

LOKALNA GRUPA DZIAŁANIA
"VISTULA-TERRA CULMENSIS"

LSR

**Lokalna Strategia Rozwoju
dla obszaru działania
Lokalnej Grupy Działania
(LGD)**

**„Vistula-Terra Culmensis-
Rozwój przez Tradycję”
na lata 2023-2029**

Wabcz, lipiec 2024

www.lgdvistula.org

Fundusze Europejskie

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

Plan
Strategiczny dla
Województwa
Świętokrzyskiego
na lata 2023-2027

Skróty:

LSR - Lokalna Strategia Rozwoju dla obszaru działania Lokalnej Grupy Działania (LGD) „Vistula-Terra Culmensis- Rozwój przez Tradycję” na lata 2023-2029

Obszar objęty LSR - obszar gmin: Chełmno, Grudziądz, Gruta, Lisewo, Łasin, Płużnica, Radzyń Chełmiński, Rogóźno, Stolno, Świecie nad Osą

LGD - Lokalna Grupa Działania „Vistula-Terra Culmensis- Rozwój przez Tradycję”

RLKS - Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność wdrażany w oparciu o Ustawę z dnia 20 lutego 2015 r. o rozwoju lokalnym z udziałem lokalnej społeczności

PS WPR – Plan Strategiczny Wspólnej polityki Rolnej na lata 2021-2027

FEdKIP – środki z programu Fundusze Europejskie dla Kujaw i Pomorza na lata 2021-2027 - środki w ramach priorytetu nr 7: Fundusze europejskie na rozwój lokalny.

EFS+ - Europejski Fundusz Społeczny PLUS

Grant – projekt, który wdraża LGD i w ramach którego przyznaje dofinansowanie na realizację projektów grantowych

Projekt Grantowy – zadania wdrażane w ramach konkursów ogłaszanych przez LGD i finansowanych ze środków FEdKIP

Operacje – zadania wdrażane w ramach konkursów ogłaszanych przez LGD i finansowanych ze środków PS WPR

ZW - Zarząd Województwa Kujawsko-Pomorskiego

IZ - Instytucja Zarządzająca Województwa Kujawsko-Pomorskiego

UM - Urząd Marszałkowski Województwa Kujawsko-Pomorskiego

Realizacja LSR – realizacja założeń całej LSR (całokształt)

Wdrażanie LSR – zadania wdrażane w formule ogłaszanych konkursów przez LGD, środki dedykowane na ogłaszane konkursy w ramach poszczególnych celów

Zarządzanie LSR - środki dedykowane na obsługę realizacji założeń LSR, w tym szczególnie ukierunkowane na skuteczną realizację zadań w ramach WDRAŻANIA LSR.

Umowa ramowa - umowa na Realizację LSR (określa warunki i sposób realizacji LSR)

JSFP – jednostki sektora finansów publicznych

NGO – organizacje pozarządowe typu stowarzyszenia, fundacje

OSP – Ochotnicze Straże Pożarne

MDP – Młodzieżowe Drużyny Pożarnicze

KGW – Koła Gospodyń Wiejskich

Wprowadzenie

Niniejsze opracowanie stanowi kontynuację działań wdrażanych przez LGD, ukierunkowanych na rozwój obszarów wiejskich i ich mieszkańców, zaplanowanych do realizacji w ramach LSR przez Lokalną Grupę Działania „Vistula - Terra Culmensis - Rozwój przez Tradycję”.

W ramach poprzednich okresów programowania, LGD zrealizowała szereg działań na swoim obszarze. Działania te przyczyniły się do wzmocnienia kapitału społecznego, do ożywienia społeczno-gospodarczego, pozwoliły wzmocnić promocję lokalnych zasobów i walorów, wpłynęły na rozwój i poprawę stanu infrastruktury, miały wpływ na zmianę sposobu życia mieszkańców obszaru LGD, na poprawę jakości ich życia. Podwaliny jakimi były: Zintegrowana Strategia Rozwoju Obszarów Wiejskich realizowana w ramach Pilotażowego Programu Leader+ oraz Lokalna Strategia Rozwoju wdrażana w okresach programowania 2007-2013 oraz 2014-2020 stworzyły warunki do wdrażania i umocowania instrumentu jakim jest RLKS. Obszar planowany do objęcia zadaniami w okresie programowania 2023 – 2029 w ramach realizacji LSR pozostaje taki sam jak w perspektywie finansowania 2014-2020.

LSR wdrażana nadal będzie w oparciu o metodę LEADER (czyli znane z minionej perspektywy narzędzie rozwoju obszarów wiejskich), w ramach instrumentu RLKS.

Podstawowe cechy metody LEADER:

- 1) oddolność (szeroki udział społeczności lokalnej w tworzeniu i realizacji strategii),
- 2) terytorialność (lokalna strategia rozwoju przygotowana dla danego, spójnego obszaru),
- 3) zintegrowanie (łącznie różnych dziedzin gospodarki, współpraca różnych grup interesu),
- 4) partnerstwo (lokalna grupa działania jako lokalne partnerstwo, w którym uczestniczą różne podmioty z sektora publicznego, społecznego i gospodarczego),
- 5) innowacyjność (rozumiana w skali lokalnej),
- 6) decentralizacja zarządzania i finansowania (przekazywanie zadań i środków na ich realizację z wyższych, na rzecz niższych szczebli),
- 7) sieciowanie i współpraca (wymiana doświadczeń i rozpowszechnianie dobrych praktyk).

Zastosowanie „siedmiu zasad” metody LEADER ma przynieść lokalnej społeczności rzeczywiste efekty i być odpowiedzią na ich potrzeby i oczekiwania, a także ma dawać rozwiązania na określone w LSR problemy. Takie podejście stanowi o tym, że realizacja zadań zaplanowanych w LSR stanie się aktywną metodą rozwoju, a nie zwykłą formą wsparcia finansowania.

RLKS ukierunkowany jest na budowanie lokalnej tożsamości w oparciu o aktywizację społeczną przy wykorzystaniu miejscowych zasobów w sposób zapewniający najlepsze zaspokojenie potrzeb społeczności lokalnych.

RLKS to narzędzie służące włączeniu obywateli na szczeblu lokalnym w inicjowanie i realizację działań na rzecz rozwoju lokalnego.

Na terenie działania LGD „Vistula-Terra Culmensis” instrument ten będzie realizowany za pomocą programów:

- PS WPR na lata 2021-2027 - środki Planu Strategicznego Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2021-2027: Interwencja 13.1. LEADER/Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność (RLKS);
- FEEdKIP na lata 2021-2027 - środki w ramach priorytetu nr 7: Fundusze europejskie na rozwój lokalny.

Realizacja LSR wdrażana jest zgodnie z ustawą z dnia 20 lutego 2015 r. o rozwoju lokalnym z udziałem lokalnej społeczności oraz w oparciu o dokumenty strategiczne dla poszczególnych programów finansowania zadań zaplanowanych do realizacji w ramach LSR.

Spis treści

Wprowadzenie	3
Rozdział I Charakterystyka partnerstwa lokalnego.....	5
Rozdział II Charakterystyka obszaru i ludności objętej wdrażaniem LSR	14
Rozdział III Partycypacyjny charakter LSR.....	17
Rozdział IV Analiza potrzeb i potencjału LSR	41
Rozdział V Spójność, komplementarność i synergia	67
Rozdział VI Cele i wskaźniki	71
Rozdział VII Sposób wyboru i oceny operacji oraz sposób ustanawiania kryteriów wyboru	84
Rozdział VIII Plan działania	86
Rozdział IX Plan finansowy LSR	88
Rozdział X Monitoring i ewaluacja	89

ZAŁĄCZNIKI DO LSR:

- 1: Cele i przedsięwzięcia
- 2: Plan działania
- 3: Budżet LSR
- 4: Plan wykorzystania budżetu LSR
- 5: Ankieta diagnostyczna - wzór

Rozdział I Charakterystyka partnerstwa lokalnego

Forma prawna i nazwa stowarzyszenia

Lokalna Grupa Działania to Stowarzyszenie, które nosi nazwę Lokalna Grupa Działania „Vistula - Terra Culmensis - Rozwój przez Tradycję”. W Statucie została również ustalona nazwa skrócona, która brzmi LGD „Vistula – Terra Culmensis”. Stowarzyszenie zostało utworzone podczas zebrania założycielskiego.

W Krajowym Rejestrze Sądowym zostało zarejestrowane 15 maja 2006 roku pod numerem 0000257011.

Stowarzyszenie posiada osobowość prawną i działa na podstawie przepisów ustawy z 7 kwietnia 1989 Prawo o stowarzyszeniach; Ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o rozwoju lokalnym z udziałem lokalnej społeczności, zwaną dalej Ustawą o RLKS oraz na podstawie statutu.

LGD jest dobrowolnym, samorządnym, trwałym zrzeszeniem o celach niezarobkowych. Stowarzyszenie jest partnerstwem, w skład którego wchodzi osoby fizyczne i osoby prawne, w tym jednostki samorządu terytorialnego, z wyłączeniem województw. Stowarzyszenie jest lokalną grupą działania stanowiącą formę współpracy przedstawicieli władz publicznych, lokalnych partnerów społecznych i gospodarczych oraz mieszkańców.

Statut LGD jako dokument regulujący funkcjonowanie LGD przyjmowany i zmieniany jest uchwałą Walnego Zebrania Członków Stowarzyszenia.

Statut określa kierunki, cele i zasady działania stowarzyszenia. Statut reguluje nabycie i utratę członkostwa, określa kompetencje poszczególnych organów Stowarzyszenia (Walnego Zebrania Członków, Zarządu, Komisji Rewizyjnej, Rady LGD, powołanych zespołów roboczych, zespołów doradczych i ekspertów). Określa zasady powstania majątku stowarzyszenia i sposób rozwiązania Stowarzyszenia.

Opis sposobu powstania LGD

Działania związane z budowaniem Lokalnej Grupy Działania powstały z inicjatywy aktywnych przedstawicieli czterech gmin tj. Chełmna, Stolna, Grudziądzka i Lisewa na początku 2006 roku, kiedy to grupa inicjatywna składająca się z przedstawicieli jednostek samorządu terytorialnego, organizacji pozarządowych oraz przedsiębiorców podjęła rozmowy na temat współpracy partnerskiej. Na skutek porozumienia zawartego pomiędzy samorządami podjęto proces informowania społeczności lokalnej o inicjatywie Leader, o idei partnerstwa pomiędzy sektorem społecznym, publicznym i gospodarczym. W efekcie spotkań w 2006 roku doszło do założenia i zarejestrowania Stowarzyszenia pod nazwą nawiązującą do uwarunkowań przyrodniczo – historycznych obszaru. Nazwa pochodzi od połączenia słów Vistula – Wisła i Terra Culmensis – Ziemia Chełmińska. Obszar LGD to teren Ziemi Chełmińskiej. Dodatek „Rozwój przez Tradycję” – określa pomysł na rozwój obszarów wiejskich – rozwijać się wykorzystując dostępne bogactwa naturalne i kulturowe.

W 2015 roku na podstawie deklaracji członkowskich i uchwał poszczególnych Rad Gmin, LGD powiększyła obszar działania o nowych członków jakimi są: Gmina Gruta, Miasto i Gmina Łasin, Gmina Płużnica, Gmina Miasto i Gmina Radzyń Chełmiński, Gmina Rogóźno oraz Gmina Świecie nad Osą.

Przystąpienie nowych gmin do LGD podyktowane było wieloma aspektami. Głównie specyfiką obszaru, w tym spójnością: geograficzną, przyrodniczą, historyczno-kulturową, a także pozytywnymi doświadczeniami wynikającymi ze współpracy lokalnych samorządów w bieżącej działalności. Połączenie gmin bezpośrednio ze sobą sąsiadujących, mających doświadczenie we wdrażaniu podejścia LEADER zagwarantowało sukces we wdrażaniu zaplanowanych do realizacji działań. Współpraca aż dziesięciu samorządów gminnych, z trzech różnych powiatów, a co za tym idzie współpraca różnych podmiotów, spowodowała skuteczną wymianę doświadczeń, wspólne pogłębianie wiedzy związanej z partnerstwem, działaniami na rzecz lokalnej społeczności oraz wdrożenie wielu ciekawych i atrakcyjnych dla mieszkańców oraz podmiotów prawnych projektów na obszarze LGD.

WŁADZE LGD

Członkowie

W skład Lokalnej Grupy Działania „Vistula Terra Culmensis – Rozwój Przez Tradycję” wchodzi przedstawiciele instytucji publicznych, lokalnych partnerów społecznych i gospodarczych oraz mieszkańcy.

Na dzień 31.05.2023 r. LGD liczyło 102 członków zwyczajnych.

Sektor publiczny reprezentują jednostki samorządu terytorialnego wraz z podległymi instytucjami takimi jak szkoły, ośrodki kultury, ośrodki zdrowia, ośrodki pomocy społecznej, biblioteki. Sektor społeczny reprezentują organizacje pozarządowe czyli różnego rodzaju stowarzyszenia, kluby sportowe, ochotnicze straże pożarne, koła gospodyń wiejskich oraz mieszkańcy - osoby zamieszkałe na obszarze objętym LSR. Sektor gospodarczy reprezentują podmioty prowadzące działalność gospodarczą, w tym przedsiębiorstwa i rolnicy. LGD posiada także członka wspierającego jakim jest Powiat Chełmiński.

LGD jest otwarta na nawiązywanie nowych partnerstw i podejmowanie wspólnych działań, w tym na przyjmowanie nowych członków. Dlatego wstępowanie w jej szeregi to stały proces.

Członkiem zwyczajnym Stowarzyszenia mogą być pełnoletnie osoby fizyczne oraz osoby prawne, które złożyły deklarację członkowską i działają na rzecz realizacji celów statutowych Stowarzyszenia. Szczegółowe zasady przystępowania do LGD zostały uregulowane w statucie. Poszerzanie składu LGD jest sprawą priorytetową dla LGD, ze szczególnym naciskiem na pozyskiwanie jak największej reprezentatywności sektora społecznego i gospodarczego z obszaru działania. Budowanie silnego partnerstwa z szeroką reprezentatywnością środowisk lokalnych jest celem nadrzędnym dla władz LGD, mającym swoje odzwierciedlenie w misji rozwoju.

Walne Zebranie Członków – organ uchwałodawczy, najwyższa władza stowarzyszenia. Walne Zebranie podejmuje decyzje w formie uchwał, w drodze głosowania. Zgodnie z zasadą demokracji w głosowaniu każdy członek dysponuje taką samą liczbą głosów (każdemu członkowi stowarzyszenia przysługuje jeden głos). Zasady działania i kompetencje Walnego Zebrania Członków szczegółowo zostały uregulowane w Statucie Stowarzyszenia.

Zarząd LGD – organ wykonawczy (zarządzający). Zarząd kieruje bieżącymi pracami Stowarzyszenia, mając do dyspozycji pracowników biura stowarzyszenia. Do kompetencji Zarządu należy m.in. kierowanie całokształtem działalności Stowarzyszenia zgodnie ze statutem, uchwałami Walnego Zebrania i Rady oraz innymi przepisami prawa dotyczącymi stowarzyszenia. Zarząd jest odpowiedzialny także za pozyskiwanie środków na realizację projektów na rzecz realizacji celów statutowych stowarzyszenia, m.in. poprzez aplikowanie o środki publiczne oraz dbałość o bieżące regulowanie przez członków składek członkowskich. Zarząd jest w tym zakresie wspierany przez biuro LGD, które mieści się na obszarze działania LGD. Członkowie Zarządu nie uczestniczą natomiast w procesie wyboru operacji, ponieważ zadanie to należy do wyłącznej kompetencji Rady. Decyzje Rady są w tym zakresie niezależne od Zarządu. Zasady działania i kompetencje Zarządu szczegółowo zostały uregulowane w Statucie Stowarzyszenia.

Rada LGD – Rada jest organem decyzyjnym, o którym mowa w Ustawie o rozwoju lokalnym z udziałem lokalnej społeczności i działa również w oparciu o zapisy tej ustawy. Do kompetencji Rady należy: wybór operacji, które mają być realizowane w ramach LSR oraz ustalenie kwoty wsparcia dla tych operacji. Wybór operacji dokonywany jest w formie uchwały Rady, podjętej zwykłą większością głosów przy obecności co najmniej połowy liczby członków Rady uprawnionych do głosowania zgodnie z pisemną procedurą gwarantującą, że żadna pojedyncza grupa interesu nie kontroluje procesu podejmowania decyzji. Zasady działania i kompetencje Rady LGD szczegółowo zostały uregulowane w Statucie Stowarzyszenia oraz Regulaminie Organizacyjnym Rady.

Komisja Rewizyjna – organ kontroli wewnętrznej, do jego kompetencji należy kontrola bieżącej pracy Stowarzyszenia, składanie wniosków w przedmiocie absolutorium dla Zarządu na Walnym Zebraniu Członków, występowanie z wnioskiem o zwołanie Walnego Zebrania Członków, dokonywanie wyboru podmiotu mającego zbadać sprawozdanie finansowe Stowarzyszenia zgodnie z przepisami o rachunkowości. Zasady działania i kompetencje Komisji Rewizyjnej szczegółowo zostały uregulowane w Statucie Stowarzyszenia.

DODATKOWE STRUKTURY W LGD

Zarząd LGD może powoływać również zespoły doradcze, zespoły robocze członków stowarzyszenia, ekspertów.

Zespoły robocze członków stowarzyszenia – w celu wymiany poglądów między członkami Stowarzyszenia oraz możliwości zgłaszania przez nich inicjatyw oddolnych, w tym dotyczących funkcjonowania Stowarzyszenia i wdrażania założeń LSR, Stowarzyszenie może utworzyć zespoły robocze dotyczące określonych zakresów/obszarów tematycznych. Zasady działania i zadania Zespołów roboczych członków Stowarzyszenia szczegółowo zostały uregulowane w Statucie Stowarzyszenia.

PARTNERSTWO W DZIAŁANIACH

LGD jest podmiotem budującym swoją tożsamość na zasobach, wiedzy i doświadczeniu swoich członków, dlatego jest otwarte na budowanie partnerstwa (przyjmowanie nowych członków).

Partnerstwo trójsektorowe (sektory: publiczny, społeczny i gospodarczy) jakim jest LGD pozwala na realizację założeń statutowych i LSR w oparciu o wiedzę i doświadczenie swoich członków.

Dzięki członkostwu przedstawicieli różnych sektorów zaplanowane do realizacji zadania w ramach LSR mają większą szansę na powodzenie. Biorąc pod uwagę zakres zaplanowanych działań niezbędnym będzie skorzystanie z wiedzy i doświadczenia swoich członków przy wdrażaniu założeń LSR.

LGD we wdrażaniu działań zachęcała będzie do realizacji zadań w partnerstwie, do zawiązywania się nowych partnerstw.

Kojarzenie partnerów, budowanie silnego partnerstwa, realizacja projektów w partnerstwie to podstawa realizacji LSR. LGD zachęcała będzie do tworzenia zespołów roboczych, którym przysługuje prawo składania Zarządowi rekomendacji, sugestii i opinii o wszystkich bieżących sprawach Stowarzyszenia oraz prawo do zlecania Zarządowi inicjowania określonych działań w danym zakresie/obszarze tematycznym.

PLAN KOMUNIKACJI Z LOKALNĄ SPOŁECZNOŚCIĄ

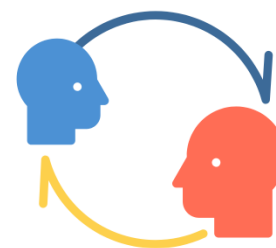
LGD zamierza w ramach Zarządzania LSR, w tym w ramach wdrażania Planu komunikacji z lokalną społecznością stosować takie kanały komunikacji by informacja trafiała do jak najszerszego grona interesariuszy, by przekaz był skuteczny.

Podejście takie ma zapewnić lepszą, sprawniejszą oraz pełniejszą realizację działań.

Dobra komunikacja pomiędzy LGD i mieszkańcami oraz podmiotami działającymi na jej obszarze z zastosowaniem skutecznych narzędzi to sukces we wdrażaniu LSR.

Minimalne narzędzia komunikacji:

- spotkania otwarte w terenie,
- spotkania w Biurze LGD,
- spotkania informacyjno-szkoleniowe, szczególnie nt. warunków i zasad ubiegania się o wsparcie, w tym rozliczanie uzyskanego wsparcia w ramach konkursów ogłaszanych przez LGD,
- działania doradcze, wspierające,
- prowadzenie strony internetowej, profilu społecznościowego,
- kontakt telefoniczny, za pośrednictwem e-maila.

Szerzej o planie komunikacji opisuje się w rozdziale III Partycypacyjny charakter LSR. plan komunikacji stanowić będzie załącznik do umowy ramowej zawartej przez LGD z ZW.

DOŚWIADCZENIE LGD WE WDRAŻANIU DZIAŁAŃ, W TYM DZIAŁAŃ W PARTNERSTWIE NA RZECZ LOKALNEJ SPOŁECZNOŚCI

Od początku swojego istnienia LGD pozyskała środki na realizację wielu działań na rzecz animacji, edukacji, aktywizacji, integracji, poprawy jakości życia mieszkańców, rozwój usług dla ludności, promocję dziedzictwa kulturowego, historycznego i przyrodniczego, na rzecz powstania nowoczesnych funkcjonalnych obiektów użyteczności publicznej, na rozwój miejsc integracji społecznej i dostosowanie infrastruktury rekreacyjnej oraz turystycznej a także służącej szeroko rozumianej działalności społecznej.

W ramach realizacji LSR w latach 2007-2013:

- **zrealizowano 2 projekty współpracy (projekty współpracy innymi LGD):**
  1. „Wiedza i doświadczenie lokalnych liderów wiejskich z obszaru LGD „Vistula-Terra-Culmensis” i Wieczno”- w ramach projektu zrealizowano cykl zadań na rzecz liderów, w tym konkurs dla sołtysów, szkolenia, wizyty studyjne.
  2. „Kujawsko-Pomorskiem Szlakiem Lokalnych Grup Działania” – w ramach projektu wydano przewodnik prezentujący wszystkie lokalne grupy działania z województwa kujawsko-pomorskiego.

W ramach realizacji LSR na lata 2014-2023:

- **zrealizowano 3 projekty partnerskie (projekty współpracy innymi LGD), w tym projekt o charakterze międzynarodowym:**
  1. „Skarby Ziemi Chełmińskiej” - promocja obszaru historycznej Ziemi Chełmińskiej, promocja lokalnych produktów i producentów, promocja usług lokalnych oraz lokalnej przedsiębiorczości, zachowanie dziedzictwa lokalnego, w tym kulturowego, przyrodniczego, historycznego. Efekty: publikacja "Skarby Ziemi Chełmińskiej (500 szt.), gra edukacyjna (200 szt.), tablice informacyjne (40 szt.), aplikacja mobilna. Partnerzy: LGD Zakole Dolnej Wisły, LGD Ziemia Gotyku.
  2. „Inteligentne specjalizacje w promocji dziedzictwa lokalnego” - zwiększenie wartości lokalnego dziedzictwa kulturowego przyrodniczego z wykorzystaniem nowoczesnych technik i metod promocji i waloryzacji. Efekty: publikacja "Kodeks dobrych praktyk (500 szt.), nabycie wiedzy i doświadczenia - 2 wizyty studyjne, warsztaty „Design Thinking” w promocji lokalnego dziedzictwa” oraz „Branding marki” w promocji lokalnego dziedzictwa. Partnerzy: KLGD Zakole Dolnej Wisły, Partnerzy zagraniczni: Łotwa - LAG Jurkante i Gaujas Partneriba, Chorwacja - LAG Gorski Kotar.
  3. „Ożywienie świetlic wiejskich w oparciu o liderów i tożsamość lokalną” - rozwój i kapitału społecznego, który stanowią lokalni liderzy oraz osoby skupione wokół sołectw i świetlic wiejskich. Efekty: szkolenia kompetencyjne typu: „Akademia sołtysa", "Jak skutecznie działać na wsi i wyzwalać społeczną energię", "Jak przezwyciężyć trudności w życiu i pracy społecznej", "Wieś jest kobietą czyli metamorfoza Solejukowej", "Jak pielęgnować tereny zielone w sołectwie", „ Klucz do poznania siebie-Structogram”, „Work-Life Balance-czyli jak żyć długo i szczęśliwie”, wizyty studyjne, Poradnik lidera (500 szt.), fotoksiążki (100 szt.), film promocyjny, akcje on-line. Partnerzy: LGD Zakole Dolnej Wisły. Budżet trzech projektów: 608.000,00 zł.
- zrealizowano **grant** pt.: „Wdrażanie Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność Lokalnej Grupy Działania „Vistula-Terra Culmensis-Rozwój przez Tradycję” (w latach 2015-2023), w ramach którego to LGD przyznała dofinansowania na realizację aż **83 projektów grantowych**. Cały proces, od ogłoszenia konkursu, do podpisania umowy z grantobiorcą, przez nadzór nad wdrażaniem tych projektów (kontrola, monitoringi, rozliczanie, wypłaty środków) prowadzony był przez LGD. Dofinansowania wynosiły: do 50.000,00 zł/1 projekt **o charakterze społecznym (73 projekty)**, których zakres dotyczył aktywizacji, edukacji, animacji i włączenia społecznego. Projekty skierowane były do grupy osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym. LGD premiowała przede wszystkim projekty realizowane przez organizacje pozarządowe (NGO, w tym KGW, OSP), które realizowane były z wykorzystaniem niekomercyjnych obiektów (ożywienie obiektów takich jak: świetlice wiejskie, miejsca rekreacji, amfiteatry) i realizowane były dla mieszkańców z obszarów problemowych, określonych jako

obszary zdegradowane na terenie, których prowadzone były działania z zakresu rewitalizacji społeczno-gospodarczej (z wykorzystaniem zrewitalizowanych obiektów).

Druga pula środków to działania z zakresu **aktywizacji społeczno-zawodowej** (dofinansowanie do 150.000,00 zł), na realizację projektów, których efektem było zwiększenie efektywności zatrudnieniowej uczestników projektu. Te zadania również skierowane były do grupy osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym, w tym szczególnie ze względu na brak zatrudnienia i LGD wsparcia udzieliła na realizację **10 takich projektów**.

W ramach realizacji w/w projektu LGD przyznała dofinansowanie na realizację projektów grantowych m.in. swoim członkom - organizacjom pozarządowym (NGO), którzy wdrożyli skutecznie te działania (zrealizowali je i rozliczyli). W ten sposób potwierdza się, że członkowie LGD w postaci organizacji pozarządowych posiadają doświadczenie w pozyskiwaniu środków, w tym we wdrażaniu zadań na rzecz lokalnej społeczności. LGD w ramach projektu grantowego powierzyła takie zadanie również innym swoim członkom jakimi są JSFP.

LGD w okresie swojej działalności realizowała (**poza LSR, jako zadania dodatkowe**) szereg różnych zadań, które odpowiadały na zapotrzebowanie lokalnej społeczności, w tym instytucji:

2008:

1. „WIEDZA O FUNDUSZACH UNIJNYCH TO PODSTAWA ROZWOJU LGD VISTULA-TERRA CULMENSIS” - projekt współfinansowany przez Urząd Marszałkowski Województwa Kujawsko-Pomorskiego w ramach konkursu nr 11/2008 „Wspieranie lokalnych inicjatyw wiejskich w ramach aktywizacji terenów wiejskich – GRANTY - Lider”. Okres realizacji 26.04.2008r. -30.09.2008r. W ramach zadania prowadzono działania promocyjne i informacyjne (konkurs wiedzy o programie Leader skierowany do młodzieży gimnazjalnej, rozbudowa strony internetowej, zorganizowano konferencję pn. „Produkt lokalny, a środki z UE” skierowaną do liderów z obszaru LGD. W konferencji udział wzięło 40 osób, a jej celem było pokazanie jakie możliwości ma produkt lokalny w rozwoju obszarów wiejskich, utworzono Punkt Informacyjny o środkach z PROW 2007-2013, PO KL i RPO WK-P ze szczególnym uwzględnieniem Programu Leader, którego celem było świadczenie usług informacyjnych na temat dostępnych środków z funduszy unijnych. Kwota pozyskanej dotacji 12.000,00 zł.

2. „NOWE KWALIFIKACJE DLA MIESZKAŃCÓW LGD VISTULA- TERRA CULMENSIS” – projekt realizowany w ramach konkursu nr POKL/9.5/2007 ogłoszonego przez Urząd Marszałkowski Województwa Kujawsko-Pomorskiego: Priorytet IX Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, działanie 9.5. „Oddolne inicjatywy edukacyjne na obszarach wiejskich”. Zadanie obejmowało przeprowadzenie warsztatów z rękodzieła artystycznego dla 40 osób (haft, szydełkowanie, koronkarstwo, biedermeier - sztuka dekoracyjna, decoupage - sztuka zdobienia - wyklejanie, malowanie ceramiki, wieńce na każdą okazję). Okres realizacji 05.05.2008r. - 31.10. 2008r. Kwota dofinansowania: 49.836,00 zł.

2009:

1. „AKADEMIA SOŁTYSÓW” – projekt realizowany w ramach konkursu nr 2/6.3/2008 ogłoszonego przez Wojewódzki Urząd Pracy w Toruniu współfinansowanego przez Europejski Fundusz Społeczny w ramach Priorytetu VI, działanie 6.3. „Inicjatywy lokalne na rzecz podnoszenia poziomu aktywności zawodowej na obszarach wiejskich” Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki. Okres realizacji projektu 01.12.2008r. - 31.05.2009r. Zadanie obejmowało przeprowadzenie szkoleń skierowanych do sołtysów oraz liderów z obszaru LGD z zakresu pozyskiwania funduszy unijnych. Projektem objęto 60 osób. Projekt został wyróżniony i umieszczony w bazie dobrych praktyk WUP. Kwota dofinansowania: 49.566,00 zł.

2. „WIEDZĄC WIĘCEJ - MOŻNA WIĘCEJ”- projekt realizowany w partnerstwie z Powiatem Chełmińskim w ramach konkursu nr 12/POKL/9.5/2008 ogłoszonego przez Urząd Marszałkowski Województwa Kujawsko-Pomorskiego współfinansowanego przez Europejski Fundusz Społeczny w ramach Priorytetu IX, działanie 9.5 „Oddolnie inicjatywy edukacyjne na obszarach wiejskich” Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki. Okres realizacji projektu 01.05.2009r. - 31.10.2009r. Zadanie obejmowało przeprowadzenie szkoleń skierowanych do 30 przedstawicieli

organizacji pozarządowych z zakresu funkcjonowania organizacji pozarządowych oraz w zakresie księgowości i rozliczania dotacji. W ramach projektu wydawane były biuletyny informacyjno-promocyjne. Kwota dofinansowania 25.570,80 zł.

3. „KWITNĄCY INTERES-KURS FLORYSTYCZNY” - projekt realizowany w ramach konkursu nr 12/POKL/9.5/2008 ogłoszonego przez Urząd Marszałkowski Województwa Kujawsko-Pomorskiego współfinansowanego przez Europejski Fundusz Społeczny w ramach Priorytetu IX, działanie 9.5 „Oddolnie inicjatywy edukacyjne na obszarach wiejskich” Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki. Okres realizacji projektu 01.06.2009r. - 30.09.2009r. Zadanie obejmowało przeprowadzenie kursu z zakresu florystyki, dekoracji stołów i wnętrz dla 40 osób. Uczestnicy otrzymali gadzety promocyjne-koszulki, kubki, breloki, długopisy. W ramach projektu został zakupiony aparat fotograficzny oraz laptop. Kwota dofinansowania 49.225,28 zł

4. „DOBRE PRAKTYKI - upowszechnianie współpracy pomiędzy organizacjami pozarządowymi, a jednostkami samorządów terytorialnych, przedsiębiorcami i lokalnymi wytwórcami”. Zadanie obejmowało przeprowadzenie konferencji pn. „Łączy nas dobre praktyki”, gdzie zostały zaprezentowane przykłady współpracy pomiędzy organizacjami pozarządowymi, a jednostkami samorządów terytorialnych, przedsiębiorcami, lokalnymi wytwórcami i innymi organizacjami. W konferencji łącznie wzięło udział 80 osób. Podczas konferencji odbyła się debata na temat współpracy pomiędzy różnymi sektorami. Okres realizacji projektu 15.10.2009r. - 15.02.2010r. Kwota dofinansowania - 4.000,00 zł.

2010:

1. „RAZEM SPLEĆMY SOBIE PRZYSZŁOŚĆ” - projekt realizowany w ramach konkursu nr 12/POKL/9.5/2008 ogłoszonego przez Urząd Marszałkowski Województwa Kujawsko-Pomorskiego współfinansowanego przez Europejski Fundusz Społeczny w ramach Priorytetu IX, działanie 9.5 „Oddolne inicjatywy edukacyjne na obszarach wiejskich” Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki. Okres realizacji projektu 15.10.2009r. - 15.02.2010r. Zadanie obejmowało przeprowadzenie dla 40 osób warsztatów z zakresu wikliniarstwa. Uczestnicy otrzymali gadzety promocyjne m.in.: koszulki, kubki, alkomaty, długopisy. Kwota dofinansowania 44.429,28 zł

2011:

1. "KU LEPSZEJ PRZYSZŁOŚCI - Klub Aktywnej Kobiety" - projekt realizowany w ramach konkursu ogłoszonego przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Toruniu współfinansowanego przez Europejski Fundusz Społeczny w ramach Priorytetu Promocja integracji społecznej, działanie 7.3 „Inicjatywy lokalne na rzecz aktywnej integracji” Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki. Okres realizacji projektu 01.04.2011r. -31.12.2011 r. Zadanie obejmowało przeprowadzenie 8 spotkań warsztatowych dla 40 uczestniczek z obszaru LGD (utworzone były 4 grupy po 10 os. każda). Kwota dofinansowania: 35.560,00 zł.

2. "KU LEPSZEJ PRZYSZŁOŚCI - kurs kosmetyczny z elementami stylizacji paznokci i wizażu" projekt realizowany w ramach konkursu nr 6/6.3/2010 ogłoszonego Wojewódzki Urząd Pracy w Toruniu współfinansowanego przez Europejski Fundusz Społeczny w ramach Priorytetu Rynek pracy otwarty dla wszystkich, działanie 6.3 „Inicjatywy lokalne na rzecz podnoszenia poziomu aktywności zawodowej na obszarach wiejskich” Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki. Okres realizacji projektu 01.04.2011-30.06.2011. Kwota dofinansowania: 43.440,00 zł

3. "KU LEPSZEJ PRZYSZŁOŚCI - kurs z zakresu rękodzieła artystycznego"- projekt realizowany w ramach konkursu nr 6/6.3/2010 ogłoszonego przez Wojewódzki Urząd Pracy w Toruniu współfinansowanego przez Europejski Fundusz Społeczny w ramach Priorytetu Rynek pracy otwarty dla wszystkich , działanie 6.3 „Inicjatywy lokalne na rzecz podnoszenia poziomu aktywności zawodowej na obszarach wiejskich” Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki. Okres realizacji projektu 01.07.2011r. -30.09.2011r. Zadanie obejmowało przeprowadzenie kurs z zakresu wyrobu sztucznej biżuterii dla 20 uczestniczek, podzielonych na 4 grupy. Kwota dofinansowania: 48.529,97 zł

4. "KU LEPSZEJ PRZYSZŁOŚCI - kurs z zakresu księgowości komputerowej"- projekt realizowany w ramach konkursu nr 6/6.3/2010 ogłoszonego przez Wojewódzki Urząd Pracy w Toruniu współfinansowanego przez Europejski Fundusz Społeczny w ramach Priorytetu Rynek pracy otwarty dla wszystkich, działanie 6.3 „Inicjatywy lokalne na rzecz podnoszenia poziomu aktywności zawodowej na obszarach wiejskich” Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki.

Okres realizacji projektu 01.10.2011r. - 31.12.2011r. Zadanie obejmowało przeprowadzenie kursu księgowości komputerowej dla 20 osób (4 grupy). Kwota dofinansowania: 38.800,00 zł.

5. "Kurs tańca - równe szanse i większe możliwości" - projekt realizowany w ramach konkursu nr 13/POKL/9.5/2010 ogłoszonego przez Urząd Marszałkowski Województwa Kujawsko - Pomorskiego współfinansowanego przez Europejski Fundusz Społeczny w ramach Priorytetu Rozwój wykształcenia i kompetencji w regionach, działanie 9.5 „Oddolne inicjatywy edukacyjne na obszarach wiejskich” Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki. Okres realizacji projektu 01.06.2011r. – 31.12.2011r. Zadanie obejmowało przeprowadzenie kursu tańca dla 40 dzieci ze Szkoły Podstawowej w Małych Łunawach (Gmina Chełmno). Kwota dofinansowania: 38.630,00 zł.

6. "Język angielski - większe możliwości i równe szanse" - projekt realizowany w ramach konkursu nr 13/POKL/9.5/2010, ogłoszonego przez Urząd Marszałkowski Województwa Kujawsko - Pomorskiego współfinansowanego przez Europejski Fundusz Społeczny w ramach Priorytetu Rozwój wykształcenia i kompetencji w regionach, działanie 9.5 „Oddolne inicjatywy edukacyjne na obszarach wiejskich” Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki. Okres realizacji projektu 01.09.2011r. - 30.04.2012r. Zadanie obejmowało przeprowadzenie kursu języka angielskiego dla uczniów ze Szkoły Podstawowej w Małym Czystem (Gmina Stolno). Wsparciem zostało objętych 28 osób, w tym 14 dzieci. Kwota dofinansowania: 36.675,00 zł

2012:

1. "KU LEPSZEJ PRZYSZŁOŚCI – Kurs filcowania" - projekt realizowany w ramach konkursu nr 7/6.3/2011 ogłoszonego przez Wojewódzki Urząd Pracy w Toruniu współfinansowanego przez Europejski Fundusz Społeczny w ramach Priorytetu Rynek pracy otwarty dla wszystkich, działanie 6.3 „Inicjatywy lokalne na rzecz podnoszenia poziomu aktywności zawodowej na obszarach wiejskich” Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki. Okres realizacji projektu 01.04.2012r. - 30.06.2012r. Zadanie obejmowało przeprowadzenie 54 godzin kursu zawodowego, w tym 8 godzin zajęć z doradcą zawodowym dla każdej z grup. Uczestnicy otrzymali poradniki dotyczące metod filcowania oraz półprodukty do dalszego wytwarzania produktów z filcu. Ilość uczestniczek – 20 osób (4 grupy). Kwota dofinansowania: 46.100,00 zł.

2. "KU LEPSZEJ PRZYSZŁOŚCI – Kurs tworzenia świec i mydeł ozdobnych" - projekt realizowany w ramach konkursu nr 7/6.3/2011 ogłoszonego przez Wojewódzki Urząd Pracy w Toruniu współfinansowanego przez Europejski Fundusz Społeczny w ramach Priorytetu Rynek pracy otwarty dla wszystkich, działanie 6.3 „Inicjatywy lokalne na rzecz podnoszenia poziomu aktywności zawodowej na obszarach wiejskich” Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki. Okres realizacji projektu 01.07.2012r. - 30.09.2012r. Zadanie obejmowało przeprowadzenie 54 godzin kursu zawodowego, w tym 16 godzin zajęć z zakresu obsługi kasy fiskalnej dla każdej z grup. Uczestnicy otrzymali półprodukty oraz formy do tworzenia świec i mydeł. Ilość uczestniczek – 20 osób (4 grupy). Kwota dofinansowania: 46.100,00 zł

3. „Czas seniorów” zadanie dofinansowane przez Samorząd Województwa Kujawsko – Pomorskiego. Okres realizacji: 01.07.2012r. - 30.08.2012r. Zadanie obejmowało przeprowadzenie warsztatów kulinarnych dla seniorów pn. „Naleśniki na 100 sposobów” oraz organizację ogniska. Zadanie skierowane do 60 osób. Kwota dofinansowania: 1.000,00 zł.

4. „Czas seniorów II” zadanie dofinansowane przez Samorząd Województwa Kujawsko – Pomorskiego. Okres realizacji: 01.09.2012r. - 30.10.2012r. Zadanie obejmowało przeprowadzenie warsztatów florystycznych dla seniorów. Zadanie skierowane do 20 osób. Kwota dofinansowania: 1.000,00 zł.

2014:

1. „Czas seniorów - Festiwal zupy” - zadanie dofinansowane przez Samorząd Województwa Kujawsko – Pomorskiego. Okres realizacji: 01.09.2014r. - 30.10.2014r. Zadanie obejmowało przeprowadzenie warsztatów kulinarnych.. Zadanie skierowane do 20 osób. Kwota dofinansowania: 1.500,00 zł.

2. „Zwyczaje wsi średniowiecznej” - dotacja ze środków Starostwa Powiatowego w Chełmnie na realizację zadania publicznego pikniku - w ramach zadania sfinansowano występ Zastępu Rycerskiego z Chełmna podczas pikniku historycznego w Krusinie (gmina Lisewo). Kwota dofinansowania: 1.500,00 zł.

2015:

1. „Produkt Regionalny i Lokalny Bodźcem do Rozwoju Społeczności; Rejestracja, Promocja, Partnerstwo: V4 dla EaP” - Międzynarodowy Fundusz Wyszehradzki. LGD przedsięwzięcie wdrażało wspólnie z **Partnerami zagranicznymi**, wśród których znajdują się organizacje pozarządowe z krajów Grupy Wyszehradzkiej (Słowacji, Czech, Węgier) oraz Partnerstwa Wschodniego (Mołdawii, Gruzji, Białorusi i Armenii). Projekt zakończył się cyklem warsztatów oraz promocją rezultatów projektu w Gruzji. W ramach projektu powstała publikacja nt. rejestracji produktów lokalnych, zasad promocji, powstało wiele materiałów promocyjnych. Utworzona została strona internetowa <http://culinaryroutes.org/>, która jest swoistego rodzaju przewodnikiem po produktach lokalnych krajów partnerskich. Utworzony został profil na portalu społecznościowym Facebook, celem szybkiej wymiany doświadczeń, spostrzeżeń.
2. „Mołdawskie szlaki kulinarne rejestracja i promocja produktów lokalnych i regionalnych rejonu Câlârași” - **partner projektu**. LGD "Vistula" w ramach tego zadania w dniach 21-22 sierpnia 2015 r. podejmowała na swoim obszarze gości z Mołdawii.
3. „Senior w Akcji” Czas dla nas – zadanie dofinansowane przez Samorząd Województwa Kujawsko Pomorskiego. Okres realizacji zadania 03.08.2015 – 30.09.2015. Zadanie obejmowało przeprowadzenie warsztatów kulinarnych i pikniku integracyjnego w Sosnowcu. Zadanie skierowane do 75 osób . Koszt zadania to 3.415,84 zł z czego kwota dotacji to 2.100,00zł.
4. „Na 2 kołach po Ziemi Chełmińskiej” - zadanie dofinansowane przez Samorząd Województwa Kujawsko Pomorskiego. Okres realizacji zadania 01.06.2015 – 31.07.2015. Zadanie obejmowało przeprowadzenie rajdu rowerowego dla dzieci i młodzieży z finałem na terenie Osady Rycerskiej w Chełmnie. Zadanie skierowane do 75 osób. Koszt zadania to 3.400,00 zł z czego kwota dotacji to 2.000,00zł.
5. „Zwyczaje wsi średniowiecznej” – zadanie dofinansowane przez Powiat Chełmiński. Okres realizacji zadania 01.07.2015 – 30.09.2015. Zadanie obejmowało organizację inscenizacji zwyczajów i życia we wsi średniowiecznej w tym przeprowadzenie gier, zabaw, pokazów na bazie Osady Rycerskiej w Chełmnie. Koszt zadania to 4.500,00 zł z czego kwota dotacji to 2.700,00 zł.

2016:

1. „PIESZY RAJD PO TWIERDZY CHEŁMNO” - środki pozyskane w ramach konkursu z zakresu Kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego ogłoszonego przez Starostwo Powiatowe w Chełmnie - okres realizacji zadania 01.07.2016 – 30.09.2016. Zadanie obejmowało organizację pieszego rajdu po fortyfikacjach Twierdzy Chełmno. Kwota dotacji: 1.500,00 zł.
2. „SMAKI ZIEMI CHEŁMIŃSKIEJ” - Środki pozyskane w ramach konkursu „Wieś na weekend” ogłoszonego przez Krajową Sieć Obszarów Wiejskich. Okres realizacji zadania 01.07.2016 – 30.09.2016. Zadanie obejmowało organizację pikniku plenerowego promującego lokalną przedsiębiorczość, produkty lokalne, lokalną historię i tradycję. Kwota dotacji: 8.000,00 zł.
3. „MOŁDAWSKIE SZLAKI KULINARNE: MIKROINFRASTRUKTURA, PROMOCJA, REJESTRACJA”- projekt międzynarodowy. Środki pozyskane w ramach programu Polska Pomoc Rozwojowa w ramach partnerskiego projektu (partner: Fundacja Polityki Rozwojowej w Warszawie).Projekt zakłada wymianę doświadczeń w zakresie promocji i rejestracji lokalnych produktów. Zadaniem LGD była organizacja wizyty na Festiwalu Smaku w Grucznie oraz wizyty studyjnej w inkubatorze przetwórstwa lokalnego w Minikowie. LGD „Vistula-Terra Culmensis” nie poniosła kosztów w zakresie realizacji tego projektu.

2017:

„II PIESZY RAJD PO TWIERDZY CHEŁMNO” - Środki pozyskane w ramach konkursu z zakresu Kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego ogłoszonego przez Starostwo Powiatowe w Chełmnie - okres realizacji czerwiec 2018 r. Zadanie obejmowało organizację pieszego rajdu po fortyfikacjach Twierdzy Chełmno. Liczba uczestników – 30. Kwota dotacji: 1.500,00 zł.

2018:

„III PIESZY RAJD PO TWIERDZY CHEŁMNO” - Środki pozyskane w ramach konkursu z zakresu Kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego ogłoszonego przez Starostwo Powiatowe w Chełmnie - czas realizacji

9 czerwiec 2018 r. Zadanie obejmowało organizację pieszego rajdu po fortyfikacjach Twierdzy Chełmno. Liczba uczestników – 30. Kwota dotacji: 2.000,00 zł

2019:

„IV PIESZY RAJD PO TWIERDZY CHEŁMNO” - finansowanie w 100% ze środków Starostwa Powiatowego w Chełmnie. Środki pozyskane w ramach konkursu z zakresu Kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego ogłoszonego przez Starostwo Powiatowe w Chełmnie. Zadanie obejmowało organizację pieszego rajdu po fortyfikacjach Twierdzy Chełmno. Liczba uczestników – 40. Kwota dotacji: 1.800,00 zł.

2020:

„V PIESZY RAJD PO TWIERDZY CHEŁMNO” - finansowanie w 100% ze środków Starostwa Powiatowego w Chełmnie. Środki pozyskane w ramach konkursu z zakresu Kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego ogłoszonego przez Starostwo Powiatowe w Chełmnie. Zadanie obejmowało organizację pieszego rajdu po fortyfikacjach Twierdzy Chełmno. Liczba uczestników – 40. Kwota dotacji: 2.000,00 zł.

2021:

1. „VI PIESZY RAJD Śladami historii Ziemi Chełmińskiej” - finansowanie w 100% ze środków Starostwa Powiatowego w Chełmnie. Środki pozyskane w ramach konkursu z zakresu Kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego ogłoszonego przez Starostwo Powiatowe w Chełmnie - czas realizacji 10 września 2021 r. Zadanie obejmowało organizację pieszego rajdu po fortyfikacjach Twierdzy Chełmno. Liczba uczestników – 40. Kwota dotacji: 2.000,00 zł.

2. Projekt: Akademia od pola do stołu: V4 na rzecz zrównoważonego rolnictwa w Albanii” - 6-miesięczny projekt finansowany z funduszy wyszehradzkich. Czas trwania projektu: luty-lipiec 2021 r. Projekt **partnerski** realizowany jest przez **5 organizacji pozarządowych, z 3 krajowymi sieciami wiejskimi** (Albańska Sieć na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich ; Parlament Wiejski na Słowacji ; Węgierska Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich ;) oraz 2 stowarzyszenia o bardzo dużym doświadczeniu (Lokalna Grupa Działania „Vistula - Terra Culmensis”; Czesko-Morawskie Stowarzyszenie Przedsiębiorców Rolniczych).

Projekt miał na celu wspieranie różnorodności biologicznej, ochronę i promowanie modeli gospodarki o obiegu zamkniętym wśród drobnych rolników w Albanii; stworzenie grupy lokalnych liderów, którzy pomogą drobnym rolnikom w dostosowaniu ich technik rolniczych do zachowania różnorodności biologicznej w gospodarstwach, a także w podnoszeniu świadomości na temat podatności na zmiany klimatu i technicznych / rolniczych / bioinżynierii rozwiązań adaptacyjnych w sposób zrównoważony wydajny i opłacalny sposób; promowanie stosowania inteligentnych technologii w gospodarstwach rolnych i dostosowań skutkujących ochroną bioróżnorodności, zrównoważonym rozwojem obszarów wiejskich i wyzwaniem związanym ze zmianami klimatycznymi (np. Odtworzenie i zachowanie starych odmian upraw i ich różnorodności; zrównoważone gospodarowanie gruntami, zarządzanie stare sady i drzewa oraz odnawianie krzewów owocowych, obsiewanie pól roślinami poźniwymi, które dostarczają glebie fosfor i potas, co wpływa na bioróżnorodność, zmniejsza ilość pestycydów; rozwiązania umożliwiające wejście na rynek; pozyskiwanie wody; zarządzanie glebą i erozją; wprowadzanie innowacyjnych praktyk ogrodniczych).

2022:

„VII PIESZY RAJD Śladami historii Ziemi Chełmińskiej” - finansowanie w 100% ze środków Starostwa Powiatowego w Chełmnie. Środki pozyskane w ramach konkursu z zakresu Kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego ogłoszonego przez Starostwo Powiatowe w Chełmnie - czas realizacji 09 września 2022 r.

Zadanie obejmowało organizację pieszego rajdu pt.: „ŚLADAMI HISTORII ZIEMI CHEŁMIŃSKIEJ” – trasa Paparzyn-Wielkie Łunawy-Paparzyn. Kwota dotacji: 1.000,00 zł.

2023:

„VIII PIESZY RAJD Śladami historii Ziemi Chełmińskiej” - finansowanie w 100% ze środków Starostwa Powiatowego w Chełmnie. Środki pozyskane w ramach konkursu z zakresu Kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego ogłoszonego przez Starostwo Powiatowe w Chełmnie. Kwota dotacji: 1.500,00 zł.

Rozdział II Charakterystyka obszaru i ludności objętej wdrażaniem LSR

CHARAKTERYSTYKA OBSZARU

Obszar działania LGD obejmuje **10 gmin** położonych w północnej części województwa kujawsko-pomorskiego, w tym: **6 gmin** należących administracyjnie do **powiatu grudziądzkiego** – Grudziądz, Gruta, Łasin, Radzyń Chełmiński, Rogóźno, Świecie nad Osą, 3 gminy należące administracyjnie do **powiatu chełmińskiego** – Chełmno, Lisewo i Stolno oraz **1 gmina** należąca administracyjnie do **powiatu wąbrzeskiego** – Płużnica.

Na całym obszarze objętym LSR mieszka **60 125 osób** wg danych GUS na dzień 31.12.2020 r.

Wszystkie gminy są członkami LGD, a dokumentami to potwierdzającymi są uchwały Rad Gmin o przystąpieniu do LGD. Gminy te nie są członkami innych LGD, które ubiegają się o wybór do realizacji LSR, ani też podmiotami, które zobowiązały się do współpracy w zakresie realizacji LSR z innymi LGD.

Lp.	Gmina	Identyfikator	Typ gminy	Powierzchnia km ²	Liczba ludności	Gęstość zaludnienia os. /km ²	Liczba sołectw
1	Chełmno	040402 2	wiejska	114	6008	53	18
2	Grudziądz	040601 2	wiejska	165	13135	79	25
3	Gruta	040602 2	wiejska	124	6140	50	17
4	Lisewo	040404 2	wiejska	86	5013	58	18
5	Łasin	040603 3	miejsko-wiejska	137	7562	55	19
6	Płużnica	041704 2	wiejska	120	4613	38	20
7	Radzyń Chełmiński	040604 3	miejsko-wiejska	91	4532	50	15
8	Rogóźno	040605 2	wiejska	116	4089	35	11
9	Stolno	040406 2	wiejska	98	5156	52	13
10	Świecie nad Osą	040606 2	wiejska	95	3877	41	13
RAZEM				1 146	60 125	średnia: 52,47	169

Tabela nr 1. Wykaz gmin tworzących obszar objęty LSR -opracowanie własne na podstawie danych GUS, wg stanu na dzień 31.12.2020 r.

Mapa obszaru objętego LSR z zaznaczeniem granic poszczególnych gmin wykazująca spójność przestrzenną obszaru objętego LSR.

Mapa Polski

Mapa Województwa Kujawsko-pomorskiego

Mapa obszaru objętego LSR

SPÓJNOŚĆ OBSZARU

Obszar LGD to teren historycznej Ziemi Chełmińskiej położonej nad Wisłą i Osą.

Obszar objęty LSR jest spójny pod względem geograficznym, przyrodniczym i historyczno - kulturowym.

Poniżej opisano specyfikę obszaru LGD „Vistula - Terra Culmensis - Rozwój przez Tradycję” pod względem spójności.

3.1. Spójność geograficzna:

3.1.1 Uwarunkowania przestrzenne

Obszar LGD znajduje się w północnej części województwa kujawsko – pomorskiego, w powiatach: chełmińskim, grudziądzkim ziemskim i wąbrzeskim. Łącznie obszar objęty działalnością LGD wynosi 1.146 km², w tym: Chełmno 114 km², Grudziądz 165 km², Gruta 124 km², Lisewo 86 km², Łasin 137 km², Płużnica 120 km², Radzyń Chełmiński 91 km², Rogóźno 116 km², Stolno 98 km², Świecie nad Osą 95 km².

Ważny wpływ na rozwój gmin wiejskich obszaru LGD mają miasta: Chełmno (ok. 19 tys. mieszkańców), Grudziądz (ok. 92 tys. mieszkańców) oraz Wąbrzeźno (ok. 13 tys. mieszkańców), w których mieszczą się ważne dla regionu instytucje i przedsiębiorstwa. W Chełmnie i Grudziądzu mieszczą się także siedziby gmin wiejskich Chełmno i Grudziądz. Ponadto obydwa te miasta ze względu na bogactwo zabytków stanowią atrakcję turystyczną regionu. Obszar wszystkich gmin należących do LGD, przestrzennie tworzy jedną, spójną całość.

3.1.2 Uwarunkowania geograficzne

Z punktu widzenia fizyczno – geograficznego obszar leży w obrębie dwóch makroregionów, tj. zachodnia, północno – zachodnia i północna część leży w obszarze Doliny Dolnej Wisły, natomiast wschodnia część leży w obrębie Pojezierza Chełmińsko – Dobrzyńskiego. Te dwa mikroregiony poprzez to że graniczą ze sobą to pozytywnie na siebie oddziałują.

3.2 Spójność przyrodnicza:

Na obszarze gmin znajduje się szereg indywidualnych form ochrony przyrody, jak pomniki przyrody i użytki ekologiczne. Celem ochrony pomników przyrody m.in. sędziwych i okazałych drzew jest zachowanie tworów przyrody o szczególnej wartości naukowej, kulturowej i historycznej, odznaczających się indywidualnymi i niepowtarzalnymi cechami. Występują tutaj rezerваты: „Zbocza Płutowskie”, „Góra św. Wawrzyńca”, „Ostrów Panieński”, „Łęgi na Ostrowiu Panieńskim”, „Jamy”, „Dolina Osy”, „Rogóźno Zamek”.

Część terenów na obszarze LGD wchodzi w skład europejskiej sieci ochrony przyrody NATURA 2000. Od 2006 roku gmina Świecie nad Osą wchodzi w skład obszaru Zielone Płuca Polski, ponieważ większa część gminy (2/3 powierzchni) to tereny chronionego krajobrazu Doliny Osy i Gardęgi oraz dodatkowym walorem są atrakcyjne kompleksy lasów, jezior i użytków zielonych. Znajdują się na tym terenie specyficzne gatunki roślin i zwierząt. Wspólną cechą gmin tworzących LGD są ubogie zasoby surowców mineralnych. Jedynym bogactwem naturalnym, które może mieć istotny wpływ na rozwój gospodarczy obszaru jest solanka nawiercona w otworach jury dolnej na głębokości około 1600 m w miejscowości Marusza (gm. Grudziądz). Ponadto na terenie gmin występuje lokalnie kreda jeziorna oraz miejscami torf.

Rzeźba terenu jest urozmaicona (polodowcowa wysoczyzna morenowa płaska i falista oraz pagórki i wzgórza morenowe, pagórki i wzgórza krzemowe). Na terenie LGD występuje zróżnicowanie rodzajów kompleksów glebowych.

Na obszarze LGD znajduje się część Zespołu Parków Krajobrazowych nad Dolną Wisłą (Chełmiński, Nadwiślański i Góry Łosiowe) oraz obszaru chronionego krajobrazu – teren strefy krawędziowej Doliny Wisły. Obszar Parków Krajobrazowych obejmuje tereny Gmin: Chełmno, Grudziądz oraz część Gminy Stolno. Obszar Parku chroni prawą i lewobrzeżną część Wisły na odcinku od Bydgoszczy do miejscowości Nowe. Park jest największym w woj. kujawsko-pomorskim odznaczającym się bogactwem fauny i flory.

Obszar LGD ponadto cechuje typowo rolniczy charakter, gdzie użytki rolne stanowią znaczny udział w powierzchni całkowitej obszaru - gleby klasy I-IV należące do najlepszych w województwie kujawsko-pomorskim. Na obszarze gmin wchodzących w skład LGD jest dużo małych gospodarstw rolnych.

3.3. Spójność historyczno-kulturowa.

Obszar LGD obejmuje obszar historycznej Ziemi Chełmińskiej, która silnie jest związana z historią Zakonu Krzyżackiego i charakteryzuje się bogatym dziedzictwem historycznym i kulturowym. Najliczniejszą grupę zabytków reprezentują budowle gotyckie będące spuścizną po państwie zakonnym. Należą do nich zamki obronne i kościoły. We wszystkich gminach będących członkami LGD odnajdujemy ślady dawnej historii sięgające czasów Bolesława Chrobrego. Najbardziej znane obiekty to Zamek w Radzynie Chełmińskim oraz Rogóżnie. W Starogrodzie (gm. Chełmno), Lipenku (gm. Lisewo) i Pokrzywnie (gm. Gruta) widać jedynie pozostałości po zamkach krzyżackich, które jednoczą społeczność i pozwalają kultywować tradycję. Nie bez znaczenia pozostaje działalność Towarzystwa Jaszczurczego - tajnego związku szlachty Ziemi Chełmińskiej, utworzonego w 1397 roku w celu walki z zakonem krzyżackim o obronę praw. Prawdopodobnie tradycje Towarzystwa przetrwały aż do powstania Związku Pruskiego w 1440 roku. Założycielami Towarzystwa Jaszczurczego byli czterej rycerze: Mikołaj z Ryńska (gm. Płużnica), jego brat z Pułkowa oraz ich bracia cioteczni Fryderyk z Kitnowa i Mikołaj z Kitnowa. Towarzystwo działało w Radzynie Chełmińskim na podstawie statutu zatwierdzonego przez Krzyżaków. Po zawarciu pierwszego pokoju toruńskiego w 1411 roku wielki mistrz krzyżacki Heinrich von Plauen, wbrew postanowieniom tego traktatu, krwawo rozprawił się z opozycją rycerską kierowaną przez Towarzystwo, którego przywódcę, Mikołaja z Ryńska pojmano w Lipienku (Gmina Lisewo), a następnie stracono w Grudziądzu. Historia tego słynnego i zasłużonego Towarzystwa jest ściśle związana z ziemiami znajdującymi się na obszarze LGD, co również zespala tereny LGD pod kątem historyczno – kulturowym. Dowodem na tę spójność historyczno – kulturową mogą być obecnie prężnie funkcjonujące na obszarze LGD trzy Bractwa Rycerskie, które kultywują historię i zwyczaje rycerstwa, organizują pokazy i turnieje. Kolejną cechą charakterystyczną dla obszaru LGD związaną z bogatymi zasobami kulturowymi są liczne zespoły dworskie. Łącznie na tym obszarze znajduje się kilkadziesiąt pałaców, zespołów pałacowo-parkowych, budynków pozostałych z kompleksów dworskich. Tak liczne nagromadzenie tych obiektów świadczy o wysokiej kulturze rolnej tych obszarów i o znaczeniu historycznej Ziemi Chełmińskiej. Obiekty te są ciekawe architektonicznie i stylowo.

Na obszarze objętym LSR odnajdziemy liczne poniatówki, stare młyny, szkoły, chaty, cmentarze mennonickie. Warto zwrócić uwagę na liczne kapliczki i krzyże przydrożne rozsiane w krajobrazie wiejskim.

Na obszarze LGD znajdują się także fortyfikacje z XIX wieku oraz kilkadziesiąt schronów z okresu międzywojennego. Są to elementy fortyfikacji Twierdzy Grudziądz i Twierdzy Chełmno. Do dnia dzisiejszego można na tym terenie znaleźć liczne fragmenty murów, schrony amunicyjne, stacje wodne.

Ziemia chełmińska to odrębny region historyczny, jednak pod względem kulturowym nie wyróżnia się charakterystycznymi znacznikami kulturowymi, tak jak dzieje się to w niektórych innych częściach województwa czy kraju. Obszar ten ze względu na swoje położenie ulegał wpływom kultury osadników i sąsiednich regionów. Ziemia chełmińska stanowi pas przejściowy pomiędzy Kujawami i Mazowszem a Pomorzem i Wielkopolską. Od XIII do XIXw. przybywali na te ziemie osadnicy niemieccy oraz holenderscy, zaś po II wojnie światowej zamieszkali na tych terenach repatrianci z Buga oraz z Kielecczyny i Lubelskiego. Ponadto na obszarach tych widoczne są relikty kultury Prusów. Oddziaływania te pozostawiły trwałe ślady w kulturze ludowej tego regionu, które to lokalna społeczność, w tym szczególnie koła gospodyń wiejskich w swoich działaniach próbują zachować, odtworzyć.

Na obszarze LGD działa wielu lokalnych wytwórców, w tym rękodzielnicy, producenci artykułów i przetworów rolnych (spożywczych), wiele firm produkujących lokalne produkty, którzy poprzez swoje działania promują dziedzictwo kulturowe – niematerialne. Jednym z elementów działalności LGD, który wpisał się już na stałe w harmonogram wydarzeń jest plenerowa impreza, którą stowarzyszenie organizuje rok rocznie z wykorzystaniem Ruin Zamku Krzyżackiego w Radzynie Chełmińskim, gdzie promowana jest zarówno historia jak i dziedzictwo kulturowe regionu. Innymi wydarzeniami organizowanymi cyklicznie przez LGD są rajdy piesze, które promują historyczną Ziemię Chełmińską.

Rozdział III Partycypacyjny charakter LSR

Proces tworzenia LSR

Prace na opracowaniem nowej LSR rozpoczęto od spotkania, którego celem było określenie granic administracyjnych obszaru planowanego do objęcia działaniami „nowej” LSR. Włodarze gmin, tworzących dotychczasowy obszar LGD, podczas spotkania, które miało miejsce 09.02.2022 r. w Białym Borze (na terenie Gminy Grudziądz), zadeklarowali wolę dalszej, partnerskiej współpracy w dotychczasowych granicach administracyjnych obszaru LGD. Ta deklaracja była wyznacznikiem do podjęcia działań przez Zarząd LGD zmierzających do opracowania nowej LSR.

Podpisanie umowy

W dniu 14 czerwca 2023 r. LGD, reprezentowana przez Prezesa - Marcina Pilarskiego - podpisała umowę o przyznaniu pomocy w ramach poddziałania „Wsparcie przygotowawcze” objętego PROW na lata 2014-2024. Zakontraktowane środki zostały przeznaczone na przygotowanie Lokalnej Strategii Rozwoju (LSR) dla obszaru działania Lokalnej Grupy Działania (LGD) „Vistula-Terra Culmensis-Rozwój przez Tradycję” na lata 2023-2029.

Zakładka na stronie www.lgdvistula.org pt. „Konsultacje społeczne NOWEJ LSR na lata 2023-2029” – przez cały proces tworzenia LSR na stronie internetowej LGD funkcjonowała specjalnie wydzielona zakładka, w ramach której opisywano proces tworzenia LSR, podawano do publicznej informacji terminy spotkań, publikowano materiały do konsultacji, w tym wyniki procesu konsultacji. Poza tą „zakładką” informacje te publikowane były w „Aktualnościach” oraz na profilu społecznościowym Facebook (profil LGD).

Powołanie zespołu roboczego ds. opracowania LSR (zwanego dalej też „Zespołem roboczym” lub „Zespołem”) składającego się z członków Zarządu oraz pracowników biura do opracowania LSR nastąpiło w czerwcu 2022 r. Do zadań zespołu należało m.in.:

- koordynacja procesu przygotowania LSR,
- opracowanie metod i narzędzi do prowadzenia procesu konsultacji i opracowania LSR,
- przeprowadzenie procesu konsultacji, w tym analiz dokumentów strategicznych,
- opracowanie poszczególnych rozdziałów LSR,
- opracowanie LSR, zgodnie z założeniami konkursu na wybór LSR, w tym założeniami głównych źródeł finansowania LSR.

Zespół roboczy wyodrębnił **cztery kluczowe etapy opracowania LSR:**

	Nazwa kluczowego etapu opracowania LSR	Metody i sposoby partycypacji
1.	DIAGNOZA OBSZARU – CHARAKTERYSTYKA OBSZARU I LUDNOŚCI, ANALIZA PROBLEMÓW, POTRZEB ROZWOJOWYCH I POTENCJAŁU OBSZARU OBJĘTEGO LSR, w tym ANALIZA MOŻLIWYCH ŹRÓDEŁ FINANSOWANIA LSR	Punkt konsultacyjny Spotkania otwarte Panel dyskusyjny Wywiad pogłębiony Zespół roboczy-spotkania Badanie ankietowe Diagnoza lokalna fizyki projektowe, „burza mózgów”, „akcja wlepkowa”
2.	GRUPA DEFAWORYZOWANA – zidentyfikowanie grupy osób w niekorzystnej sytuacji, które uzyskają wsparcie w ramach LSR	Spotkania otwarte Panel dyskusyjny Badanie ankietowe
3.	ANALIZA DANYCH Z KONSULTACJI SPOŁECZNYCH, w tym ANALIZA PRZYJĘCIA BĄDŹ ODRZUCENIA WNIOSKÓW Z KONSULTACJI SPOŁECZNYCH DIAGNOZA POGŁĘBIONA	Wywiad pogłębiony Zespół roboczy-spotkania

4.	MATRYCA CELÓW I PRZEDSIĘWZIĘĆ - określenie celów tematycznych i przedsięwzięć do realizacji, w tym wskazanie sposobu ich realizacji	Punkt konsultacyjny Spotkania otwarte Panel dyskusyjny Zespół roboczy-spotkania
----	--	--

LGD na każdym kluczowym etapie planowania LSR zapewniała jak największy udział społeczności obszaru LGD, co pozwala zakładać, że LSR uwzględni interesy mieszkańców, zarówno w aspekcie terytorialnym jak i poszczególnych grup interesariuszy, w tym zidentyfikowanej grup defaworyzowanej.

Wykorzystanie różnych kanałów komunikacji (spotkania otwarte, ankietowanie), w tym elektronicznej (strona www, poczta elektroniczna, profil społecznościowy Facebook) pozwoliło na dotarcie do każdej grupy odbiorców.

ZASTOSOWANE METODY/PLATFORMY/NARZĘDZIA ANGAŻOWANIA ZAINTERESOWANYCH STRON W PROCES TWORZENIA LSR

Grupy zaangażowane w proces tworzenia - KGW, OSP w tym MDP, NGO, Radni, sołtysi, przewodniczący rad gmin, seniorzy, mieszkańcy, młodzież, przedstawiciele oświaty, kluby sportowe, instytucje kultury, JST, przedsiębiorcy, osoby młode do 25 r.ż., rolnicy, właściciele gospodarstw agroturystycznych. LSR została wypracowana zatem z przedstawicielami sektora społecznego, gospodarczego oraz publicznego.

Wyjaśnienie wybranych metod i sposobów partycypacji:

Spotkania (otwarte) z lokalną społecznością – spotkania w terenie, realizowane w oparciu o miejsca ogólnodostępne, świetlice wiejskie czy też sale narad w budynkach publicznych. Dedykowane do wszystkich mieszkańców, grup społecznych, instytucji, którzy w odpowiedzi na zaproszenie poprzez udział w takich spotkaniach mogli wyrazić swoją opinię, zabrać głos w dyskusji, zgłosić uwagę, wniosek, pomysł. Taka forma jest najbardziej pożądaną formą spotkań, daje szansę na swobodne wypowiedzi, poznanie się, bezpośredni kontakt. Spotkania organizowane były w godzinach popołudniowych, w miejscach ogólnodostępnych, w tym dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami.

Panel dyskusyjny – pod okiem prowadzącego moderatora, grupa uczestników spotkań, określonych przez LGD jako „branżowe” (grupa z tej samej branży: przedsiębiorcy, organizacje pozarządowe: KGW, NGO oraz OSP i MDP, przedstawiciele władz lokalnych: wójtowie, burmistrzowie, przewodniczący rad gminnych) dyskutowała, określała wspólnie problemy i potrzeby danego obszaru, w którym dana grupa się specjalizuje, na co dzień zajmuje/pracuje. Podczas spotkania następowała wymiana opinii i poglądów i wspólnie ustalono konsensus spotkania – problemy i potrzeby. Zespół roboczy w tym momencie pełnił rolę obserwatora (słuchającego).

Punkt konsultacyjny – miejsce: Biuro LGD (miejsce ogólnodostępne) – miejsce, gdzie dostępne były od samego początku tworzenia LSR dokumenty, z którymi mogła się zapoznać lokalna społeczność – przeanalizować, uzyskać odpowiedź, przedyskutować zakres. Zgłosić swoje wnioski, problemy, konsultować poszczególne rozdziały LSR, jej zakresy, skorzystać z usług informacyjnych, doradczych. W Punkcie konsultacyjnym przez cały proces tworzenia LSR dostępni byli członkowie Zespołu roboczego ds. pracowania LSR.

Badanie ankietowe prowadzone przy wykorzystaniu opracowanego przez Zespół roboczy **kwestionariusza ankiety w wersji papierowej oraz elektronicznej**. Kwestionariusz ten zawierał konkretne pytania, a także instrukcję wypełnienia poszczególnych jego elementów. Respondent miała czas na analizę pytań, mógł wypełnić ankietę w dowolnie przez siebie określonym czasie, mógł do niej wrócić, dokonać poprawek, nikt mu nie przeszkadzał. Miał swobodę wypowiedzi oraz gwarantowaną anonimowość. Badanie prowadzone było przy wykorzystaniu kwestionariusza ankiety w wersji papierowej oraz on-line, co pozwoliło dotrzeć do różnych grup odbiorców.

Diagnoza lokalna - proces zbierania danych podczas wydarzeń plenerowych, ukierunkowany na luźne zbieranie informacji od lokalnej społeczności, która bez większej analizy, dyskusji mogła wskazać obszary wymagające najpilniejszej interwencji (wsparcia) w ramach LSR. Diagnoza lokalna miała na celu zebranie wstępnych danych nt. problemów i potrzeb obszaru objętego LSR.

Wywiad pogłębiony – spotkania z wybranymi odbiorcami, gdzie poruszano konkretne zagadnienia danej grupy odbiorców (osoby młode do 25 r.ż. oraz rolnicy), uzyskując w ten sposób konkretne odpowiedzi na zadane pytania. Celem było zebranie informacji nt. problemów i potrzeb osób młodych oraz rolników.

Fiszki projektowe – metoda zbierania danych podczas panelu dyskusyjnego (spotkanie z KGW oraz NGO), która pozwoliła na zebranie konkretnych pomysłów dotyczących realizacji zadań przez tę grupę odbiorców. Uzyskano konkretne, niekiedy szczegółowe dane, które posłużyć miały zidentyfikowaniu potrzeb KGW, NGO.

„Burza mózgów” - metoda wykorzystywana podczas pracy Zespołu ds. opracowania LSR ale i podczas spotkań otwartych - konsultacyjnych prowadzonych w terenie. Forma dyskusji w toku której następowała wymiana poglądów, pomysłów, doskonalenie wyrażonych poglądów i pomysłów, tak by w drodze wspólnych ustaleń określić problemy i potrzeby lokalnej społeczności. Podczas spotkań w terenie Zespół zbierał informacje, a dopiero podczas swoich cyklicznych posiedzeń dokonywał analizy zebranego materiału, podsumowywał, porządkował informacje. Metoda ta sprawdziła się, gdyż dawała swobodę wypowiedzi, pozwalała na wzajemne uzupełnianie się, konstruktywną dyskusję, a także na aktywizowanie.

„Akcja wlepkowa” – akcja spontanicznego zbierania danych na konkretny temat – metoda wykorzystana podczas wywiadu pogłębionego z osobami młodymi. Zadanie pytania konkretnego pozwala na uzyskanie konkretnych odpowiedzi, a wspólne przyklejenie ich na jedną tablicę daje poczucie współtworzenia czegoś, bycia razem. Odczytanie na głos wszystkich „wlepianych” pomysłów pozwoliło poczuć uczestnikom akcji jak ważny jest ich głos, pozwalało na konfrontację pomysłów różnych interesariuszy. Na spotkaniach z osobami młodymi rozdawano kolorowe, samoprzylepne kartki i po zadaniu pytań proszono by swoje odpowiedzi/propozycje zamieszczać na wspólnej tablicy. Zebrane w wyniku realizacji wymienionych wyżej metod informacje poddawane były głębszej analizie podczas spotkań w szerszym gronie tj. Zespołu roboczego ds. opracowania LSR.

Zespół roboczy ds. opracowania LSR - spotkania powołanej grupy osób, która w oparciu o systematyczne analizy dokumentów strategicznych związanych z opracowaniem LSR prowadzi proces konsultacji społecznych aby efektem finalnym była opracowana LSR, która uwzględni potrzeby lokalnej społeczności i na nie odpowiada. Spotkania prowadzone były w formule spotkań bezpośrednich, zespół dzielił się na mniejsze podzespoły opracowujące konkretne tematy, tak by obszary wymagające szczególnej analizy takiej analizie zostały poddane. Zespół kontaktował się ze sobą również telefonicznie, za pośrednictwem łączeń on-line. Zespół dokonywał analizy zebranego materiału i poddawał go dalszym konsultacjom społecznym. W skład Zespołu roboczego wchodziły: kobiety, osoba do 25 r.ż., senior – pow. 60 r.ż.

Spotkania Zespołu roboczego ds. opracowania LSR

Zakres spotkania
Opracowanie planu działania zespołu – harmonogram realizacji zadań
Opracowanie planu procesu konsultacyjnego, Analiza możliwych źródeł finansowania LSR
Wstępna diagnoza – opinia publiczna - przeprowadzenie 2 spotkań w terenie
Diagnoza obszaru – analiza danych statystycznych
Diagnoza obszaru – określenie problemów i potrzeb
Analiza potencjału i szans na zaspokojenie określonych potrzeb
Opracowanie harmonogramu i programu spotkań konsultacyjnych
Opracowanie kwestionariusza ankiet
Organizacja i udział w spotkaniach bezpośrednich w terenie -10 spotkań
Organizacja i udział w spotkaniach bezpośrednich – spotkania branżowe w terenie - 4 spotkania
Określenie grupy defaworyzowanej
Analiza wyników spotkań w terenie
Analiza dokumentacji konkursowej
Opracowanie matrycy celów i przedsięwzięć, w tym przyporządkowanie budżetu
Diagnoza pogłębiona – organizacja spotkania z osobami młodymi do 25 r.ż. – 3 spotkania
Diagnoza pogłębiona – organizacja spotkania z rolnikami – 1 spotkanie
Analiza wyników diagnozy pogłębionej
Analiza Planu komunikacji w ramach LSR
Opracowanie matrycy celów i przedsięwzięć, w tym przyporządkowanie budżetu – ponowna analiza
Spotkanie bezpośrednie – prezentacja założeń LSR – cele, przedsięwzięcia i sposób ich realizacji, w tym określone grupy defaworyzowanej – 1 spotkanie branżowe
Spotkanie bezpośrednie – prezentacja założeń projektu LSR – cele, przedsięwzięcia i sposób ich realizacji, w tym określone grupy defaworyzowanej – 1 spotkanie Walne Zebranie Członków
Analiza przyjęcia bądź dorzucenia uwag do projektu LSR
Przekazanie przyjętej przez Zespół roboczy LSR do Zarządu LSR

Tabela nr 2. Wykaz spotkań Zespołu roboczego ds. opracowania LSR - opracowanie własne

PARTYCYPACYJNY CHARAKTER OPRACOWANIA LSR

ETAP 1: DIAGNOZA OBSZARU – CHARAKTERYSTYKA OBSZARU I LUDNOŚCI, ANALIZA PROBLEMÓW, POTRZEB ROZWOJOWYCH I POTENCJAŁU OBSZARU OBJĘTEGO LSR, w tym ANALIZA MOŻLIWYCH ŹRÓDEŁ FINANSOWANIA LSR

MOŻLIWE ŹRÓDŁA FINANSOWANIA LSR

Podstawowym procesem tworzenia nowej LSR było poznanie możliwości jej finansowania.

Zespół roboczy ds. opracowania nowej LSR poddawał analizie podczas swoich spotkań z jakich możliwych źródeł zewnętrznych finansowana może być nowa LSR. Ustalono, iż głównymi źródłami finansowania będą środki pochodzące z:

- PS WPR na lata 2021-2027 - środki Planu Strategicznego Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2021-2027: Interwencja 13.1. LEADER/Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność (RLKS);
- FEKIP na lata 2021-2027 - środki w ramach priorytetu nr 7: Fundusze europejskie na rozwój lokalny.

Uzgodniono, iż LGD będzie realizowało LSR głównie w oparciu o te dwa źródła finansowania, uzupełniając je środkami z innych źródeł.

Wskazując ww. źródła finansowania zwrócono uwagę na fakt, iż programy te, poprzez swoje kierunki działań/ obszary, dają możliwości na finansowanie wskazanych w LSR obszarów, a tym samym pozwalają niwelować problemy i potrzeby, określone zarówno w tych dokumentach jak i w LSR (partnerska realizacja zadań na rzecz osiągnięcia założeń programowych dokumentów strategicznych).

Znając preferowane kierunki działań oraz wyłączenia co do realizacji zadań w ramach tych środków, Zespół roboczy opracował wstępną diagnozę problemów i potrzeb obszaru LSR w oparciu o następujące dokumenty i dane:

- Strategia rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do 2030 roku – Strategia przyspieszona 2030+;
- dane z Krajowej Strategia Rozwoju Regionalnego 2023 ws określenia tzw. obszarów problemowych;
- Opracowania Kujawsko-Pomorskiego Biura Planowania Przestrzennego i Regionalnego o. Bydgoszcz przygotowane w oparciu o dane zebrane z JST tworzących LGD dotyczące wybranych aspektów stanu rozwoju infrastruktury społecznej oraz włączenia społecznego na terenie działania LGD „Vistula-Terra Culmensis”,
- dane z Centralnej Komisji Egzaminacyjnej i Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej w Gdańsku uwzględniające lata 2019-2021.

Analiza powyższych dokumentów pozwoliła wyodrębnić następujące **problemy** w kontekście możliwości ich niwelowania za pomocą LGD – nowej LSR (określone problemy zostały poddane konsultacjom społecznym; LGD dopuszczała każdorazowo możliwość ich modyfikacji):

- niewystarczająco rozwinięta i niedostosowana infrastruktura społeczna i rekreacyjna, w tym szczególnie dedykowana do osób z niepełnosprawnościami i do osób starszych,
- niski poziom przedsiębiorczości,
- wysoki poziom bezrobocia,
- wysoki odsetek osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej,
- zagrożenie trwałą marginalizacją, szczególnie na obszarach problemowych,
- niekorzystne zjawiska społeczne na obszarach, gdzie funkcjonowały państwowe gospodarstwa rolne,
- niska liczba regularnie odbywających się działań/zajęć w obiektach użyteczności publicznej typu: świetlice wiejskie, miejsca rekreacji, obiekty sportowe, biblioteki, w tym niska liczba działań ukierunkowanych na konkretne grupy odbiorców: dzieci i młodzież, seniorzy, osoby z niepełnosprawnościami;
- niska aktywność społeczna, w tym niska aktywność na rzecz wspierania i upowszechniania idei samorządowej,
- słabe wyniki w kształceniu,
- starość demograficzna społeczności obszaru LGD,
- niski potencjał turystyczny w kontekście występowania walorów przyrodniczych, kulturowych, atrakcji turystycznych, jak i potencjalnych obiektów/miejsc, które mogą stać się nowymi produktami turystycznymi, obecność produktów markowych, stan rozwoju zagospodarowania turystycznego w postaci obiektów noclegowych, stan infrastruktury turystycznej.

DIAGNOZA LOKALNA

Zanim rozpoczęto proces spotkań w terenie przeprowadzono diagnozy lokalnej w formie badania opinii publicznej ukierunkowanej na wskazanie obszarów, które wymagają interwencji (wsparcia w ramach LSR). Badanie miało na celu analizę potrzeb i potencjału obszaru LGD.

Badanie takie przeprowadzono dwukrotnie tj.: 02 lipca 2022 r. podczas wydarzenia plenerowego zorganizowanego przez LGD „Świetlna impreza”, w Radzynie Chełmińskim oraz 03 września 2022 r. podczas Dożynek Powiatowo-Gminnych w Lisewie, na które organizatorzy zaprosili LGD. Badanie polegało na tym, iż określono 3 obszary, które mogą uzyskać wsparcie z naszej LGD/LSR a uczestnicy badania wskazywali wybrany przez siebie obszar.

Największym zainteresowaniem „cieszył się” obszar:

- ✓ AKTYWIZACJA I ANIMACJA – oddano 350 głosów, kolejno:
- ✓ INFRASTRUKTURA – oddano 190 głosy, a następnie
- ✓ PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ – oddano 88 głosów.

W badaniach wzięło udział 628 osób dorosłych zamieszkujących obszar objęty LSR.

Wyniki tego badania wzięto pod uwagę przy prowadzeniu kolejnych prac nad opracowaniem LSR - taka opinia publiczna – ogólny pogląd lokalnej społeczności, pozwoliła wstępnie określić kierunek założeń LSR – określone, powtarzalne obszary wymagające najpilniejszej interwencji (wsparcia). Zostały one poddane również pod konsultacje społeczne podczas prowadzonych później w ramach konsultacji spotkań w terenie.

SPOTKANIA OTWARTE - diagnoza opracowanych problemów i potrzeb w terenie

Wyniki badania opinii publicznej i zidentyfikowane na podstawie tego materiału przez Zespół roboczy problemy zostały przedstawione podczas spotkań otwartych - konsultacyjnych z lokalną społecznością, które przeprowadzono na terenie 10 gmin tworzących obszar objętych LSR.

Informacja o spotkaniach (harmonogram spotkań) była umieszczona na stronie LGD, na profilu społecznościowym LGD (Facebook), informacja była również rozpowszechniana przez Koordynatorów gminnych z wykorzystaniem narzędzia jakim jest „marketing szeptany”.

Spotkania skierowane były do wszystkich zainteresowanych mieszkańców oraz podmiotów z obszaru działania LGD.

Harmonogram spotkań z lokalną społecznością

Data spotkania	Miejsce spotkania	Gmina	Liczba uczestników	Rodzaje uczestników
26.10.2022 r.	Świetlica Wiejska w Oborach 86-212 Stolno	Stolno	21	KGW, NGO, JST, radny, sołtys, rada sołecka, seniorzy, osoby młode, mieszkańcy, klub sportowy, rolnik.
26.10.2022 r.	Świetlica Wiejska w Kamlarkach 86- 230 Lisewo	Lisewo	17	KGW, NGO, JST, OSP radny, sołtys, rada sołecka, seniorzy, mieszkańcy, rolnik.
27.10.2022 r.	Świetlica Wiejska w Podwiesku 86-200 Chełmno	Chełmno	12	NGO, radny, sołtys, rada sołecka, seniorzy, mieszkańcy, instytucja oświaty.
27.10.2022 r.	Świetlica wiejska w Sosnówce, 86-302 Sosnówka	Grudziądz	10	KGW, NGO, JST, sołtys, seniorzy, mieszkańcy, przedsiębiorcy.

03.11.2022 r.	Gminny Ośrodek Kultury w Rogóźnie, 86-318 Rogóžno	Rogóžno	10	KGW, OSP, JST, radny, sołtys, rada sołecka seniorzy, mieszkańcy, przedsiębiorcy, instytucja kultury, klub sportowy.
03.11.2022 r.	Sala narad Urzędu Miasta i Gminy Łasin, 86-320 Łasin	Miasto i Gmina Łasin	20	KGW, OSP, JST, NGO radny, sołtys, rada sołecka seniorzy, mieszkańcy, przedsiębiorcy, mieszkańcy.
09.11.2022 r.	Gminne Centrum Kultury w Świeciu nad Osą, 86-341 Świecie nad Osą	Świecie nad Osą	11	KGW, NGO, JST, radny, , seniorzy, mieszkańcy, instytucja kultury, instytucja ochrony zdrowia.
15.11.2022 r.	Towarzystwo Rozwoju Gminy Płużnica, 87-214 Płużnica	Gmina Płużnica	16	KGW, NGO, OSP, JST, sołtys, rada sołecka, seniorzy, mieszkańcy.
15.11.2022 r.	Sala przy OSP w Radzynie Chełmińskim, 87-220 Radzyń Chełmiński	Gmina Miasto i Gmina Radzyń Chełmiński	14	KGW, NGO, JST, radny, sołtys, rada sołecka seniorzy, mieszkańcy.

Tabela nr 3. Wykaz spotkań bezpośrednich przeprowadzonych w terenie - opracowanie własne na podstawie list obecności

SPOTKANIE OTWARTE (bezpośrednie „branżowe”)

W ramach prowadzonych konsultacji społecznych zorganizowano ponadto 4 dodatkowe spotkania branżowe, ukierunkowane na diagnozę problemów i potrzeb konkretnych grup odbiorców: grupa sektora publicznego, gospodarczego, społecznego.

Data spotkania	Miejsce spotkania	Liczba uczestników	Rodzaje uczestników
21.10.2022 r.	„Spizarnia” Biały Bór 86-302 Biały Bór	11	SAMORZĄDOWCY - WŁODARZE gmin tworzących LGD, PRZEWODNICZĄCY Rad Gmin
15.11.2022 r.	Świetlica wiejska w Oborach (gm. Stolno)	21	KGW, NGO
16.11.2022 r.	Świetlica wiejska w Białym Borze (gm. Grudziądz)	12	PRZEDSIĘBIORCY - właściciele firm, osoby fizyczne zainteresowani założeniem własnej firmy, przedsiębiorcy, którzy skorzystali ze wsparcia finansowego w perspektywie finansowania 2014-2021
22.11.2022 r.	Remiza – świetlica wiejska w Robakowie (gm. Stolno)	34	OSP, MDP

Tabela nr 4. Wykaz spotkań bezpośrednich – „spotkania branżowe” - opracowanie własne na podstawie list obecności

Spotkania, wcześniej wymienione (14 spotkań), prowadzone były w oparciu o następujących program:

- 1) Przedstawienie uczestnikom celu i zakresu tematycznego spotkania; ustalenie ram czasowych spotkania; zebranie podstawowych danych o uczestnikach spotkania.
- 2) Analiza potrzeb rozwojowych i potencjału danego obszaru - dyskusje, „burza mózgów”, „word cafe” – podział na grupy, zespoły.
- 3) Analiza założeń programowych, w tym udział w konsultacjach dokumentów strategicznych (PS WPR na lata 2021-2027 - środki Planu Strategicznego Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2021-2027: szczególnie rozdział: Interwencja 13.1. LEADER/Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność (RLKS); FEDKIP na lata 2021-2027 – szczególnie w zakresie: środki w ramach priorytetu nr 7: Fundusze europejskie na rozwój lokalny,
- 4) Wypracowanie ostatecznych kierunków działań – opracowanie analizy SWOT, w tym określenie celów, przyporządkowanie budżetu na poszczególne przedsięwzięcia. Określenie grupy defaworyzowanej.
- 5) Podsumowanie i poinformowanie o kolejnych etapach budowania nowej LSR.

Podczas spotkań poruszane były zagadnienia dotyczące: innowacyjności, cyfryzacji, środowiska i klimatu, partnerstwa w realizacji LSR polegającego na wspólnej realizacji przedsięwzięć i projektów, zmian demograficznych ze szczególnym uwzględnieniem starzenia się społeczeństwa oraz wyludniania się obszaru planowanego do objęcia LSR.

Podczas spotkania zaprezentowano efekty wdrażania LSR w latach 2015-2022, tak by lokalna społeczność miała pogląd na zadania już zrealizowane, na potrzeby zdiagnozowane w latach 2014-2015. Podczas spotkań wskazywano na potrzebę wdrażania LSR z udziałem jak największej liczby źródeł jej finansowania, bo tylko w ten sposób interwencja w niwelowanie problemów jest skuteczna.

W 14 spotkaniach w terenie udział łącznie wzięło 225 osób, przedstawicieli różnych sektorów, w tym KGW, OSP, NGO, radni, sołtysi, przedsiębiorcy, seniorzy. Zebrano wiele informacji, fiszek projektowych, pomysłów, poznano wiele osób, instytucji, przyczyniono się do wzajemnej wymiany doświadczeń. Takie spotkania w terenie wpłynęły na wypracowanie wstępnych założeń LSR, które w kolejnych etapach były poddawane dalszej analizie m.in. pod kątem możliwości ich realizacji ze źródeł finansowania LSR, ale też potwierdzały się w dalszych konsultacjach.

Wyniki spotkań otwartych

Zespół roboczy ds. opracowania LSR dokonał analizy zebranych danych, ich poprawności i wyciągnął następujące wnioski:

Problemy obszaru wymagające najpilniejszej interwencji, zidentyfikowane na tym etapie, wg hierarchii to:

1. niska liczba regularnie odbywających się działań/zajęć w obiektach użyteczności publicznej typu: świetlice wiejskie, miejsca rekreacji, obiekty sportowe, biblioteki, w tym niska liczba działań ukierunkowanych na konkretne grupy odbiorców: dzieci i młodzież, seniorów, osoby z niepełnosprawnościami,
2. niewystarczająca oferta ukierunkowana na rozwój potencjału ludzkiego, w tym oferta edukacyjna, aktywizująca, podnosząca lub zmieniająca umiejętności lub kwalifikacje;
3. niewystarczająca oferta ukierunkowana na wsparcie kobiet, w tym szczególnie kobiet powracających na rynek pracy,
4. niski poziom przedsiębiorczości rozumiany jako wsparcie firm istniejących oraz środki na podejmowanie nowych działalności, w tym również przez rolników,
5. niewystarczająco rozwinięta i dostosowana infrastruktura społeczna i rekreacyjna, w tym szczególnie dedykowana do osób z niepełnosprawnościami, w tym szczególnie do dzieci i młodzieży oraz do osób starszych, w tym ukierunkowana na aktywizację i możliwość prowadzenia działań edukacyjnych.

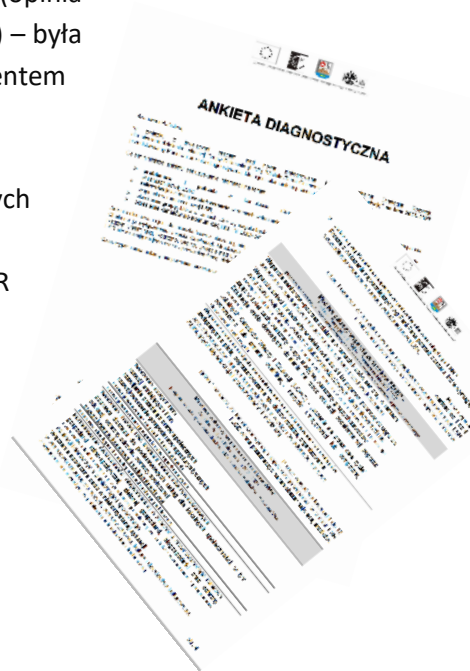

BADANIE ANKIETOWE - wstępne założenia LSR poddane dalszym konsultacjom

Ankieta diagnostyczna – opracowana przez Zespół roboczy z uwzględnieniem wyników poprzednich badań (opinia publiczna, spotkania konsultacyjne) – była kolejnym narzędziem (elementem procesu konsultacyjnego) do uzyskania informacji na temat:

- problemów i potrzeb w kontekście różnych obszarów możliwych do wsparcia w ramach LSR;
- zakresów jakie mają zostać wsparte w ramach wdrażania LSR w kontekście różnych obszarów możliwych do wsparcia w ramach LSR;
- określenie grupy, która w ramach LSR wymagała będzie szczególnego wsparcia;
- kanałów do komunikacji na linii LGD-lokalna społeczność.

Wzór ankiety stanowi Załącznik nr 5 do LSR.

Założeniem ankiety było wypracowanie wstępnych kierunków – celów i obszarów tematycznych do realizacji w ramach LSR w oparciu o zidentyfikowane problemy i potrzeby, które zakładano zhierarchizować by w ten sposób ustalić obszary wymagające najpilniejszej interwencji.

Ankieta skierowana była do mieszkańców z obszaru LGD ale również do osób, które nie zamieszkują bezpośrednio obszaru objętego LSR ale działają na jego rzecz - prowadzą firmę, działają np. w OSP, pracują w szkole. Badanie ankietowe prowadzono w okresie: od 19 grudnia 2022 r. do 08 stycznia 2023 r.

Liczba zebranych ankiet: 271

- w wersji papierowej - 112 ankiet; w wersji elektronicznej – 159 ankiet.

Formy udostępnienia ankiety: on-line na stronie internetowej LGD” www.lgdvistula.org oraz za pośrednictwem profilu społecznościowego Facebook, w formie papierowej: Biuro LGD - Sztynwag 46, 86-302 Sztynwag oraz u koordynatorów Gminnych – w 10 urzędach gmin, tworzących obszar objęty LSR.

Wyniki badania ankietowego.

Zespół roboczy ds. opracowania LSR dokonał analizy zebranych ankiet, ich poprawności i ustalono następujące wnioski:

Problemy obszaru wymagające najpilniejszej interwencji, zidentyfikowane na tym etapie, wg hierarchii to:

1. niewystarczająco rozwinięta i dostosowana infrastruktura społeczna i rekreacyjna, w tym szczególnie dedykowana do osób z niepełnosprawnościami i do osób starszych,
2. niski poziom przedsiębiorczości,
3. niska liczba regularnie odbywających się działań/zajęć w obiektach użyteczności publicznej typu: świetlice wiejskie, miejsca rekreacji, obiekty sportowe, biblioteki, w tym niska liczba działań ukierunkowanych na konkretne grupy odbiorców: dzieci i młodzież, seniorów, osoby z niepełnosprawnościami,
4. wysoki odsetek osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej.

Potrzeby obszaru, zidentyfikowane na tym etapie, to działania ukierunkowane na:

Możliwości realizacji zadań ze środków FEdKIP na lata 2021-2027	Możliwości realizacji zadań ze środków PS WPR na lata 2021-2027
<ol style="list-style-type: none"> 1. wsparcie dzieci i młodzieży w wieku od 6 do 24 lat, 2. wsparcie seniorów, 3. wsparcie osób dorosłych ukierunkowane na przełamywanie stereotypów związanych z płcią.	<ol style="list-style-type: none"> 1. tworzenie nowych firm 2. rozwój istniejących firm. 3. poprawa dostępu do małej infrastruktury publicznej. 4. rozwój/tworzenie zagród edukacyjnych.

ETAP 2: GRUPA OSÓB W NIEKORZYSTNEJ SYTUACJI – GRUPA DEFAWORYZOWANA

Jako że LSR winna wspierać te obszary, które wymagają szczególnego wsparcia to wymaga również określenia grupy osób, które takiego wsparcia szczególnie wymagają. Takie podejście pozwoli „ulokować” środki, z których finansowana będzie w głównej mierze LSR tam, gdzie jest to najbardziej potrzebne.

W toku konsultacji społecznych, na każdym jej etapie podkreślano ten aspekt, traktując go jako jeden z główniejszych elementów LSR.

W przypadku możliwości finansowania działań ze środków PS WPR na lata 2021-2027 – grupa ta została określona w Planie Strategicznym dla Interwencji 13.1. LEADER/Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność (RLKS) i w skład tej grupy osób wchodzi osoby znajdujące się w niekorzystnej sytuacji tj. osoby z niepełnosprawnościami oraz ich opiekunowie, kobiety, migranci, rolnicy z małych gospodarstw rolnych lub osoby poszukujące zatrudnienia np. mieszkańcy osiedli po-PGR. Zespół roboczy, pomimo, iż grupa ta została określona w dokumencie strategicznym (nadrzędnym) poddała pod konsultacje ten zakres, chcąc w ten sposób ustalić czy „zaprezentowana” definicja w PS WPR na lata 2021-2027” grupy osób z niekorzystnej sytuacji zostanie również zidentyfikowana na obszarze wdrażania LSR. W toku konsultacji społecznych (spotkania bezpośrednie, badanie ankietowe) ustalono, że spośród katalogu osób wymienionych w PS WPR na lata 2021-2027 szczególnego wsparcia wymagają jedynie osoby: osoby z niepełnosprawnościami oraz ich opiekunowie, kobiety oraz rolnicy z małych gospodarstw rolnych.

Ponadto podczas prowadzonego procesu konsultacji społecznych, poza katalogiem osób wykazanych w ramach PS WPR na lata 2014-2027 zidentyfikowano następujące grupy osób, które wymagają szczególnego wsparcia w ramach LSR (**dzieci i młodzież, seniorzy**). Grupy te mogą być wsparte w ramach drugiego źródła finansowania LSR, tj. w ramach środków FEdKIP na lata 2021-2027. Dla tej grupy odbiorców w ramach LSR zaoferowane szczególne wsparcie – konkretne rozwiązania (przedsięwzięcia).

Szerzej o tej grupie i jej potrzebach opisuje się w rozdziale IV. Analiza potrzeb i potencjału LSR.

**ETAP: 3 ANALIZA DANYCH Z KONSULTACJI SPOŁECZNYCH,
w tym ANALIZA PRZYJĘCIA BĄDŹ ODRZUCENIA WNIOSKÓW Z KONSULTACJI SPOŁECZNYCH
DIAGNOZA POŁĘBIONA**

WYWIAD POGŁĘBIONY - analiza pogłębiona problemów i potrzeb osób młodych

W toku konsultacji społecznych (spotkanie bezpośrednie, badanie ankietowe), podczas analizy możliwości finansowania działań ze środków FEDKIP na lata 2021-2027, wykazywano potrzebę realizacji zadań m.in. na rzecz dzieci i młodzieży. Jako, że udział osób młodych w procesie konsultacji był niewielki Zespół roboczy ds. opracowania LSR podjął decyzję o organizacji **dodatkowych spotkań** mających na celu określenie problemów, a przede wszystkim potrzeb tej grupy odbiorców. Spotkania zaplanowano z działającymi na terenie LGD trzema Młodzieżowymi Radami Gminnymi.

Osoby te z racji przynależności do organu jakim jest gminna młodzieżowa rada podejmują działania w tym zakresie- analizują problemy i potrzeby osób młodych, znają je gdyż wywodzą się z tego środowiska i na rzecz niego działają.

Harmonogram spotkań z osobami młodymi – do 25 r.ż.

Data spotkania	Miejsce spotkania	Gmina	Liczba uczestników	Wiek uczestników spotkania	Rodzaje uczestników
30.03.2023 r.	Sala Narad, Lisewo	Lisewo	15	12-14 lat	Młodzieżowa Rada Gminy Lisewo
26.04.2023 r.	Sala konferencyjna, TRGP Płużnica	Płużnica	24	8-22 lat	Młodzieżowa Rada Gminy Płużnica Stowarzyszenie Młodych Gminy Płużnica
11.05.2023 r.	Sala Narad, Gruta	Gruta	7	13-14 lat	Młodzieżowa Rada Gminy Gruta

Tabela nr 5. Wykaz spotkań bezpośrednich – „diagnoza pogłębiona z osobami młodymi” - opracowanie własne na podstawie list obecności

Celem spotkań było poznanie punktu widzenia młodych, ich potrzeb i oczekiwania w zakresie włączenia społecznego, z zakresu aktywizacji, w tym z zakresu ożywienia świetlic wiejskich.

Podczas spotkań próbowano uzyskać odpowiedzi na następujące pytania:

1. Jakich działań (konkretnych rozwiązań) oczekujecie by pozaszkolny czas był dla Was atrakcyjny?
2. Co należy zmienić, by oferta spędzania czasu wolnego była dla Was atrakcyjna?
3. Jaki wpływ ma Wasza działalność w Młodzieżowej Radzie Gminy na Wasze życie, na życie innych osób, w tym szczególnie młodych, na rozwój gminy - warto czy nie warto?
4. Jaki macie swój największy sukces?
5. Czy wiążecie swoją przyszłość z obecnym miejscem zamieszkania?
6. Jakie działania należy wdrożyć byście swoją przyszłość wiązali z miejscem zamieszkania?

Podczas moderowanego spotkania w ramach „akcji wlepkowej” oraz dyskusji w formie „burzy mózgów” uzyskano informacje nt. potrzeb osób młodych.

Potrzeby osób młodych, zidentyfikowane na tym etapie, to:

- organizacja edukacyjnych wizyt studyjnych,
- organizacja zajęć sportowych, w tym obozów,
- organizacja spotkań i szkoleń ukierunkowanych na ich rozwój np. zajęcia z doświadczeniami chemicznymi, z robotyki, zajęcia plastyczne, taneczne,
- organizacja wydarzeń o charakterze integracyjnym, w tym integrację międzypokoleniową np. pikniki z udziałem DJ, spotkania aktywizujące ze znanymi osobami/artystami/sportowcami, organizacja kina plenerowego,
- organizacja spotkań i szkoleń dla dzieci ukierunkowanych na ich rozwój i animację, w tym zapewnienie stałej opieki nad tą grupą podczas zajęć,
- stworzenie czy poprawa stanu ogólnodostępnych miejsc do spotkań, integracji, odpoczynku dla osób młodych.

Spotkania te potwierdziły potrzebę realizacji zadań ukierunkowanych na tę grupę odbiorców. Podczas spotkań Zespół roboczy ds. opracowania LSR uzyskał bazę dobrych pomysłów, nawiązał kontakt z osobami młodymi, poznał ich punkt widzenia.

WYWIAD POGŁĘBIONY – analiza problemów i potrzeb rolników

W toku konsultacji społecznych (spotkanie bezpośrednie, badanie ankietowe), podczas analizy możliwości finansowania działań ze środków PS WPR na lata 2021-2027, wykazywano potrzebę realizacji zadań m.in. na rzecz poprawy przedsiębiorczości wśród rolników. Wyniki procesu konsultacji, w tym szczególnie badania ankietowego wykazały potrzebę tworzenia zagród edukacyjnych. Zespół roboczy ds. opracowania LSR podjął decyzję o organizacji **dodatkowego spotkania** mającego na celu określenie problemów, a przede wszystkim potrzeb tej grupy odbiorców. Do udziału w spotkaniu zaproszono 6 osób: rolników, w tym kobiety, osoby prowadzące gospodarstwa agroturystyczne oraz reprezentanta firmy, który prowadzi działania zbliżone do oferty zagród edukacyjnych.

Spotkanie zorganizowano 12 maja 2023 r. w Gospodarstwie Agroturystycznym „Arkadia” na terenie Gminy Lisewo tak by na przykładzie poznać problemy i potrzeby tej grupy odbiorców.

Podczas spotkań próbowano uzyskać odpowiedzi na następujące pytania:

1. Jakie są Państwa potrzeby jako rolników?
2. Czy i w jaki sposób chcielibyście rozwinąć swoje gospodarstwo rolne?
3. Czy zainteresowani jesteście tworzeniem nowych miejsc pracy w swoich gospodarstwach?
4. Jaki poziom dofinansowania spełniły Państwa oczekiwania?

Zespół roboczy ds. opracowania LSR zaprezentował możliwe do wsparcia zakresy dla rolników, w tym szczególnie formy realizacji zagród edukacyjnych, gdyż takowe zapotrzebowanie zostało zgłoszone w toku konsultacji społecznych. Szczegółowo przeanalizowano formy realizacji takich przedsięwzięć, w tym formy dofinansowania. W toku dyskusji ustalono, że w ramach LSR niezbędne jest zaplanowane wsparcia dla rolników, tym bardziej, że poprzednia perspektywa finansowania 2014-2020 nie przewidywała takiego wsparcia. Wykazano potrzebę rozwoju swojego gospodarstwa poprzez stworzenie oferty, szczególnie edukacyjnej, z wykorzystaniem swojego potencjału osobowego, tj. bez konieczności zatrudniania dodatkowych osób. Wykazano, że kwota dofinansowania winna mieścić się w przedziale między 100.000,00 zł a 130.000,00 zł.

Potrzeby rolników i właścicieli gospodarstw agroturystycznych, zidentyfikowane na tym etapie, to:

- potrzeba wsparcia finansowego na rozwój gospodarstwa rolnego,
- potrzeba wsparcia szkoleniowego ukierunkowanego na edukację, kształcenie właścicieli gospodarstw rolnych,
- potrzeba nawiązania sieci współpracy między rolnikami, przedsiębiorcami, szkołami, KGW, OSP – tak by móc wspólnie realizować działania, te w ramach LSR ale i też poza LSR.

UDZIAŁ W INNYCH ZADANIACH, KTÓRE MOGŁY MIEĆ WPŁYW NA OPRACOWANIE LSR

Zespół roboczy brał udział w spotkaniach, które mogły mieć wpływ na opracowanie LSR.

Data spotkania	Zakres/temat spotkania	Zaciągnięte wnioski, rekomendacje podpowiedzi na potrzeby opracowania LSR
31.01.2023 r. Chełmża, Sala widowiskowa <i>Chełmżyńskiego Ośrodka Kultury, ul. Bydgoska 7</i> oraz 10.05.2023 r. Chełmno Inkubator organizacji Pozarządowych, ul. Grudziądzka 36	Konsultacje społeczne Planu Zrównoważonej Mobilności Miejskiej dla Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Torunia	Poznano warunki i zasady finansowania zadań w ramach systemu transportowego MOFT. Poznanie potrzeb mobilności ludzi oraz różnego rodzaju podmiotów funkcjonujących w miastach i ich otoczeniu (obszarach funkcjonalnych).
06.09.2022 r. Marina Grudziądz	<i>“Dolina Dolnej Wisły”</i>	Uzyskano informacje nt. budowy sieci podmiotów działających wokół rzeki Wisły nastawionej na budowę środowiska sojuszników rz. Wisły w woj. kujawsko-pomorskim. Poznano wizję rozwoju przedsiębiorczości, poznano potencjalnych partnerów LGD, nawiązano nowe kontakty. Uzyskano wiedzę nt. możliwości rozwoju turystycznego części gmin, leżących na obszarze LGD. Poznano metody budowania silnej, rozpoznawalnej marki, gotowej do konkurencji o turystów i przyjaznej dla mieszkańców.
02.07.2022 r. Sala Mieszkańska w Muzeum Ziemi Chełmińskiej	Rozwój marki Ziemi Chełmińskiej	Poznano zasady i metody współpracy miast, gmin, instytucji i organizacji turystycznych w zakresie promocji, rozwoju i marki „Ziemi Chełmińskiej”. Przeanalizowano potencjał turystyczny obszaru LGD.

Tabela nr 6. Wykaz spotkań w, których LGD brała udział opracowanie własne

Etap 4: MATRYCA CELÓW I PRZEDSIĘWZIĘĆ -

określenie celów tematycznych i przedsięwzięć do realizacji, w tym wskazanie sposobu ich realizacji

Matryca celów i przedsięwzięć została poddana dwukrotnym konsultacjom społecznym:

➤ 05-10 maja 2023 r. - dopuszczono następujące formy konsultacji: spotkanie otwarte z Zespołem roboczym ds. opracowania LSR w Punkcie konsultacyjnym: siedzibie LGD: Wabcz 59, 86-212 Stolno w terminie: 08-09 maja 2023 r. w godzinach: 14:00-16:00, 10 maja w godz. 14:00-17:30; konsultacje telefoniczne: 501-795-541 ww. terminach, konsultacje on-line w terminie 05-10 maja 2023 r. za pośrednictwem e-maila: sekretariat@lgdvistula.org, temat maila: KONSULTACJE SPOŁECZNE NOWEJ LSR. Zaleca się odesłanie załączonego pliku z wprowadzonymi na nim pytaniami, uwagami, rekomendacjami, wątpliwościami;

➤ 24 maja 2023 r. spotkanie otwarte w Punkcie konsultacyjnym: Wabcz 59, 86-212 Stolno - spotkanie Zespołu roboczego ds. opracowania LSR z reprezentantami gmin tworzących LGD, którzy jako grono eksperckie wdrażające na co dzień środki unijne, współpracujące z lokalną społecznością, w tym szczególnie sołtysami, radnymi, OSP, KGW, NGO wyrazili swoją opinię nt. zaprezentowanego materiału – po szczegółowym omówieniu, dyskusji - matryca celów i przedsięwzięć w tym przypisany budżet realizacji tych celów została zaakceptowana.

ETAP 5: KONSULTACJE SPOŁECZNEE LSR

- 31 maja 2023 r. - I konsultacje społeczne projektu LSR - spotkanie otwarte – Walne Zebranie Członków LGD, świetlica wiejska w Oborach (gm. Stolno) – prezentacja projektu LSR – zidentyfikowanych problemów, potrzeb, matryca celów i przedsięwzięć, sposób realizacji przedsięwzięć, zidentyfikowania grup osób wymagająca szczególnego wsparcia w ramach LSR, omówienie etapów opracowania LSR.
Projekt LSR został wysłany również za pośrednictwem e-maila do 10 Wójtów/Burmistrzów z obszaru działania LGD oraz do 11 Koordynatorów gminnych;

- 01-05 czerwca 2023 r. - II konsultacje społeczne LSR - spotkanie otwarte z Zespołem roboczym ds. opracowania LSR w Punkcie konsultacyjnym: Wabcz 59, 86-212 Stolno w terminie: 01-02 czerwca 2023 r. w godzinach: 14:00-16:00, 05 czerwca w godz. 08:00-12:00 konsultacje telefoniczne: 501-795-541 ww. terminach, konsultacje on-line w terminie 01-05 czerwca 2023 r. (ostatniego dnia do godz. 12:00) za pośrednictwem e-maila: sekretariat@lgdvistula.org, temat maila: II KONSULTACJE SPOŁECZNE NOWEJ LSR.

ANALIZA PRZYJĘCIA BĄDŹ ODRZUCENIA WNIOSKÓW Z CAŁEGO PROCESU KONSULTACJI

Proces ten zakładał uzyskanie informacji zwrotnej dotyczącej zidentyfikowania problemów i potrzeb lokalnej społeczności z uwzględnieniem możliwych do realizacji zadań w ramach LSR.

Podczas konsultacji społecznych zgłoszono następujące wnioski/rekomendacje:
(niektóre wnioski powielają się, ujęto je w tym zestawieniu tylko raz)

Rodzaj: spotkanie, badanie, ankieta,	Rodzaj wniosku, uwagi/rekomendacja	Decyzja	
		Uwzględniono	Nie uwzględniono
SPOTKANIA otwarte Z LOKALNĄ SPOŁECZNOŚCIĄ na terenie 10 gmin	budowa ścieżki pieszo-rowerowej wzdłuż drogi krajowej 55		Brak możliwości finansowania z podstawowych źródeł finansowania LSR.
	budowa przydomowych oczyszczalni ścieków		LGD w przypadku pozyskania innych, dodatkowych źródeł podejmie działania zmierzające do możliwości zrealizowania wskazanego zakresu.
	wymiana źródeł ciepła gospodarstwa indywidualne		
	montaż elementów małej architektury, w tym koszu na śmieci, stojaków na rowery		

	budowa oświetlenia, w tym szczególnie ścieżek rowerowych budowa ścieżek budowa placów zabaw rewitalizacja plaż, w tym budowa, rozbudowa pomostów budowa ścieżek edukacyjnych budowa żywego muzeum np. chleba wymiany dachu na obiektach użyteczności publicznej budowa i modernizacja boisk sportowych budowa podjazdów dla osób z niepełnosprawnościami budowa mini boisk sportowych typu 1 kosz do koszykówki doposażenie świetlic wiejskich w tym o elementy kuchenne budowa parku linowego budowa placu zabaw wodnych	Zadania możliwe do realizacji w ramach zaplanowanych przedsięwzięć, o których mowa w rozdziale m.in. IV, VI, załącznikach: 1 oraz 2 w zakresie zgodnym z zasadami PS WPR/FEdKIP.	
	budowa wodociągów i studni budowa dziennych miejsca pobytu osób starszych budowa farm fotowoltaicznych		Brak możliwości finansowania z podstawowych źródeł finansowania LSR. LGD będzie podejmowała działania mające na celu realizację wskazanych zakresów, tj. podejmowała będzie działania zmierzające na pozyskaniu dodatkowych źródeł finansowania LSR.
	działania na rzecz kobiet, szczególnie tych powracających na rynek pracy po urodzeniu dziecka, bezrobotnych wsparcie na świadczenie usług mobilnych dotacje na założenie działalności gospodarczej dla osób posiadających kwalifikacje i doświadczenie związane z branżą środki na świadczenie usług rehabilitacyjnych wsparcie dla firm świadczących usługi drobnych napraw w tym napraw sprzętu RTV i AGD	Zadania możliwe do realizacji w ramach zaplanowanych przedsięwzięć, o których mowa w rozdziale m.in. IV, VI, załącznikach: 1 oraz 2 w zakresie zgodnym z zasadami PS WPR/FEdKIP.	

	<p>środki na założenie działalności gospodarczej dla rolników</p> <p>środki na świadczenie usług edukacyjno-animacyjnych</p> <p>środki na świadczenie usług pielęgniarских</p> <p>środki na świadczenie usług typu transport na telefon</p> <p>środki na świadczenie usług finansowych</p> <p>środki na świadczenie usług opieki weekendowej , opieki na godziny</p> <p>środki na świadczenie usługi dystrybucji zdrowej żywności</p> <p>środki na świadczenie usług opiekuńczych</p> <p>środki na świadczenie usług stomatologicznych</p>		
	<p>Środki na wsparcie zakładania przedszkoli, żłobków</p> <p>wsparcie w zakresie finansowania bieżących kosztów działalności w szczególności składek ZUS</p>		<p>Brak możliwości finansowania z podstawowych źródeł finansowania LSR.</p> <p>LGD będzie podejmowała działania mające na celu realizację wskazanych zakresów, tj. podejmowała będzie działania zmierzające na pozyskaniu dodatkowych źródeł finansowania LSR.</p>
	<p>wsparcie punktów gastronomicznych</p> <p>wsparcie handlu obwoźnego, w tym finansowanie towaru</p> <p>wspieranie nowych firm – dotacje po ok. 100.000,00 zł, 80.000,00 zł</p>	<p>Zadania możliwe do realizacji w ramach zaplanowanych przedsięwzięć, o których mowa w rozdziale m.in. IV, VI, załącznikach: 1 oraz 2 w zakresie zgodnym z zasadami PS WPR/FEdKIP.</p>	
Spotkanie branżowe - KGW, NGO	<p>możliwość zakup wyposażenia KGW</p> <p>budowa pomieszczeń dla działalności KGW/wydziałanie pomieszczeń dla działalności KGW</p> <p>organizacja wyjazdów edukacyjnych, w tym zagranicznych</p>	<p>Zadania możliwe do realizacji w ramach zaplanowanych przedsięwzięć, o których mowa w rozdziale m.in. IV, VI, załącznikach: 1 oraz 2 w zakresie</p>	<p>Uwaga: LGD, ze względu na ograniczenia programowe, wynikające z zasad i warunków wdrażania działań w ramach PS PWR oraz FEdKIP, nie ma wpływu. Zadania muszą być wdrażane w oparciu o</p>

	<p>organizacja zajęć o charakterze edukacyjnym – wszelkie rodzaje</p> <p>organizacja projektów partnerskich</p> <p>organizacja zajęć aktywizujących i integrujących w tym w szczególności ukierunkowanych na integrację międzypokoleniową</p>	zgodnym z zasadami PS WPR/FEdKIP.	wytyczne/zasady wynikające z dokumentów nadrzędnych.
Spotkanie branżowe - OSP	<p>wsparcie ukierunkować szczególnie na członków MDP</p> <p>możliwość przeznaczenia środków na zakup torów do ćwiczeń</p> <p>wsparcie na szkolenia i kursy dla członków OSP</p> <p>wsparcie na zajęcia sportowe podnoszące sprawność fizyczną</p>	Zadania możliwe do realizacji w ramach zaplanowanych przedsięwzięć, o których mowa w rozdziale m.in. IV, VI, załącznikach: 1 oraz 2 w zakresie zgodnym z zasadami PS WPR/FEdKIP.	Uwaga: LGD, ze względu na ograniczenia programowe, wynikające z zasad i warunków wdrażania działań w ramach PS PWR oraz FEdKIP, nie ma wpływu. Zadania muszą być wdrażane w oparciu o wytyczne/zasady wynikające z dokumentów nadrzędnych.
Spotkanie branżowe - PRZEDSIĘBIORCY	<p>wsparcie dla firm bez konieczności tworzenia nowych miejsc pracy</p> <p>wsparcie bez wkładu własnego</p> <p>wsparcie na rozwój j firmy z rocznym okresem trwałości</p>	Zadania możliwe do realizacji w ramach zaplanowanych przedsięwzięć, o których mowa w rozdziale m.in. IV, VI, załącznikach: 1 oraz 2 w zakresie zgodnym z zasadami PS WPR/FEdKIP.	Uwaga: LGD, ze względu na ograniczenia programowe, wynikające z zasad i warunków wdrażania działań w ramach PS PWR oraz FEdKIP, nie ma wpływu. Zadania muszą być wdrażane w oparciu o wytyczne/zasady wynikające z dokumentów nadrzędnych.
Spotkanie branżowe - WŁODARZE, PRZEWODNICZĄCY RAD	<p>środki na poprawę małej infrastruktury, w tym szczególnie możliwość rozbudowy, modernizacji</p> <p>środki na działania edukacyjne, szczególnie dzieci i młodzieży</p> <p>środki na rozwój przedsiębiorczości, analogicznie jak w poprzedniej perspektywie</p> <p>środki na budowę dróg lokalnych</p>	Zadania możliwe do realizacji w ramach zaplanowanych przedsięwzięć, o których mowa w rozdziale m.in. IV, VI, załącznikach: 1 oraz 2 w zakresie zgodnym z zasadami PS WPR/FEdKIP.	Brak możliwości finansowania z podstawowych źródeł finansowania LSR.

			LGD będzie podejmowała działania mające na celu realizację wskazanych zakresów, tj. podejmowała będzie działania zmierzające na pozyskaniu dodatkowych źródeł finansowania LSR.
Diagnoza pogłębiona – MŁODZIEŻ (Gm. Lisewo)	<p>organizacja wizyt studyjnych</p> <p>organizacja zajęć sportowych, w tym obozów,</p> <p>organizacja spotkań i szkoleń ukierunkowanych na ich rozwój np. zajęcia z doświadczeniami chemicznymi, z robotyki, zajęcia plastyczne, taneczne,</p> <p>organizacja wydarzeń o charakterze integracyjnym, w tym integrację międzypokoleniową np. pikniki z udziałem DJ, spotkania aktywizujące ze znanymi osobami/artystami/sportowcami, organizacja kina plenerowego,</p> <p>organizacja spotkań i szkoleń dla dzieci ukierunkowanych na ich rozwój i animację, w tym zapewnienie stałej opieki nad tą grupą podczas zajęć,</p> <p>stworzenie czy poprawa staniu ogólnodostępnych miejsc do spotkań, integracji, odpoczynku dla osób młodych.</p>	Zadania możliwe do realizacji w ramach zaplanowanych przedsięwzięć, o których mowa w rozdziale m.in. IV, VI, załącznikach: 1 oraz 2 w zakresie zgodnym z zasadami PS WPR/FEdKIP.	
Diagnoza pogłębiona - ROLNICY	wsparcie na zakup sprzętu rolniczego		<p>Brak możliwości finansowania z podstawowych źródeł finansowania LSR.</p> <p>LGD będzie podejmowała działania mające na celu realizację wskazanych zakresów, tj. podejmowała będzie działania zmierzające na pozyskaniu dodatkowych źródeł finansowania LSR.</p>

	wsparcie na zakup sprzętu i wyposażenia do świadczenia usług edukacyjnych np. namioty, rowery	Zadania możliwe do realizacji w ramach zaplanowanych przedsięwzięć, o których mowa w rozdziale m.in. IV, VI, załącznikach: 1 oraz 2 w zakresie zgodnym z zasadami PS WPR/FEdKIP.	
	brak warunku tworzenia dodatkowych miejsc pracy		Uwaga: LGD, ze względu na ograniczenia programowe, wynikające z zasad i warunków wdrażania działań w ramach PS PWR oraz FEdKIP, nie ma wpływu. Zadania muszą być wdrażane w oparciu o wytyczne/zasady wynikające z dokumentów nadrzędnych.
Konsultacje społeczne matrycy celi przedsięwzięć, w tym sposobu ich realizacji	dopuszczenie w ramach małej infrastruktury publicznej budowę świetlic wiejskich oraz wniosek o budowę elementów ukierunkowanych na edukację	Zadania możliwe do realizacji w ramach zaplanowanych przedsięwzięć, o których mowa w rozdziale m.in. IV, VI, załącznikach: 1 oraz 2 w zakresie zgodnym z zasadami PS WPR/FEdKIP.	
Konsultacje społeczne projektu LSR – podczas spotkania otwartego (Walne Zebranie Członków) oraz prowadzone w dniach 01-05 czerwca 2023 r.	zmiana proporcji budżetu LSR – więcej środków na działania z osobami młodymi a mniej na działania przeznaczone na aktywizację kobiet		Wskazuje się, iż zaproponowane przedsięwzięcia i przyporządkowanie im budżetu jest wynikiem długofalowego procesu konsultacji i na tym etapie taka zmiana nie jest uzasadniona. Wskazuje się jednocześnie, iż w ramach przedsięwzięcia P. 1.3. Aktywne kobiety, działania również mogą być dedykowane do mężczyzn.
	przewidzieć działania na rzecz aktywizacji mężczyzn		
	dopuszczenie możliwości zakupów rzeczy używanych w		Uwaga: LGD, ze względu na ograniczenia programowe, wynikające

	ramach rozwoju przedsiębiorczości		z zasad i warunków wdrażania działań w ramach PS PWR oraz FEdKIP, nie ma wpływu. Zadania muszą być wdrażane w oparciu o wytyczne/zasady wynikające z dokumentów nadrzędnych.
	max. kwota dofinansowania działalności gospodarczych (nowe firmy) do 40.000,00 zł		Uwzględnia się częściowo – w ramach przedsięwzięcia P. 2.1. Tworzenie nowych firm wartość dofinansowania wynosi: do 65% kosztów kwalifikowalnych, jednak nie mniej niż 30.000,00 zł i nie więcej niż 130.000,00 zł kosztów kwalifikowalnych przy założeniu, że suma kosztów planowanych do poniesienia w ramach operacji, ustalona z uwzględnieniem wartości rynkowej tych kosztów, nie może być niższa niż 50.000,00 zł. Wskazuje się, iż zaproponowane przedsięwzięcia i przyporządkowanie im budżetu jest wynikiem długofalowego procesu konsultacji i na tym etapie taka zmiana (zmniejszenie progu do 40.000,00 zł) nie jest uzasadniona.
	realizacja działań na rzecz KGW, w tym szkolenia np. z zakresu księgowości w KGW, rozliczanie CIT-8, zasady UEPIK.	Zadania możliwe do realizacji w ramach zaplanowanych przedsięwzięć, o których mowa w rozdziale m.in. IV, VI, załącznikach: 1 oraz 2 w zakresie zgodnym z zasadami PS WPR/FEdKIP	

Tabela nr 7. Analiza przyjęcia bądź odrzucenia wniosków i uwag z procesu konsultacji – opracowanie

WYNIK PROCESU KONSULTACJI

Konsultacje społeczne, wyniki i wnioski z procesu budowania LSR posłużyły do określenia wizji rozwoju oraz strategicznych celów rozwojowych obszaru działania LGD „Vistula - Terra Culmensis”.

Określono cele, które wynikają ze zdiagnozowanych potrzeb i potencjału obszaru LSR oraz wskazano planowane przedsięwzięcia służące osiągnięciu poszczególnych celów, w ramach których będą realizowane zadania w ramach LSR. Wyniki procesu konsultacji pozwolą **realizować zidentyfikowane potrzeby w zakresie:**

- **ROZWOJU POTENCJAŁU LUDZKIEGO** - edukacja, włączenie i aktywizacja, animacja, integracja, rozwój osobisty, nauka, podnoszenie lub zmiana umiejętności lub kwalifikacji; rozwój funkcji małych gospodarstw rolnych i ich właścicieli - rolników i ich rodzin; rozwój społeczeństwa przedsiębiorczego (wsparcie przedsiębiorczości),
- **ROZWOJU MAŁEJ INFRASTRUKTURY PUBLICZNEJ**, która ma służyć do edukacji, włączenia społecznego aktywizacji, integracji i animacji lokalnej społeczności.

Cele i przedsięwzięcia zostały szczegółowo opisane w Rozdziale VI. Cele i wskaźniki.

Obszary te wzajemnie się uzupełniają i wytyczają obszary tematyczne, które wymagają wsparcia w ramach LSR i pozwalają osiągnąć wizję rozwoju obszarów wiejskich - obszaru objętego LSR, która ukierunkowana jest na:

Co oznacza „EWA” W LGD VISTULA?

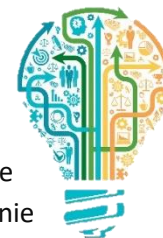
E- jak edukacja lokalnej społeczności: działania edukacyjne, szczególnie na rzecz kobiet, dzieci i młodzieży, osób starszych oraz osób z niepełnosprawnościami ukierunkowane na rozwój, naukę umiejętności i nawyków niezbędnych do realizacji społecznego współżycia i współdziałania, poznawanie, podnoszenie czy zmianę umiejętności lub kwalifikacji;

W- jak włączenie lokalnej społeczności: działania na rzecz włączenia społecznego, szczególnie ukierunkowane na włączenie i integrację społeczną kobiet, dzieci i młodzieży, osób starszych oraz osób z niepełnosprawnościami; przez włączenie rozumie się również realizację projektów partnerskich - włączanie się różnych partnerów w realizację działań;

A- jak aktywizacja lokalnej społeczności: działania, szczególnie na rzecz kobiet, dzieci i młodzieży, osób starszych oraz osób z niepełnosprawnościami ukierunkowane na mobilizację, pobudzenie do działania, ożywienie; przez aktywizację rozumie się aktywizację zawodową, aktywizację w zakresie rozwoju przedsiębiorczości, w tym rozwoju przedsiębiorczości wśród rolników i ich rodzin; aktywizacja to wspieranie małej infrastruktury publicznej, która ma się przyczyniać do zwiększenia aktywności lokalnej społeczności, w tym szczególnie wśród kobiet, dzieci i młodzieży, osób starszych oraz osób z niepełnosprawnościami.

NOWE INICJATYWY/POMYSŁY w LSR

Tworząc LSR, LGD była otwarta na zgłaszanie wszelkich pomysłów, na realizację zadań w ramach LSR, w tym na realizację zadań, które na etapie tworzenia LSR z podstawowych źródeł nie mogą być sfinansowane – np. budowa dróg czy dużych inwestycji, na których sfinansowanie LGD nie ma środków, czy np. aktywizacja zawodowa poprzez zmianę czy podnoszenie kwalifikacji, szczególnie osób młodych.

LGD przewiduje możliwości realizacji przedsięwzięć z udziałem innych środków, jest otwarta na zgłaszanie nowych inicjatyw/pomysłów, w tym jest otwarta na realizację tych projektów w partnerstwie, w tym na realizację ich zarówno przez LGD jak i podmioty inne niż LGD. Takie podejście pozwala zakładać, że zaplanowane cele i przedsięwzięcia w ramach LSR będą w przyszłości rozbudowane o dodatkowe wskaźniki, źródła finansowania lub zostaną wprowadzone nowe przedsięwzięcia. Wszelkie kluczowe zmiany w LSR będą poddane procesowi konsultacji, często niekiedy nawet ponownej analizie potrzeb i problemów obszaru. LSR ma być elastyczna i realnie odpowiadać na potrzeby lokalnej społeczności.

LGD wdrażając założenia LSR, zdiagnozowane do rozwiązania problemy i potrzeby, w tym zidentyfikowane na bieżąco potrzeby, będzie powracała do procesu budowania matrycy celów i przedsięwzięć, tak by w jak największym stopniu móc wpłynąć na zniwelowanie zdiagnozowanych problemów i w jak najszerzej skali odpowiedzieć na potrzeby lokalnej społeczności.

LGD we wdrażaniu działań zachęcała będzie do realizacji wszystkich zadań w partnerstwie, do zawiązywania się nowych partnerstw. Kojarzenie partnerów, budowanie silnego partnerstwa, realizacja projektów w partnerstwie to podstawa realizacji LSR. LGD zachęcała będzie również do tworzenia zespołów roboczych spośród członków LGD, którym przysługuje prawo składania Zarządowi rekomendacji, sugestii i opinii o wszystkich bieżących sprawach Stowarzyszenia oraz prawo do zlecania Zarządowi inicjowania określonych działań w danym zakresie/obszarze tematycznym.

W tym celu LGD na swojej stronie internetowej utworzy specjalne zakładki:

- **ZGŁOŚ INICJATYWĘ** (inicjatywy zgłaszane bezpośrednio do LGD za pośrednictwem maila) i
- **BAZA PARTNERÓW** (baza ogólnodostępna z możliwością jej rozbudowy przez samych partnerów).

Baza partnerów ma na celu kojarzenie partnerów - zebranie informacji o podmiotach z terenu LGD, którzy chcą realizować zadania w ramach LSR w partnerstwie ale także wskaże ich ofertę, dane kontaktowe tak by inni mogli skorzystać z tej oferty np. zaangażować jako Partnera do realizacji projektu, zaprosić do wykonania zadania/usługi w projekcie czy też wykonać usługę na rzecz tego podmiotu np. wizytę studyjną, przeprowadzenie warsztatów, pokazów. Baza ta niewątpliwie przyczyni się do lepszego poznania zasobów i potencjału obszaru LGD.

Powyższe ma swoje odzwierciedlenie w zapisach statutu, tj. LGD swoje cele będzie realizowała m.in. poprzez zachęcanie do wdrażania inicjatyw partnerskich poszukiwanie i kojarzenie partnerów, promocja i wspieranie działań partnerskich, w tym realizację zadań z udziałem członków; uwzględnianie propozycji/inicjatyw dotyczących funkcjonowania LGD i wdrażanych zadań mających na celu sprawną realizację celów statutowych i założeń LSR, w tym zachęcanie seniorów osób młodych, szczególnie tych do 25 r.ż. do zgłaszania propozycji/inicjatyw; podejmowanie działań ukierunkowanych na włączenie społeczne seniorów oraz osób młodych, szczególnie tych do 25 r.ż., oraz włączenie tych osób we wdrażanie zadań w ramach LSR oraz realizacja zadań na rzecz tej grupy osób (już na etapie opracowania LSR zwrócono się do osób młodych o wyrażenie swojej opinii, tak by poznać problemy i potrzeby tej grupy odbiorców; w ramach LSR dla tej grupy odbiorców zaplanowano konkretne działania; w ramach LSR przewidziano również wsparcie dla seniorów (konkretne przedsięwzięcia), jak również w skład Zarządu LGD

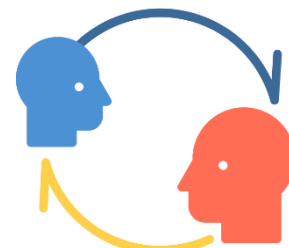
wchodzi reprezentant seniorów – kobieta w wieku pow. 60 r.ż., w skład Rady LGD wchodzi przedstawiciele w wieku pow. 60 r.ż. (2 mężczyźni); obie te grupy odbiorców zostały również uznane jako grupy osób wymagające szczególnego wsparcia.

PLAN KOMUNIKACJI Z LOKALNĄ SPOŁECZNOŚCIĄ NA ETAPIE REALIZACJI LSR

Dobra komunikacja pomiędzy LGD i mieszkańcami oraz podmiotami działającymi na jej obszarze z zastosowaniem skutecznych narzędzi to sukces we wdrażaniu LSR. Wprowadzenie tego standardu ma zapewnić lepszą i sprawniejszą komunikację pomiędzy LGD a mieszkańcami oraz podmiotami działającymi na obszarze LGD. Jest to niezwykle istotny proces wynikający z roli jaka w ramach polityki terytorialnej została LGD przypisana jako stowarzyszeniom odpowiedzialnym za kreowanie rozwoju i zmian na poziomie lokalnym.

Dobra komunikacja jest podstawą do zapewnienia jawności i przejrzystości działań zaplanowanych w ramach realizacji LSR.

Komunikacja w procesie tworzenia i wdrażania lokalnej strategii rozwoju jest warunkiem nieodzownym w osiągnięciu założonych efektów. Podstawowym warunkiem w planowaniu skutecznej komunikacji jest to aby komunikacja funkcjonowała w obie strony, a więc komunikacja na linii LGD – społeczności lokalne – LGD. Takie podejście pozwala na pozyskiwanie informacji zwrotnej i służy transparentności działań LGD, co jest niezwykle ważne w budowaniu zaufania do LGD, która w swej działalności korzysta ze środków publicznych.

Plan komunikacji wskazuje na rodzaje narzędzi stosowanych do komunikowania się ze społecznością lokalną oraz pozwala na identyfikację bieżących problemów komunikacyjnych, zwiększa poziom współpracy, poziom zaangażowania partnerów i interesariuszy LGD.

Naczelną zasadą komunikacji jest przekazywanie potencjalnym beneficjentom w odpowiednim czasie, z odpowiednim wyprzedzeniem rzetelnej i wystarczającej informacji.

Sposób dokonania wyboru źródeł komunikacji

Podczas prowadzonych konsultacji społecznych na etapie tworzenia LSR (konsultacje społeczne, w terenie kwestionariusz ankiet w wersji on-line i papierowej) zapytano lokalną społeczność o wskazanie kanałów komunikacji, które LGD powinna stosować by jak najskuteczniej informować o podejmowanych przez siebie działaniach, w tym o prowadzonych konsultacjach, ogłaszanych konkursach, organizowanych wydarzeniach animacyjno - integracyjnych.

Wskazano następujące, preferowane kanały komunikacji (wg hierarchii):

1. kanał społecznościowy Facebook,
2. strona internetowa LGD,
3. tablice ogłoszeń na terenie sołectw z obszaru objętego LSR,
4. materiały powielane – foldery, ulotki kolportowane w urzędach gmin, w lokalnych sklepach, przychodniach na terenie gmin z obszaru objętego LSR.

Ponadto przeprowadzona Ewaluacja zewnętrzna realizacji LSR wdrażanej w ramach poprzedniej perspektywy finansowej (raport ten został opracowany zgodnie z Wytyczną 10/1/2022w zakresie monitoringu i ewaluacji strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020, stanowi dane na dz. 31.12.2022 r.) wykazuje, że lokalna społeczność preferuje w pierwszej kolejności:

1. stronę internetową LGD,
2. portal społecznościowy,

3. kontakt bezpośredni z przedstawicielami LGD,
4. udział w szkoleniach, spotkaniach.

Powyższe pozwala zakładać, że w ramach wdrażania LSR należy stosować różne kanały komunikacji, które dostosowane są do potrzeb i możliwości danej grupy odbiorców.

Szczegółowy Plan komunikacji zawierający m.in. opis działań komunikacyjnych i grup docelowych oraz środków przekazu, w tym działań podejmowanych w przypadku problemów z realizacją LSR, niskim poparciem społecznym dla działań realizowanych przez LGD stanowił będzie załącznik do umowy ramowej dotyczącej warunków i sposobu realizacji LSR i opublikowany będzie na stronie internetowej LGD.

ZASADA RÓWNOŚCI SZANS I NIEDYSKRYMINACJI, ZASADA RÓWNOŚCI Kobiet I MĘŻCZYZN, DOSTĘPNOŚĆ

Realizując Lokalną Strategię Rozwoju LGD będzie przestrzegać zasad równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami lub ludzi młodych z poszanowaniem równości kobiet i mężczyzn zgodnie z obowiązującymi wytycznymi: Wytyczne dotyczące realizacji zasad równościowych w ramach funduszy unijnych na lata 2021-2027 z 29 grudnia 2022 r.

INICJATYWA BAUHAUS

LGD oświadcza, iż promowane będą projekty wpisujące się w inicjatywę Nowy Europejski Bauhaus.

Inicjatywa „Nowy Europejski Bauhaus” (NEB) to interdyscyplinarny projekt zainicjowany przez Komisję Europejską w 2020 r., oparty na trzech wartościach: pięknie, zrównoważeniu i wspólnotę. Jego celem jest wsparcie realizacji Europejskiego Zielonego Ładu poprzez przyspieszenie transformacji różnych sektorów gospodarki, w tym budownictwa, dla poprawy jakości życia - w kierunku wysokiej jakości projektowania dla zrównoważonego rozwoju, w tym dla zmniejszenia emisyjności i wprowadzania gospodarki cyrkularnej.

Działania NEB upowszechniające zrównoważony styl życia, łączące design, ekologię, dostępność społeczną i cenową oraz inwestycje koncentrują się w 4 głównych osiach tematycznych, w odniesieniu do konkretnych miejsc, środowiska sprzyjającego innowacji oraz perspektyw i sposobu myślenia:

- powrót do natury,
- odzyskanie poczucia przynależności,
- nadanie priorytetu miejscom i osobom, które tego najbardziej potrzebują,
- transformacja w stronę długoterminowej wizji, opartej na cyklu życia, odejście od myślenia przemysłowego.

Spodziewane rezultaty inicjatywy obejmują trzy sfery – przekształcanie miejsc w praktyce, transformację otoczenia sprzyjającego innowacjom i upowszechnianie nowych znaczeń poprzez edukację i kulturę. Przewidywane jest także wprowadzenie wartości NEB do strategii społeczno-gospodarczych i terytorialnych państw członkowskich oraz możliwość finansowania projektów transformacyjnych ze środków zewnętrznych.

Więcej informacji o inicjatywie i bieżących działaniach znajduje się na stronie <https://www.gov.pl/web/kultura/nowy-europejski-bauhaus>

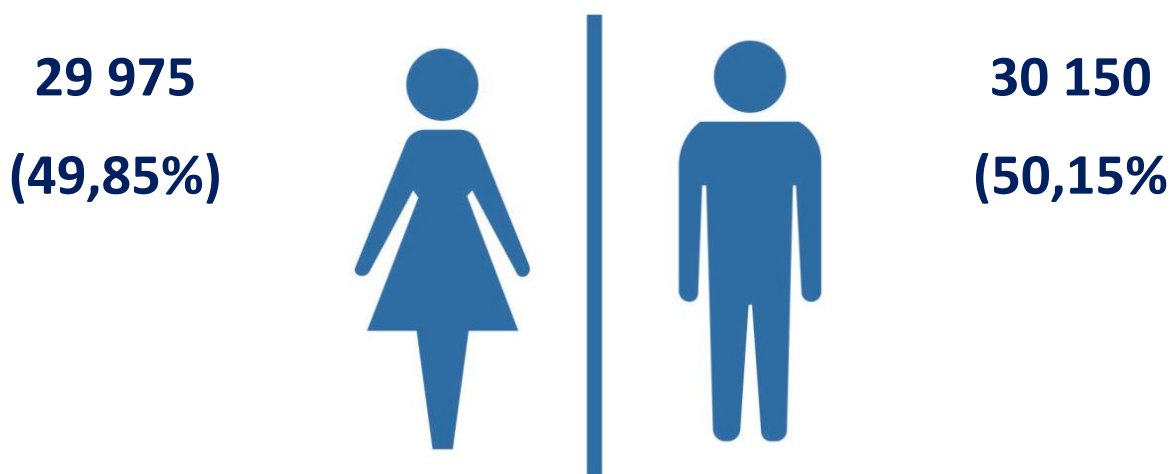
Rozdział IV Analiza potrzeb i potencjału LSR

ANALIZA POTRZEB I POTENCJAŁU W OBSZARZE SPOŁECZNYM - charakterystyka ludności, potencjału osobowego, instytucjonalnego

Ludność i gęstość zaludnienia

Ludność obszaru LGD „Vistula-Terra Culmensis-Rozwój przez Tradycję” to w przeważającej większości (92%) mieszkańcy obszarów wiejskich, wyjątek stanowią mieszkańcy Radzynia Chełmińskiego i Łasina, których procentowy udział w strukturze mieszkańców wynosi 8%. Obszar LSR cechuje się niską gęstością zaludnienia - 54 osoby na km² w stosunku do średniej województwa wynoszącej 115 osób na km².

Obszar LGD na dzień 31.12.2020 r. zamieszkiwało łącznie 60 125 osób w tym 29 975 kobiet (co stanowi 49,85 % ogółu mieszkańców) oraz 30 150 mężczyzn (co stanowi 50,15%). W porównaniu z rokiem 2016 liczba mieszkańców zmniejszyła się o 1537 osób (w tym ubyło 226 mieszkańców miast - Łasin i Radzyń Chełmiński oraz 1311 mieszkańców obszarów wiejskich). W dwóch gminach zanotowano zwiększenie liczby mieszkańców są to gminy Chełmno (wzrost liczby mieszkańców o 94 osoby) oraz Grudziądz (wzrost liczby mieszkańców o 622 osoby). W pozostałych gminach liczba mieszkańców zmniejszyła się z czego najwięcej osób ubyło w Mieście i Gminie Łasin (512 osób w tym 187 osób to mieszkańcy miasta). Największy ubytek mieszkańców w odniesieniu do liczebności gminy nastąpił w gminie Świecie nad Osą (-430 osób), co stanowi spadek o prawie 10 %.

Liczba mieszkańców obszarów wiejskich z obszarów po PGR

Na terenie 8 gmin (Chełmno, Gruta, Lisewo, Płużnica, Radzyń Chełmiński, Rogóźno, Stolno, Świecie nad Osą) identyfikuje się obszary (miejscowości, części miejscowości), gdzie funkcjonowały PGR-y i ciągle notuje się niekorzystne zjawiska społeczne typu wyższe bezrobocie, niższa aktywność społeczna, niechęć do podejmowania zatrudnienia, niedostatecznie dopasowane kwalifikacje do potrzeb lokalnego rynku. Szacunkowo obszary te zamieszkuje 15617 osób, co stanowi ok. 25% mieszkańców obszaru.

Saldo migracji

W latach 2016-2020 obszar LGD Vistula, podobnie jak obszary działania większości LGD w województwie kujawsko-pomorskim, cechował się niekorzystnym saldem migracyjnym. W okresie tym utracił łącznie 430 osób, a więc przeciętnie 86 osób rocznie. Średnioroczne saldo migracji w przeliczeniu na 1000 mieszkańców w analizowanym okresie wyniosło -1,4 i należało do średnich (9. pozycja wśród 27 LGD); dla porównania wskaźnik dla województwa kujawsko-pomorskiego był ujemny i wyniósł -1,0 osób na 1000 mieszkańców, a jedynie 6 LGD w regionie cechowało się dodatnim bilansem migracyjnym.

Przyrost naturalny

Na obszarze LGD w roku 2020 tylko dwie gminy zanotowały dodatni przyrost naturalny (Gmina Chełmno – wartość 2,51 oraz Gmina Stolno – wartość 1,36) w pozostałych gminach odnotowano wartości ujemne z czego najniższy przyrost był w Mieście i Gminie Łasin -4,87 jest to wartość niższa od średniej dla województwa wynoszącej -3,65 oraz średniej dla kraju wynoszącej -3,2. Średni przyrost naturalny dla całego obszaru LGD był znacznie wyższy od średniej wojewódzkiej i krajowej i wynosił -1,21.

Przyrost rzeczywisty

Obrazuje rzeczywistą zmianę liczby mieszkańców danego obszaru, uwzględniając wszelkie możliwe zdarzenia, wynikające z ruchu ludności – obejmują one: część ruchu naturalnego (urodzenia i zgony), co przekłada się na wskaźnik przyrostu naturalnego oraz ruch migracyjny (emigracja i imigracja), co przekłada się na wskaźnik salda migracji. Średni przyrost naturalny dla obszaru LGD „Vistula-Terra Culmensis - Rozwój przez Tradycję” w 2020 roku wynosił -4,14, w skali województwa wskaźnik ten szacuje się na poziomie -4,64, natomiast średnia krajowa to -3,08. Najwyższe wartości zostały odnotowane w gminach Grudziądz 9,99 oraz Chełmno 9,54. Najniższe wartości osiągnęły gminy Świecie nad Osą -15,31 oraz Łasin -14,09.

Nazwa gminy	Przyrost naturalny na 1000 ludności	przyrost rzeczywisty na 1000 ludności
Chełmno	2,51	9,54
Grudziądz	-0,85	9,99
Gruta	-2,62	0,65
Lisewo	-2,99	-5,98
Łasin	-4,87	-14,09
Płużnica	-2,87	-5,69
Radzyń Chełmiński	-0,22	-7,02
Rogóźno	-0,24	-11,94
Stolno	1,36	-1,56
Świecie nad Osą	-1,3	-15,31
średni przyrost naturalny na obszarze LGD	-1,21	-4,14
średnia dla województwa	-3,65	-4,64
średnia dla kraju	-3,2	-3,08

Tabela nr 8. Tabela obrazująca przyrost naturalny i przyrost rzeczywisty - opracowanie własne na podstawie danych GUS stan na 31.12.2020 r.

Ekonomiczne i funkcjonalne struktury wieku oraz kierunek i dynamika zmian w odniesieniu do 2016 r.:

W 2020 roku udział ludności w wieku przedprodukcyjnym (17 lat i mniej) w ogóle ludności wynosił 20,0%, co było wartością wyraźnie wyższą niż w województwie kujawsko- pomorskim (zwanym dalej województwem) i kraju (odpowiednio 18,0% i 18,2%), jednocześnie w latach 2016-2020 na obszarze LGD miał miejsce spadek liczby i udziału osób w tym wieku.

W 2020 roku mieszkańcy w wieku produkcyjnym stanowili 62,0% ogółu ludności i była to wartość znacznie wyższa od średniej wartości dla województwa (59,9%) i Polski (59,5%). W analizowanym okresie na obszarze LSR zanotowano zmniejszanie się liczebności i udziału tej grupy wiekowej (co jest sytuacją typową dla województwa i kraju).

Powszechnie zachodzący proces starzenia się społeczeństwa powoduje wzrost liczby i udziałów osób w wieku poprodukcyjnym. Na obszarze LGD w 2020 roku udział osób w tym wieku wynosił 18,0% i był niski w porównaniu do średniej wojewódzkiej (22,1%) i krajowej (22,3%). Pomimo iż w odniesieniu do średniej krajowej

i wojewódzkiej wskaźnik ten był na stosunkowo niskim poziomie to analizując jego dynamikę zmian na przestrzeni lat 2016-2020 można zauważyć znaczny wzrost bo aż o 13%, co powoduje, że ta grupa wiekowa jest mocno zauważalna.

Pod względem funkcjonalnych grup wieku, na obszarze LGD według stanu na rok 2020 mieszkało 1 687 dzieci w wieku żłobkowym (0-2 lat), 2 517 dzieci w wieku przedszkolnym (3-6 lat) oraz 6 842 dzieci w wieku szkolnym (7-15 lat). Biorąc pod uwagę zmiany, jakie zaszły w latach 2016 do 2020, poza grupą dzieci w wieku szkolnym (w której nastąpił duży wzrost), w pozostałych grupach nastąpił spadek liczby dzieci.

Idąc w kierunku starszych grup wiekowych, młodzież w wieku 16-19 lat liczyła 2 644 osoby, natomiast młode osoby dorosłe w wieku 20-24 lat liczyły 3 861 osób. W obydwu grupach nastąpił duży spadek liczby osób (przy czym w grupie 20-24 lata był on wyraźnie większy). Łączna populacja młodych mieszkańców do 24 lat, wynosiła w 2020 roku 17 551 osób (stanowiąc 28,4% ludności obszaru LGD) i wyraźnie spadła względem roku 2016.

Liczba mieszkańców w grupach najstarszych wynosiła kolejno 21 026 osób w wieku 50+ (34,1%) oraz 1 988 osób w wieku 80+ (3,2%). W obydwu grupach nastąpił duży wzrost liczby osób (przy czym w grupie 50+ był on zdecydowanie większy, na poziomie ponad 900 osób).

Starzejące się społeczeństwo

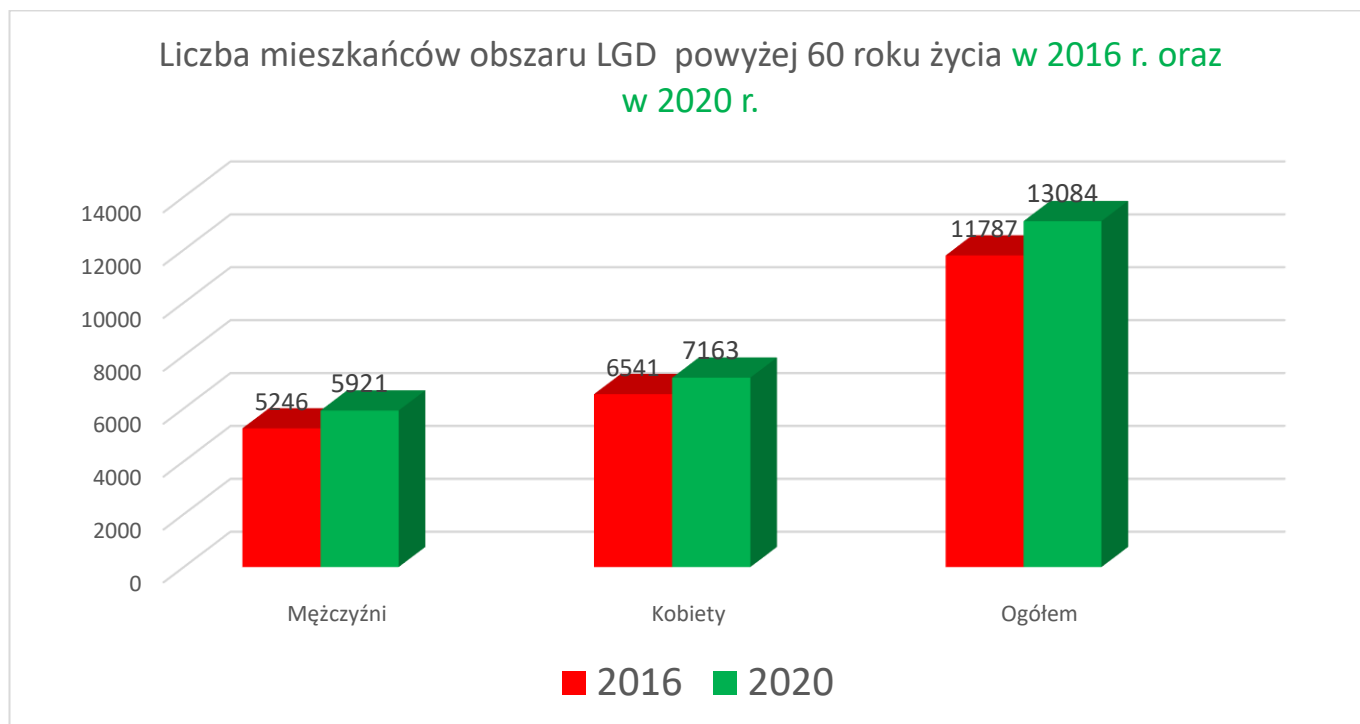
Gmina	Stan na dzień 31.12.2016 r.			Stan na dzień 31.12.2020 r.		
	Kobiety 60 +	Mężczyźni 60 +	Ogółem 60+	Kobiety 60+	Mężczyźni 60+	Ogółem 60+
Chełmno	534	430	964	609	487	1096
Grudziądz	1230	1014	2244	1380	1194	2574
Gruta	757	597	1354	813	692	1505
Lisewo	563	474	1037	643	522	1165
Łasin	968	733	1701	1041	791	1832
Płużnica	582	462	1044	606	495	1101
Radzyń Chełmiński	521	388	909	568	430	998
Rogóźno	454	365	819	477	406	883
Stolno	505	442	947	576	504	1080
Świecie nad Osą	427	341	768	450	400	850
Obszar LGD	6541	5246	11787	7163	5921	13084

Tabela nr 9. Liczba mieszkańców LGD którzy ukończyli 60 rok życia z podziałem na płeć - opracowanie własne na podstawie danych GUS

Na całym obszarze Lokalnej Grupy Działania „Vistula-Terra Culmensis-Rozwój przez Tradycję” na przestrzeni lat 2016-2020 odnotowano wzrost liczby osób powyżej 60 roku życia (tendencja wzrostowa dotyczy również województwa kujawsko-pomorskiego). Na obszarze LGD na dzień 31.12.2020 r. zamieszkiwało łącznie 13 084 seniorów w tym 7 163 kobiet i 5 921 mężczyzn, w porównaniu z rokiem 2016 było ich o 1 297 osób więcej (wzrost o 11%) . Największy wzrost osób powyżej 60 roku życia nastąpił w gminie Grudziądz oraz Stolno wartość powyżej 14%, natomiast najmniejszy w gminie Płużnica – 5,46 %. Wraz ze wzrostem liczebności tej grupy rosną ich potrzeby społeczne, w szczególności potrzeba działań nakierowanych na:

- wspieranie aktywności osób starszych;
- utrzymanie / poprawę ich sprawności fizycznej;
- rozwój / wykorzystanie w działaniu - potencjału tej grupy wiekowej.

Wykres nr 1. Liczba mieszkańców obszaru LGD powyżej 60 roku życia w 2016 r. oraz w 2020 r.

Szkoły podstawowe

Jak wskazują dane pozyskane z Rejestru Szkół i Placówek Oświatowych (*Rejestr Szkół i Placówek Oświatowych <https://rspo.gov.pl>, dostęp z dnia 23.03.2022 r.*) na terenie LGD funkcjonują 34 szkoły podstawowe. Większość z nich to szkoły publiczne (1 szkoła niepubliczna działa w gminie wiejskiej Grudziądz). Nie funkcjonują tu szkoły specjalne (edukacja tego rodzaju realizowana jest w miastach sąsiadujących z LGD – w Grudziądzu i Chełmnie). Największą liczbą szkół podstawowych na terenie LGD charakteryzuje się gmina wiejska Grudziądz z 8 placówkami. W gminach Radzyń Chełmiński i Płużnica działa po 1 szkole podstawowej. Według danych GUS w 2020 r. łącznie w szkołach podstawowych dla dzieci i młodzieży funkcjonujących na terenie LGD uczyło się 4 974 uczniów.

Szkoły ponadpodstawowe

Na terenie LGD funkcjonuje 7 szkół ponadpodstawowych dla młodzieży obejmujących licea ogólnokształcące (2 szkoły), technika (2 szkoły) oraz szkoły branżowe I (2 szkoły) i II stopnia (1 szkoła). Zlokalizowane są w mieście Łasin oraz miejscowości wiejskiej Grubno (gmina Stolno). Wszystkie mają charakter publiczny. Łącznie w tych szkołach uczy się 780 uczniów.

Wyniki egzaminów ósmoklasisty

Obszar LGD charakteryzuje się niską jakością kształcenia wyrażoną wynikami egzaminów kończących szkołę podstawową. Według danych OKE w ostatnich 3 latach wyniki egzaminu ósmoklasisty z języka polskiego, matematyki i języka angielskiego kształtowały się tu na niższym poziomie niż średnio w województwie i w kraju (złą sytuację notuje się zwłaszcza w przypadku matematyki i j. angielskiego – wyniki nie przekraczały odpowiednio 83% i 77% średniej krajowej).

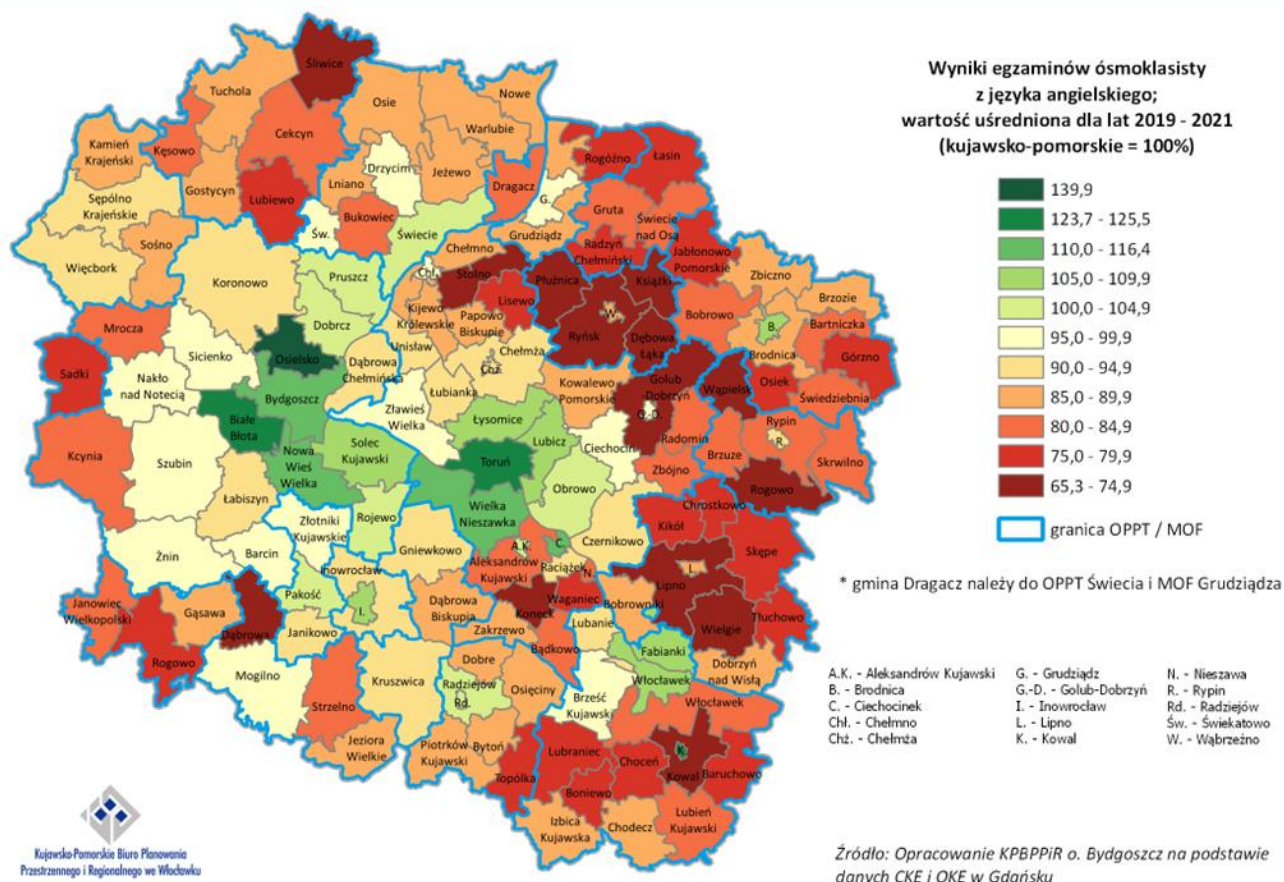
Edukacja

Egzaminy ósmoklasistów – wyniki dla gmin należących do LGD „Vistula - Terra Culmensis”

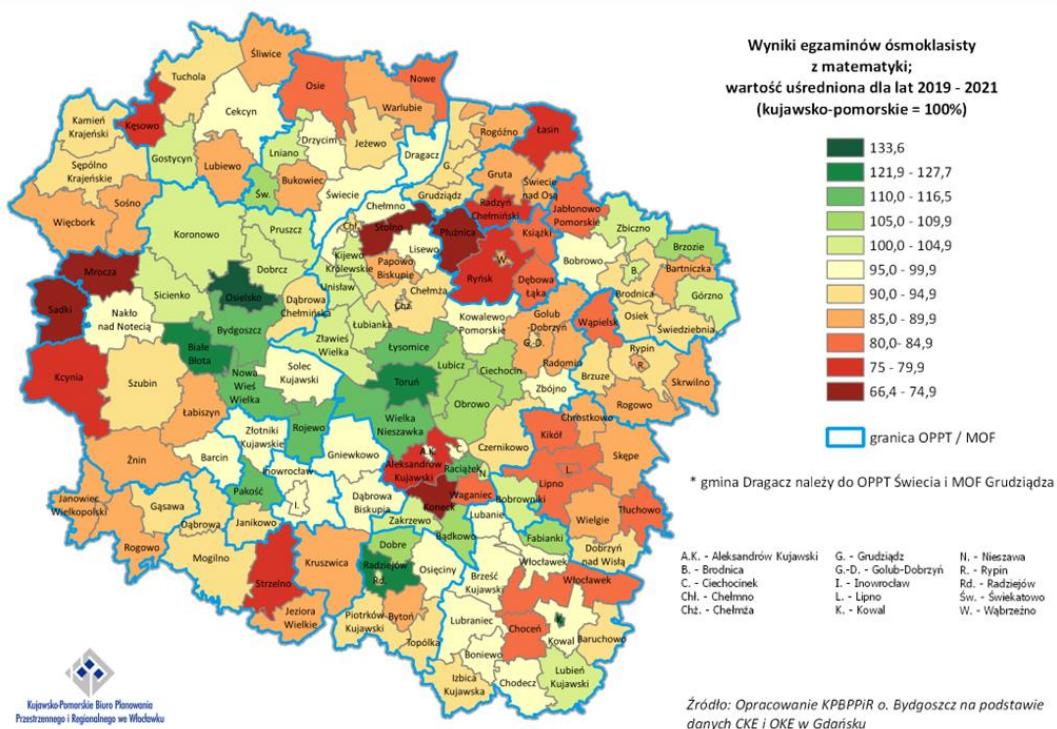
Lp.	Gmina	matematyka [%]	język polski [%]	język angielski [%]
1	Chełmno	45,04	59,8	47,58
2	Grudziądz	40,63	57,7	43,35
3	Gruta	34,42	57,8	40,21
4	Lisewo	45,71	55,08	39,97
5	Łasin	30,98	54,18	37,88
6	Płużnica	36,58	46,05	40,33
7	Radzyń Chełmiński	32,15	43,37	33,67
8	Rogóźno	36,52	53,48	37,07
9	Stolno	29,71	50,17	35,83
10	Świecie nad Osą	39,59	55,1	40,8
	średni wynik dla obszaru LGD	37,13	53,27	39,67
	kujawsko-pomorskie	42,57	56,21	50,2

Tabela nr 10. Wyniki egzaminów ósmoklasisty w 2020 r. - opracowanie własne na podstawie danych Informatycznego Centrum Edukacji i Nauki – www.mapa.wyniki.edu.pl

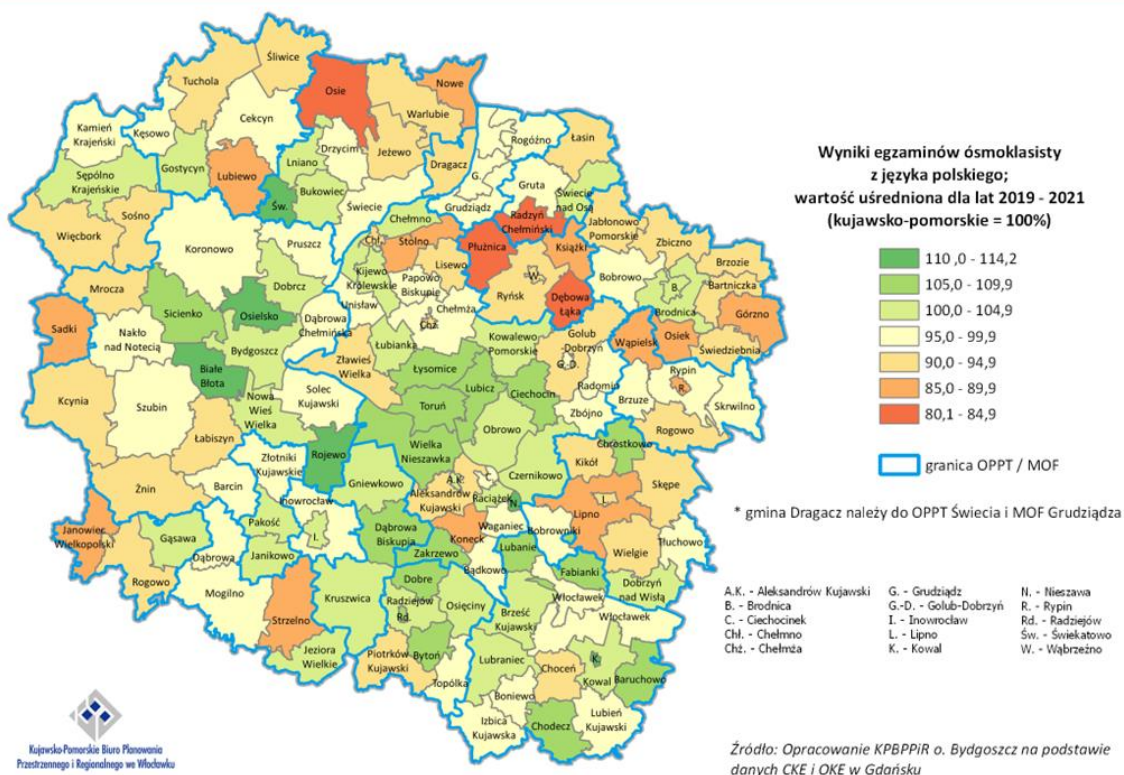
Wykres 2. Wyniki egzaminów ósmoklasisty z języka angielskiego - opracowanie Kujawsko-Pomorskiego Biura Planowania Przestrzennego i Regionalnego o. Bydgoszcz

Wykres 3. Wyniki egzaminów ósmoklasisty z matematyki - opracowanie Kujawsko-Pomorskiego Biura Planowania Przestrzennego i Regionalnego o. Bydgoszcz

Wykres 4. Wyniki egzaminów ósmoklasisty z języka polskiego - opracowanie Kujawsko-Pomorskiego Biura Planowania Przestrzennego i Regionalnego o. Bydgoszcz

Wyniki egzaminów ósmoklasisty na obszarze LGD są znacznie niższe niż średnia województwa kujawsko-pomorskiego. W przypadku egzaminów z matematyki najwyższy wynik osiągnęli uczniowie w gminie Lisewo oraz Chełmno i było to odpowiednio: 45,71% i 45,04%, tylko w tych gminach wynik był wyższy od średniej dla województwa wynoszącej: 42,57 %. Najniższe wyniki został osiągnięty w gminie Stolno: 29,71%. Egzamin z języka polskiego najlepiej zdali uczniowie gmin: Chełmno: 59,8%, Gruta: 57,8% oraz Grudziądz: 57,7% pozostałe gminy osiągnęły wynik poniżej średniej województwa wynoszącej: 56,21%, najłabsze wyniki osiągnęli uczniowie gminy Radzyń Chełmiński: 33,67%. W przypadku egzaminu z języka angielskiego wyniki są dużo niższe niż średnia dla województwa w tym najlepszy wynik na obszarze LGD uzyskali uczniowie gminy Chełmno: 47,58% jednak jest to wynik i tak niższy od średniej województwa kujawsko-pomorskiego wynoszącego: 50,2%.

Młodzieżowe Rady Gminne

Na obszarze objętym LSR funkcjonują 3 Młodzieżowe Rady Gminne (Lisewo, Gruta, Płużnica).

Placówki wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży

Na terenie LGD funkcjonuje 17 placówek – 1 w gminie Gruta (w miejscowości Gruta), 9 w gminie Płużnica (w miejscowościach Płużnica (2 placówki), Nowa Wieś Królewska (2 placówki), Płachawy, Wiewiórki, Orłowo (2 placówki) i Wielki Gród), 1 w gminie Lisewo (w Lisewie) i 6 w gminie Łasin (w miejscowościach Wydrzno, Szonowo, Zawda, Jankowice, Łasin (2 placówki)).

Instytucje pomocy i integracji społecznej działające na obszarze LGD

Podmioty reintegracyjne:

- 1 klub integracji społecznej (w Świeciu nad Osą),
- 2 warsztaty terapii zajęciowej (w Grucie i w Łasinie),
- 1 zakład aktywności zawodowej (w Drzonowie).

Placówki opieki całodobowej

1 dom pomocy społecznej (w Mgoszczu) dla osób dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie prowadzony przez Powiat Chełmiński, w którym na koniec lutego 2022 r. przebywało 84 podopiecznych (mieszkańcy z terenu powiatu chełmińskiego).

Gospodarstwa opiekuńcze

Na obszarze LGD prowadzone było 1 gospodarstwo opiekuńcze w ramach projektu „Zielona Opieka 2016-2018” (gmina Płużnica).

Mieszkania chronione

Na obszarze objętym LSR prowadzone jest 1 mieszkanie wspierane w Goryniu dla osób starszych i z niepełnosprawnościami.

Środowiskowe dom samopomocy

Na terenie LGD prowadzone są 3 środowiskowe dom samopomocy (w Dąbrówce Królewskiej, Łasinie i Świeciu nad Osą).

Kluby/świetlice dla seniorów

Na terenie LGD zidentyfikowano 18 takich placówek, z łączną liczbą 347 osób korzystających w 2020 r. – 5 w gminie wiejskiej Grudziądz (w miejscowościach Biały Bór, Rozgarty, Węgrowo, Wielki Wełcz i Turznice), 2 w gminie Gruta (w miejscowości Gruta), 8 w gminie Płużnica (w miejscowościach Płużnica, Orłowo, Nowa Wieś Królewska, Uciąż, Wielki Gród, Wiewiórki, Błędowo i Mgowo), 1 w gminie Świecie nad Osą (w Świeciu nad Osą) i 2 w gminie Łasin (w miejscowościach Łasin i Stare Błonowo). Dodatkowo na terenie Gminy Lisewo w okresie 2021-2023 zaczęły działać takie placówki w miejscowości: Lisewo, Lipienek, Tytlewo oraz w Pniewitem.

Uniwersytety III wieku

Na obszarze LGD działa 1 instytucja w miejscowości Lisewo, z łączną liczbą 40 uczestników w 2020 r. Na terenie Gminy Chełmno identyfikuje się nieformalną grupę seniorów, którzy podejmują działania zbliżone do działań UTW, jednak nie są grupą sformalizowaną.

Rada seniorów

Na terenie objętym LSR działa tylko 1 Rada seniorów (Świecie nad osą).

Organizacje pozarządowe

Lp.	Gmina	KGW	OSP	Kluby sportowe	Inne Fundacje i stowarzyszenia
1	Chełmno	3	4	3	3
2	Grudziądz	9	5	3	11
3	Gruta	4	6	2	2
4	Lisewo	6	10	1	2
5	Miasto i Gmina Łasin	3	6	1	8
6	Płużnica	10	11	-	9
7	Gmina Miasto i Gmina Radzyń Chełmiński	7	2	1	5
8	Rogóźno	7	4	1	4
9	Stolno	7	3	1	6
10	Świecie nad Osą	2	5	-	5
Razem		58	56	13	55

Tabela nr 11. Wykaz organizacji pozarządowych działających na obszarze LGD stan na 14.04.2023 r. – opracowanie własne

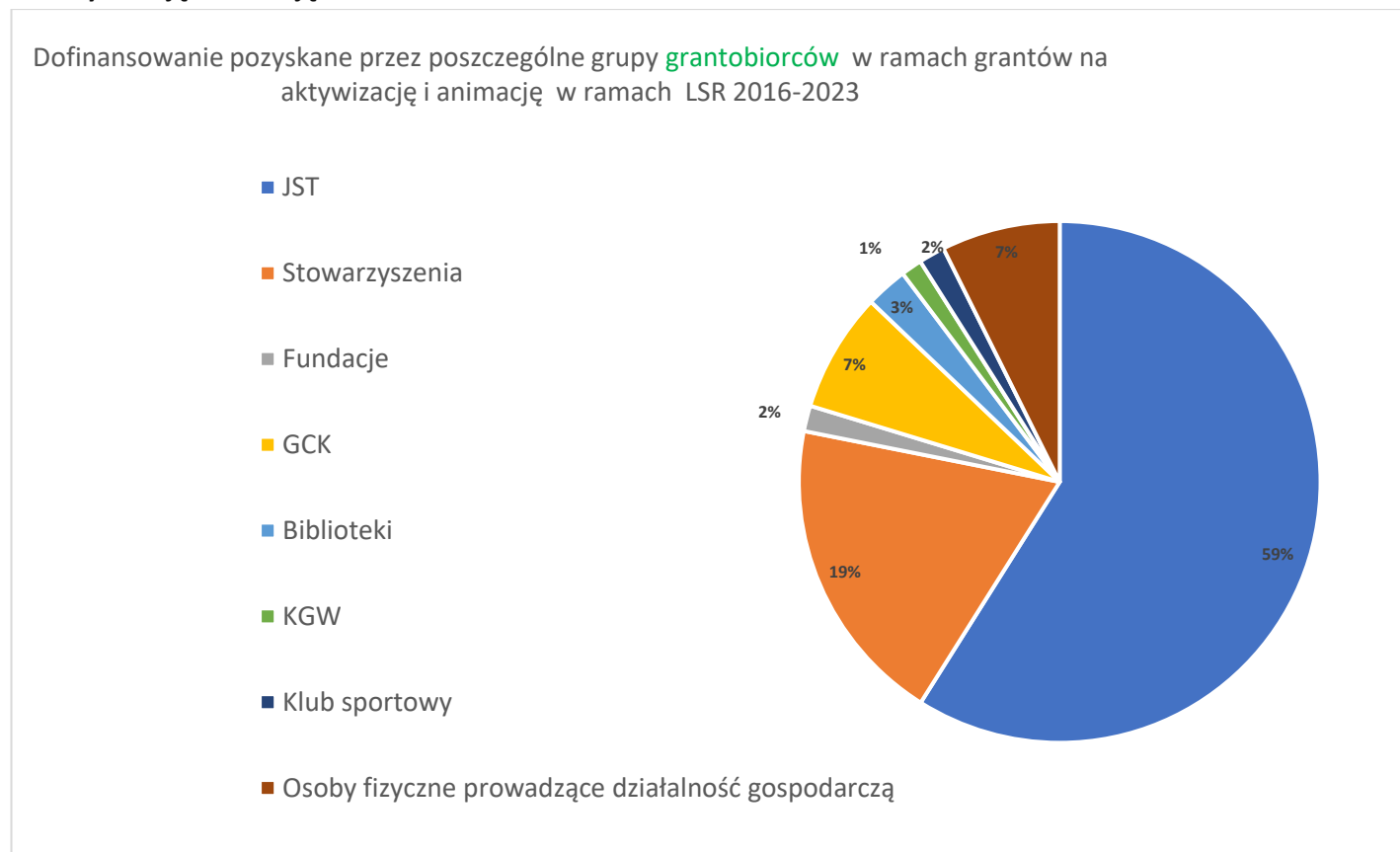
Poniżej prezentujemy wielkość pozyskanych środków na aktywizację i animację w ramach projektu grantowego „Wdrażanie Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność Lokalnej Grupy Działania „Vistula-Terra Culmensis-Rozwój przez Tradycję”” przez poszczególne grupy Grantobiorców, co również obrazuje ich aktywność:

Lp.	Rodzaj Grantobiorców	Liczba projektów	Kwota dofinansowania
1	Stowarzyszenia	13	588 581,59 zł
2	Fundacje	1	48 731,00 zł
3	Kluby sportowe	1	49 620,00 zł
4	Koła Gospodyń Wiejskich	2	39 970,00 zł
5	Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	5	225 724,65 zł
6	JST	43	1 808 637,98 zł
8	Biblioteki	3	79 630,28 zł
9	Gminne Centrum Kultury	5	227 440,94 zł
Średnia wielkość projektu grantowego			42 032,01 zł

Tabela nr 12. Tabela obrazująca wielkość pozyskanych środków przez poszczególne grupy grantobiorców – opracowanie własne.

Wykres nr 5. Dofinansowanie pozyskane przez poszczególne grupy grantobiorców w ramach grantów na aktywizację i animację w ramach LSR 2016-2023

Korzystający z pomocy społecznej

Zgodnie z danymi GUS w 2020 r. na obszarze LGD ze świadczeń środowiskowej pomocy społecznej korzystało 2 007 gospodarstw domowych, co łącznie obejmowało około 5,4 tys. osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej (4,4% wszystkich osób korzystających w województwie). W tej grupie 60% stanowiły osoby znajdujące się poniżej kryterium dochodowego. Według danych ROPS w Toruniu liczba osób długotrwale korzystających z pomocy społecznej na obszarze LGD wynosiła w 2020 r. około 4,3 tys. Do najczęstszych powodów przyznawania świadczeń z pomocy społecznej na obszarze LGD w 2020 r. należały bezrobocie (3,3 tys. osób) oraz ubóstwo (3,1 tys. osób), następnie długotrwała lub ciężka choroba (1,7 tys. osób) i niepełnosprawność (1,2 tys. osób), a także bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych (0,8 tys. osób). Najmniej osób korzystało ze świadczeń z powodu alkoholizmu (około 200 osób) i narkomanii (5 osób).

Udział liczby osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w liczbie ludności ogółem w latach 2016-2020 generalnie utrzymywał się powyżej wartości średniej dla województwa – w 2020 r. wynosił 8,7% co stanowiło 145% średniej wojewódzkiej i dawało 3. najwyższą wartość w województwie. Wartość zarówno liczby jak i udziału osób korzystających z pomocy społecznej w liczbie ludności ogółem na obszarze LGD stale się obniża, co jest zjawiskiem powszechnym w całym kraju. Udział osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej znajdujących się poniżej kryterium dochodowego w liczbie ludności ogółem w 2020 r. wynosił 5,2%, co stanowiło 149% wartości dla całego województwa.

W większości gmin wchodzących w skład LGD (w 2020 r. w 7 z 10) wartość udziału liczby osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w liczbie ludności ogółem kształtuje się powyżej średniej dla całego regionu, a w 4 z tych gmin (Radzyń Chełmiński, Świecie nad Osą, Gruta, Płużnica) przyjmował jeden z wyższych wartości w regionie (ponad dwukrotnie wyższych od średniej wojewódzkiej). Niższe wartości przyjmował w gminach

znajdujących się w bezpośrednim sąsiedztwie miast – gmina wiejska Grudziądz, gmina wiejska Chełmno – gdzie przyjmował wartości poniżej średniej wojewódzkiej.

Niepełnosprawność prawna

W latach 2016-2020 na obszarze Stowarzyszenia przeciętnie rocznie około 1400 osób po 16 roku życia i około 320 osób do 16 roku życia zostawało zaliczonych do osób niepełnosprawnych prawomocnym orzeczeniem lub wyrokiem sądu przez Wojewódzki Zespół do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności w Bydgoszczy. W przypadku osób dorosłych najczęstszą przyczynę niepełnosprawności stanowiło upośledzenie narządu ruchu (w całym badanych okresie 30% wszystkich przyczyn), natomiast w przypadku dzieci ponad 1/5 przyczyn stanowiły choroby układów oddechowego i krążenia. Należy zwrócić uwagę, że podane statystyki dotyczą wyłącznie corocznie orzekanej liczby osób niepełnosprawnych prawnie (formalnie) i nie obejmują nowych przypadków osób z niepełnosprawnością biologiczną (a więc osób, które zaczęły odczuwać ograniczenie sprawności w wykonywaniu czynności podstawowych dla swojego wieku, ale nie posiadają prawnego orzeczenia niepełnosprawności).

Wsparcie tej grupy osób, bez względu na wyniki danych statystycznych jest nieodzownym elementem wdrażania działań, które przestrzegają zasadę równości szans i niedyskryminacji we względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek orientację seksualną, w tym zasadę dostępności dla osób z niepełnosprawnościami. Należy eliminować dyskryminację ze względu na niepełnosprawność, kierować się zasadą respektowania odmienności osób z niepełnosprawnościami, zapewniać dostępność, zwłaszcza przy zastosowaniu uniwersalnego projektowania przestrzeni, stosować racjonalne usprawnienia.

Bezrobocie

W roku 2020 na terenie LGD liczba zarejestrowanych bezrobotnych wynosiła 2 875 osób (1707 kobiet, 1168 mężczyzn). LGD cechuje się stosunkowo wysokim udziałem zarejestrowanych osób bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym, zarówno w stosunku do średniej wojewódzkiej (6,0%) jak i średniej krajowej (4,6%). Od 2016 do 2019 roku wskaźnik bezrobocia zanotował spadek, natomiast w 2020 roku nastąpił wzrost wskaźnika spowodowany pandemią COVID-19 i był on większy od średniej wojewódzkiej.

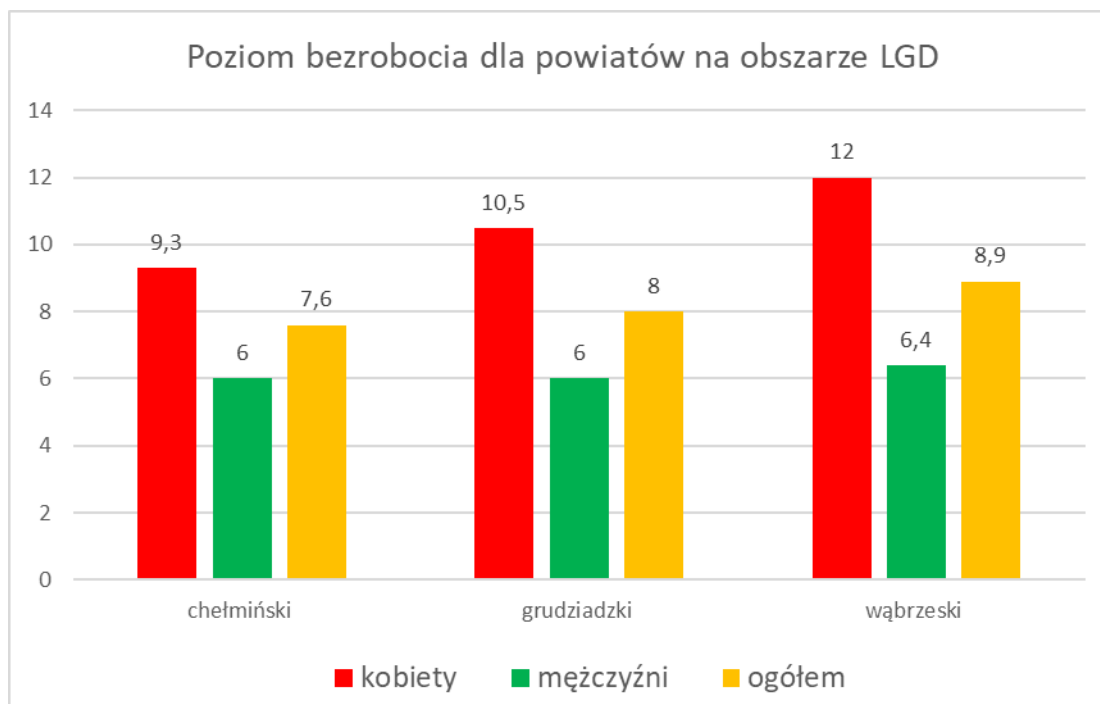
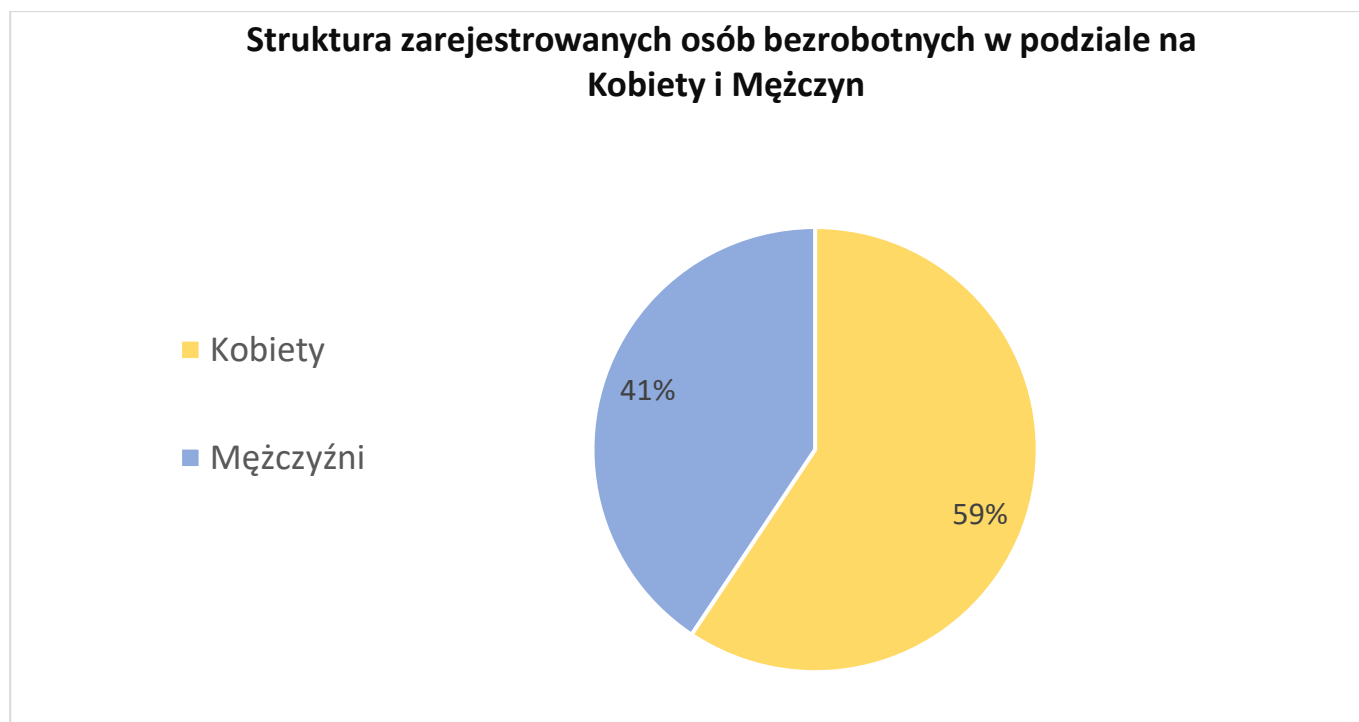

Tabela nr 13/ Poziom bezrobocia dla powiatów na obszarze LGD- opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wykres nr 6. Struktura zarejestrowanych osób bezrobotnych w podziale na Kobiety i Mężczyzn

Obszar LGD cechuje się dość wysokim udziałem bezrobotnych kobiet w liczbie kobiet w wieku produkcyjnym wynoszącym 9,7% w 2020 r. i wskaźnik ten jest wyraźnie wyższy od średniej wojewódzkiej (7,4%) oraz dużo wyższy od średniej krajowej (5,3%).

Udział bezrobotnych mężczyzn w liczbie mężczyzn w wieku produkcyjnym wyniósł w 2020 r. 5,6% i była to również wartość wyższa, niż średnia w województwie (4,7%) oraz wyższa od średniej krajowej (4,0%).

Obszary problemowe wymagające szczególnego wsparcia

Na obszarze objętym LSR identyfikuje się aż 8 gmin uznanych za problemowe – są to gminy zagrożone trwałą marginalizacją oraz gminy na obszarze których występują problemy społeczno-gospodarcze: niski poziom przedsiębiorczości, niski poziom rozwoju społecznego.

Obszary te wymagają szczególnego wsparcia co zostanie uwzględnione przy ocenie projektu/operacji z lokalnymi kryteriami, gdzie preferowane będą operacje realizowane na terenie tych obszarów i na rzecz społeczności z tych obszarów.

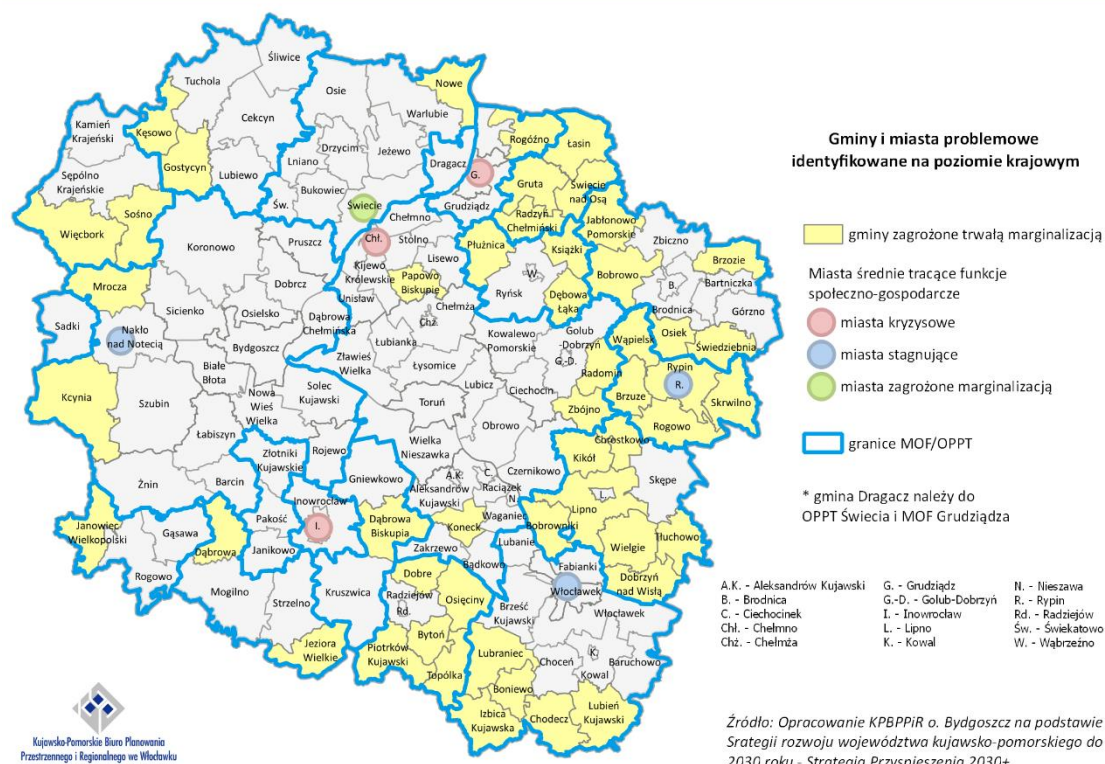
Lista gmin uznanych za problemowe:

Lp.	Gmina	Typ gminy	Liczba ludności	Zidentyfikowany rodzaj problemu
1	Gruta	wiejska	6140	Niski poziom przedsiębiorczości Niski poziom rozwoju społecznego Trwała marginalizacja
2	Lisewo	wiejska	5013	Niski poziom przedsiębiorczości
3	Łasin	miejsko-wiejska	7562	Niski poziom przedsiębiorczości

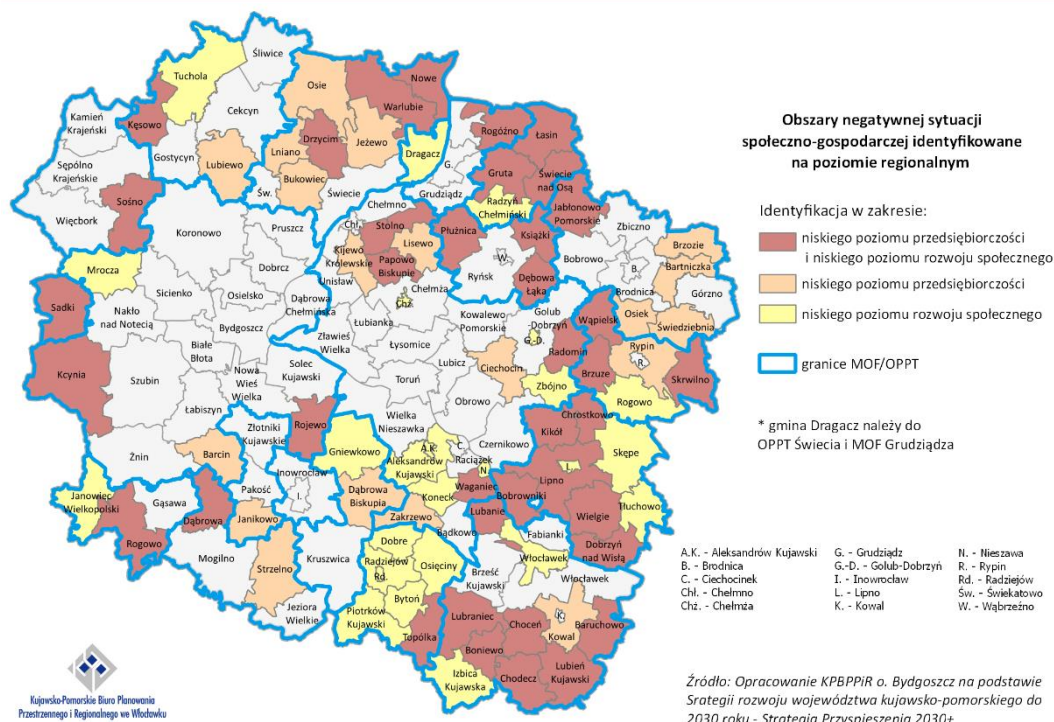
				Niski poziom rozwoju społecznego Trwała marginalizacja
4	Płużnica	wiejska	4613	Niski poziom przedsiębiorczości Niski poziom rozwoju społecznego Trwała marginalizacja
5	Radzyń Chełmiński	miejsko-wiejska	4532	Trwała marginalizacja
6	Rogóźno	wiejska	4089	Niski poziom przedsiębiorczości Niski poziom rozwoju społecznego Trwała marginalizacja
7	Stolno	wiejska	5156	Niski poziom przedsiębiorczości Niski poziom rozwoju społecznego
8	Świecie nad Osą	wiejska	3877	Niski poziom przedsiębiorczości Niski poziom rozwoju społecznego Trwała marginalizacja

Tabela nr 14. Opracowanie: Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2023; Strategia rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do 2030 roku – Strategia Przyspieszenia 2030+

Wykres 7. Gminy i miasta problemowe zidentyfikowane na poziomie krajowym - opracowanie Kujawsko-Pomorskiego Biura Planowania Przestrzennego i Regionalnego o. Bydgoszcz

Wykres 8. Gminy i miasta problemowe zidentyfikowane na poziomie regionalnym - opracowanie Kujawsko-Pomorskiego Biura Planowania Przestrzennego i Regionalnego o. Bydgoszcz

Potencjał techniczny

Świetlice wiejskie	131
Gminne Ośrodki Kultury	5
Miejsca rekreacji i wypoczynku typu siłownie zewnętrzne i place zabaw	153
Biblioteki i filie	18
Stadiony, boiska sportowe, boiska wielofunkcyjne, boiska typu „Orlik 2012”	78
Hale sportowe, hale sportowo-widowiskowe, sale gimnastyczne	32
Lodowiska	1
Aule widowiskowe	1

Tabela nr 15. Tabela obrazująca potencjał techniczny obszaru objętego LSR – opracowanie własne.

Ścieżki rowerowe

Gmina	Długość ścieżek rowerowych [km]
Chełmno	11,7
Grudziądz	8,2
Gruta	4,7
Lisewo	-
Łasin	5,5
Płużnica	-
Radzyń Chełmiński	7,5
Rogóźno	-
Stolno	5,4
Świecie nad Osą	-
SUMA	43

Tabela nr 16. Liczba kilometrów ścieżek rowerowych na obszarze LGD – opracowanie własne na podstawie danych GUS stan na 31.12.2020 r.

Łączna długość ścieżek rowerowych na obszarze LGD to 43 km. Ścieżki te znajdują się na obszarze 6 gmin: Chełmno, Grudziądz, Grut, Łasin, Radzyń Chełmiński, Stolno, na obszarze pozostałych gmin tj. Lisewo, Płużnica, Rogóźno, Świecie nad Osą brak jest ścieżek rowerowych. Podczas spotkań w terenie bardzo często zgłaszano jako problem brak lub niewystarczającą ilość ścieżek rowerowych, co w znacznym stopniu ogranicza/utrudnia przemieszczanie się w szczególności osobom młodym.

ANALIZA POTRZEB I POTENCJAŁU O OBSZARZE GOSPODARKI/PRZEDSIĘBIORCZOŚCI, BRANŻ Z POTENCJAŁEM ROZWOJOWYM (informacja o branżach gospodarki mających kluczowe znaczenie dla rozwoju obszaru):

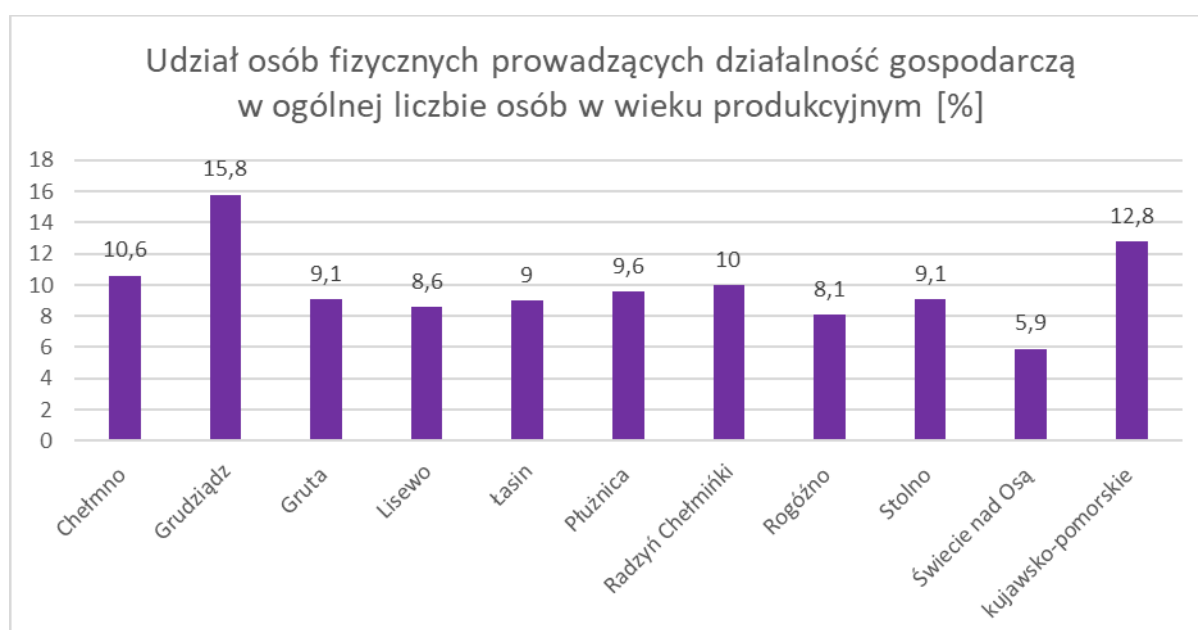
Podmioty gospodarcze – rejestr REGON

Na obszarze Lokalnej Grupy Działania „Vistula-Terra Culmensis-Rozwój przez Tradycję” w 2020 r. funkcjonowało 4 835 podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON (stanowiło to 2,3% wszystkich podmiotów działających w województwie kujawsko-pomorskim). W przeliczeniu na 1 tys. mieszkańców dawało to bardzo niską wartość 78,3 podmiotów. Wartość ta stanowiła zaledwie 77,0% wartości wskaźnika dla całego regionu i 64,3% wartości dla kraju. W latach 2016-2020 wskaźnik ten jednak odnotował stosunkowo duży wzrost wartości (o 15,0%) na tle LGD w regionie. Odnotowany wzrost był wyraźnie wyższy od średniej wojewódzkiej (o 5,8 pkt. proc.) oraz od średniej krajowej (o 4,5 pkt. proc.).

Liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą w 2020 r. wynosiła 3 817. W przeliczeniu na 100 osób w wieku produkcyjnym zamieszkujących obszar LGD wartość wynosząca 10,0 pozycjonowała obszar LGD na najniższym miejscu w województwie. Wartość ta była dużo niższa zarówno od średniej wojewódzkiej (12,5), jak i od średniej krajowej (14,6). Wskaźnik ten jednak cechował się ponadprzeciętną zmianą wartości – w okresie 2016-2020 nastąpił jego wzrost o 19,6% (dla porównania w województwie wzrost o 15,1%, a w kraju o 17,0%).

Na obszarze Lokalnej Grupy Działania „Vistula-Terra Culmensis-Rozwój przez Tradycję” w 2020 roku liczba nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON wynosiła 411 (stanowiło to 2,6% wszystkich nowo zarejestrowanych podmiotów w województwie kujawsko-pomorskim), przy czym 366 z nich (89,1% ogółu) to osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą. W przeliczeniu na 1 tys. mieszkańców obszaru dawało to wartość 6,7 nowych podmiotów i wskaźnik ten był niższy zarówno od średniego wskaźnika dla województwa (7,6) jak i dla kraju (8,6). W okresie od 2016 do 2020 roku nastąpił przeciętny wzrost wartości wskaźnika – o 12,2%.

Wykres nr 9. Udział osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą w ogólnej liczbie osób w wieku produkcyjnym – opracowanie własne na podstawie danych GUS stan na 31.12.2020 r.

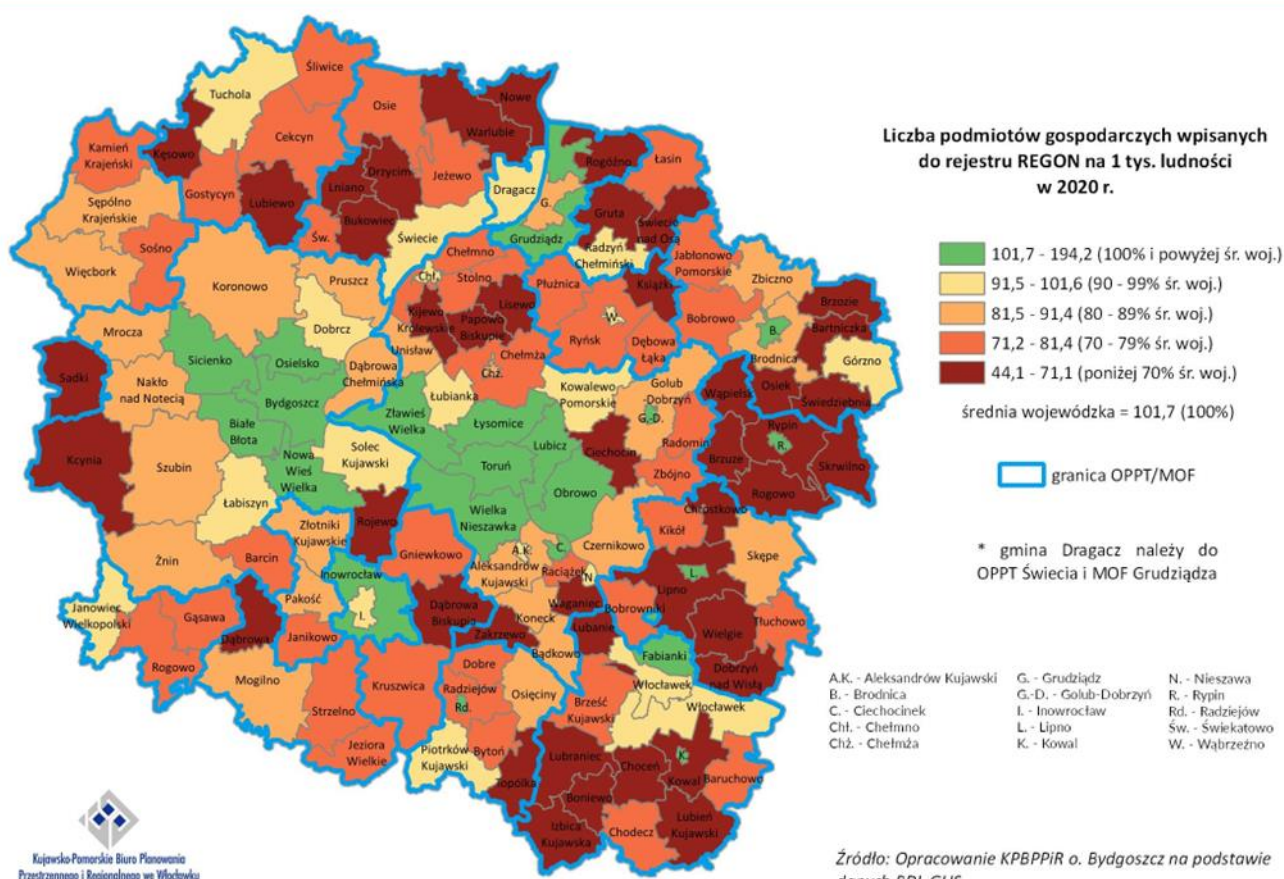
Branże charakterystyczne dla obszaru LGD

Poza zasadniczo najsilniej rozwiniętymi branżami, nawiązującymi do sekcji G związanej z handlem hurtowym i detalicznym oraz F związanej z budownictwem (co jest typowe również dla województwa kujawsko-pomorskiego oraz kraju), obszar LGD charakteryzuje się szczególnie dużym zaangażowaniem podmiotów w ramach kilku działów i sekcji.

Branżą najbardziej charakterystyczną jest dział 01 w sekcji A (uprawy rolne, chów i hodowla zwierząt, łowiectwo, włączając działalność usługową), który odznacza się zarówno bardzo wysokim udziałem podmiotów w strukturze podmiotów gospodarczych na tle województwa i kraju, jak i wysoką koncentracją podmiotów, które działają na obszarze LGD spośród wszystkich, które prowadzą działalność na obszarze województwa.

Poza tym LGD charakteryzuje obecność na jej terenie rzadko reprezentowanych w przestrzeni województwa podmiotów w ramach kilku działów w sekcji C: 11 (produkcja napojów), 12 (produkcja wyrobów tytoniowych – jedyny podmiot w tej branży na terenie województwa, według sanu na rok 2020 prowadził działalność na obszarze LGD) oraz 21 (produkcja podstawowych substancji farmaceutycznych oraz leków i pozostałych wyrobów farmaceutycznych).

Wykres 10. Liczba podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON na 1 tys. ludności - opracowanie Kujawsko-Pomorskiego Biura Planowania Przestrzennego i Regionalnego o. Bydgoszcz

Rolnictwo

Według danych Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa powierzchnia użytków rolnych na terenie działania Lokalnej Grupy Działania „Vistula-Terra Culmensis-Rozwój przez Tradycję” obejmowała w 2021 r. 79,9 tys. ha, co stanowiło 7,9% zasobów województwa. Jest to jednocześnie obszar o bardzo wysokim rolniczym

wykorzystaniu gruntów - zdecydowanie wyższym niż przeciętnie w regionie. Wyróżnia się znacznym udziałem użytków rolnych w powierzchni całkowitej wynoszącym 69,7% (dla województwa 56,0%).

Gmina	Liczba gospodarstw rolnych ogółem	Średnia wielkość gospodarstwa (ha)	Powierzchnia łączna gospodarstw (ha)
Chełmno	488	17,65	8 612,17
Grudziądz	689	12,44	8 570,71
Gruta	480	22,24	10 675,96
Lisewo	374	18,14	67 85,80
Łasin	503	33,39	16 793,56
Płużnica	382	30,21	11 540,46
Radzyń Chełmiński	313	27,67	8 661,31
Rogóźno	394	20,03	7 889,89
Stolno	294	25,86	7 603,40
Świecie nad Osą	224	31,23	6 994,00
Obszar LGD	4 141	23,886	94 127,26

Tabela nr 17. Gospodarstwa rolne na obszarze LGD - opracowanie własne na podstawie danych GUS

Na obszarze LGD funkcjonuje łącznie 4 141 gospodarstw rolnych o łącznej powierzchni 94 127,26 ha, średnia wielkość gospodarstwa wynosi 23,89 ha i jest wyższa od średniej wojewódzkiej i krajowej wynoszącej odpowiednio 18,93 ha oraz 12,65 ha. Najwięcej gospodarstw rolnych znajduje się na terenie gminy Grudziądz (689 gospodarstw), jednocześnie średnia wielkość gospodarstwa w tej gminie jest najmniejsza bowiem stanowi 12,44 ha. Statystycznie największe gospodarstwa rolne w LGD znajdują się na terenie Miasta i Gminy Łasin łącznie zajmują 16 793,56 ha a średnia wielkość gospodarstwa to aż 33,39 ha.

Dochody z działalności rolniczej jako główne źródło dochodu (ponad 50%) deklaruje 2 355 gospodarstw, z czego aż 428 gospodarstw (18,17 %) ma siedzibę na terenie Gminy Gruta. Dochody z pozarolniczej działalności gospodarczej deklarują 493 gospodarstwa mające siedzibę na obszarze LGD, z czego w przypadku 271 gospodarstw dochody z pozarolniczej działalności gospodarczej stanowią ponad 50 % dochodu gospodarstwa domowego ogółem. Najwięcej gospodarstw uzyskujących dochody z działalności pozarolniczej znajduje się na terenie gminy Grudziądz (121 gospodarstw), stanowią one 24,54 % wszystkich gospodarstw uzyskujących dochód z pozarolniczej działalności gospodarczej.

Gospodarstwa agroturystyczne i ich oferta

Zgodnie z danymi z ewidencji gminnych, w 2020 roku na obszarze LGD występowało 5 obiektów noclegowych w postaci kwater agroturystycznych, w których odwiedzający mieli do dyspozycji łącznie 35 miejsc noclegowych stanowiących 1,3% wszystkich dostępnych miejsc w kwaterach agroturystycznych w regionie.

Na obszarze LGD funkcjonowało więc łącznie 16 obiektów noclegowych. Obiekty te miały do dyspozycji 390 miejsc noclegowych a więc 1,3% wszystkich dostępnych miejsc w regionie. Na terenie 6 z 10 gmin tworzących obszar LGD baza noclegowa nie była w ogóle dostępna. Gospodarstwa te świadczyły jedynie usługi o charakterze zakwaterowania i wyżywienia.

Zagrody edukacyjne – brak.

ANALIZA POTRZEB I POTENCJAŁU OBSZARU POD KĄTEM DOSTĘPNOŚCI.

Zasada równości szans i niedyskryminacji jako jedna z zasad horyzontalnych UE oznacza umożliwienie wszystkim osobom – bez względu na płeć, wiek, niepełnosprawność, rasę lub pochodzenie etniczne, wyznawaną religię lub światopogląd, orientację seksualną – **sprawiedliwego, pełnego uczestnictwa we wszystkich dziedzinach życia na jednakowych zasadach.**

LGD wdrażając LSR zapewni swobodny dostęp do dóbr i usług oraz zapewni możliwość udziału w życiu społecznym i publicznym całej lokalnej społeczności. Podejmowane działania będą koncentrowały się na dostosowaniu przestrzeni publicznej, architektury, oferty, usług, doradztwa, szkoleń do wymagań wszystkich obywateli.

Zidentyfikowane problemy dostępności, które mają kluczowe znaczenie dla jakości życia lokalnej społeczności na obszarze objętym LSR.

W oparciu o dane diagnostyczne (dane statystyczne, wyniki procesu konsultacji społecznych) na obszarze objętym LSR stwierdza się następujące problemy w dostępności:

➤ **architektoniczne** – na obszarze objętym LSR identyfikuje się obiekty użyteczności publicznej typu świetlice wiejskie, place zabaw, miejsca rekreacji i wypoczynku, parkingi, które nie są dostatecznie dostosowane w kontekście dostępności architektonicznej do lokalnej społeczności, w szczególności w kontekście dostępności dla osób starszych, z niepełnosprawnościami, w tym niepełnosprawnościami ruchowymi. Podczas konsultacji społecznych wskazywano, iż istniejące obiekty użyteczności publicznej, szczególnie świetlice wiejskie nie są dostatecznie dostępne architektonicznie – brakuje takich rozwiązań jak: odpowiednie oświetlenie, podjazdy dla wózków, oznakowanie ciągów komunikacyjnych, zbyt małe przestrzenie do przemieszczania się, zbyt małe sale, nieodpowiednio wyposażone. W niektórych miejscowościach (aż 38-miu) brakuje świetlic wiejskich w ogóle. W przypadku ich budowy niezbędnym będzie zapewnienie wszelkich aspektów pod kątem dostępności architektonicznej, tak by były one dostępne dla każdego obiorcy.

Na całym obszarze LSR na przestrzeni lat 2016-2020 odnotowano wzrost liczby osób powyżej 60 roku życia, (problem „starzejącego się społeczeństwa”) dlatego tak ważne jest by w ramach realizacji różnego rodzaju zadań ułatwić szczególnie tej grupie osób dostęp architektoniczny. Należy także zauważyć, iż w przypadku osób dorosłych najczęstszą przyczyną niepełnosprawności jest upośledzenie narządu ruchu – aż 30%, dlatego tak ważne jest by, zapewniać dostępności architektoniczną. Na terenie LGD funkcjonuje 169 sołectw, nie w każdym sołectwie jest świetlica wiejska (identyfikuje się 131 świetlic wiejskich). Ponadto na terenie LGD funkcjonuje tylko 5 gminnych ośrodków kultury - dlatego tak ważne jest by wspierać tworzenie się/rozwój tych obiektów, tak by zwiększyć dostęp do oferty kulturalno-animacyjnej jak najbliżej miejsca zamieszkania. Ważne jest by oferta była przygotowana w oparciu o „dostępne” obiekty użyteczności publicznej znajdujące się na terenie LSR, tak by dostęp do dobrej jakości usług był zarówno „na miejscu” ale także w miejscu do tego przygotowanym. Podczas konsultacji społecznych, szczególnie podczas spotkań z osobami młodymi wykazano potrzebę dostosowania infrastruktury do potrzeb tej grupy. Jednym z rozwiązań może być dostosowanie przestrzeni publicznej do potrzeb osób młodych, tak by otrzymali ofertę spędzania czasu wolnego poza domem, bez konieczności używania telefonów/komputerów. Niezbędnym jest zatem rozbudowa/poprawa infrastruktury technicznej, która odpowiadała będzie m.in. potrzebom osób młodych lub tylko tej grupie odbiorców (podczas spotkań z osobami młodymi zwracano uwagę, że brakuje takich miejsc, gdzie mogą się spotkać tylko osoby młode np. zagospodarowanych plaż gminnych, miejsc z leżakami, zadaszone strefy spotkań, skateparki, lodowiska itp.).

W ramach LSR planuje się zniwelowanie tych barier/problemów poprzez udzielanie wsparcia na poprawę stanu małej infrastruktury publicznej, która służyć ma mieszkańcom (przedsięwzięcie P.1.4). Dostępna pod kątem architektonicznym infrastruktura ta służyć też ma realizacji zadań na rzecz dzieci i młodzieży (Przedsięwzięcie P.1.2)

, osób starszych (przedsięwzięcie 1.1.), kobiet (przedsięwzięcie P.1.3.), gdyż premiovane będą projekty grantowe, których realizację zaplanowano w budynkach obiektów użyteczności publicznej, które służą mieszkańcom gminy i są ogólnodostępne a działalność tych obiektów ma na celu integrację środowiska lokalnego, inicjowanie aktywności mieszkańców działających na rzecz wsi, wspieranie inicjatyw lokalnych oraz prowadzenie działalności kulturalno-oświatowej i sportowo-rekreacyjnej. Takimi miejscami są świetlice wiejskie czy inne obiekty pełniące funkcje świetlic wiejskich, sale gimnastyczne, obiekty instytucji kultury np. centrów/domów kultury.

➤ **komunikacyjne** – obszar LSR obejmuje obszar 10 gmin, administracyjnie ze sobą spójny jednak ze względu na jego wielkość trudny pod względem komunikacyjnym. Na obszarze LSR identyfikuje się niski poziom komunikacji rozumiany jako niewystraczająca ilość ścieżek pieszo-rowerowych, połączeń komunikacyjnych na obszarze LSR (PKP, PKS, taksówki) ale także połączeń poza obszar LSR np. do miast Chełmno, Grudziądz, Wąbrzeźno. Ograniczony lub niekiedy w ogóle niemożliwy dojazd np. ze względu na niepełnosprawność, brak połączeń komunikacji publicznej), zamieszkiwanie zbyt daleko od przystanków PKS/PKP powoduje ograniczenie w dostępności do powszechnych usług, do oferty kulturalno-edukacyjnej.

W ramach LSR planuje się zniwelowanie tych barier/problemów poprzez udzielanie wsparcia na realizację zadań na rzecz szeroko rozumianej edukacji, włączenia, aktywizacji osób starszych, z niepełnosprawnościami dzieci i młodzieży, kobiet, szczególnie bezrobotnych powracających na rynek pracy poprzez zaoferowanie im bezpłatnej formy wsparcia „na miejscu”, bez konieczności przejazdu. W ramach wsparcia planuje się utworzenie klubów seniora, klubów młodzieżowych na obszarze wdrażania LSR.

Wsparcie to przewiduje również ponoszenie kosztów dojazdu uczestników zadań/zabezpieczenie dojazdu np. poprzez zapewnienie autokaru/busa w przypadku kiedy nastąpi taka konieczność.

LGD również będzie udzielała wsparcia w ramach przedsięwzięcia P.2.1. – środki na zakładanie nowych firm, gdzie premiovane będą operacje ukierunkowane na mobilne świadczenie usług, tak by zapewnić dojazd do potrzebujących bez konieczności ich przemieszczania się.

W ramach LSR planuje się również utworzenie zagród edukacyjnych, których obecnie na terenie LSR nie ma a co spowoduje, że nie będzie potrzeby przemieszczania się do miejsc gdzie one obecnie funkcjonują, tj. poza obszar objęty LSR.

➤ **informacyjne** – obszar LSR obejmuje obszar 10 gmin, administracyjnie ze sobą spójny jednak ze względu na jego wielkość trudny pod względem przekazu informacji, dotarcia do lokalnej społeczności. Niezbędnym jest dostosowanie narzędzi komunikacji dostosowanych do każdego typu odbiorcy, szczególnie mając na względzie, że obszar ten zamieszkuje znaczna część osób starszych, do których należy dostosować odpowiednio dostępne kanały i narzędzia komunikacji. Informacje muszą być jasne, czytelne, przejrzyste, docierać na czas. Niezbędnym jest zapewnienie by wszelkie materiały informacyjno-promocyjne były przygotowane w sposób łatwy do przeczytania i zrozumienia, materiały te muszą być dedykowane dla otwartego grona różnych odbiorców, w tym osób z niepełnosprawnościami. Kanały komunikacji muszą być dostosowane do potrzeb i możliwości odbiorców. W ramach wdrażania LSR, zgodnie z założeniami Planu komunikacji z lokalną społecznością LGD zaplanowała szereg rozwiązań tak by komunikacja była dostępna i skuteczna. Planuje się spotkania bezpośrednie, wydarzenia plenerowe, prowadzenie doradztwa w biurze LGD w terenie, prowadzenie punktów konsultacyjnych, prowadzenie strony profilu społecznościowego typu Facebook, newslettera, bazy mailowej lokalnych liderów. LGD prowadzi stronę internetową dostosowaną do potrzeb osób z niepełnosprawnościami ((odpowiedni kontrast, rozmiar tekstu). Szczególnie jest to ważne by zadania zaoferowane w ramach LSR trafiały do grupy odbiorców, które wymagają szczególnego wsparcia, by brały udział w zaoferowanych zadaniach np. udział w zajęciach w klubie seniora, klubie młodzieżowym, zadaniach skierowanych do kobiet powracających na rynek pracy a związane z aktywizacją i wspieraniem kobiet, w tym promowaniem inicjatyw na rzecz równowagi między życiem zawodowym a prywatnym; przełamywanie stereotypów związanych z płcią. Dobra reklama nowopowstałych firm, zagród edukacyjnych, firm rozwiniętych jest nieodzownym elementem poprawy jakości przedsiębiorczości na obszarze objętym LSR. LGD również planuje prowadzenie kampanii promocyjnej wdrażanych działań tak by

promować dobre praktyki, by następowała wymiana doświadczeń, promocja obszaru objętego LSR jak i zadań wdrażanych w ramach LSR.

➤ **edukacyjne** – mając na względzie niskie wyniki w nauce wynikające z analizy wyników egzaminów ósmoklasistów należy podejmować czynności zmierzające do motywowania do nauki, do edukacji, do rozwijania swoich pasji i zainteresowań. Jako, że na terenie LGD stwierdza się niewystarczający poziom oferty edukacyjno-kulturalnej (tylko 5 ośrodków kultury, świetlice wiejskie bez stałej oferty dedykowanej lokalnej społeczności, tylko 1 lodowisko, 1 aula widowiskowa) należy wdrażać takie działania by zatrzymać osoby młode na obszarach wiejskich, by zaoferować im ofertę, szczególnie edukacyjną z wykorzystaniem np. świetlic wiejskich, tak by oferta dla nich została rozbudowana/stworzona i dostosowana do ich potrzeb i oczekiwań, tak by zwiększył się poziom zaangażowania i udział w życiu społecznym. Osoby młode, ich potencjał, umiejętności należy rozwijać, tak by w przyszłości pozostali na obszarach wiejskich, podjęli aktywności zawodowe, w tym m.in. swoje działalności gospodarcze. Podczas konsultacji społecznych, szczególnie mocno zwracano uwagę na „uzależnienia od internetu”. Jest to problem powszechnie występujący i należy wdrożyć takie działania, by go zniwelować.

LGD wspierała będzie bariery w dostępie do edukacji poprzez wspieranie tworzenia klubów młodzieżowych, zagród edukacyjnych, klubów seniora, wspieranie aktywności kobiet, w tym promowanie inicjatyw na rzecz równowagi między życiem zawodowym a prywatnym; przełamywanie stereotypów związanych z płcią – które to ukierunkowane są na szeroko rozumianą edukację, włączenie, aktywizację (przedsięwzięcia P.1.1, P.1.2, P.1.3, 2.3) ale także podejmowała sama będzie czynności ukierunkowane na edukację poprzez organizację szkoleń, spotkań. W ramach przedsięwzięcia P.1.4 zakłada się poprawę dostępu do małej infrastruktury publicznej poprzez wsparcie operacji polegających na budowie, przebudowie obiektów małej infrastruktury publicznej ukierunkowanej na rozwój wspólnot i społeczności lokalnej, na edukację, włączenie społeczne, ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb dzieci i młodzieży jak i seniorów oraz osób z niepełnosprawnościami. Operacje te służyć mają zaspokajaniu potrzeb społeczności lokalnej.

➤ **materialne** – wysoki odsetek osób bezrobotnych zarejestrowanych z PUP (bez pracy a zatem i bez dochodu), w tym wysoki odsetek kobiet, które po urodzenia dziecka nie wróciły na rynek pracy; występowanie na obszarze objętym LSR aż 8 gmin uznanych za problemowe (gminy zagrożone trwałą marginalizacją oraz gminy na obszarze których występują problemy społeczno-gospodarcze: niski poziom przedsiębiorczości, niski poziom rozwoju społecznego, wysoki odsetek osób bez kwalifikacji); gospodarstwa rolne o niewielkim stopniu dochodowości poza podstawowym źródłem wynikającym z rolnictwa; wysoki odsetek osób w wieku poprodukcyjnym a zatem korzystający z emerytur wykazuje iż potrzeb jest wsparcia materialnego jest jednym z elementów wsparcia jakie winne być zaoferowane w ramach LSR. LGD odpowiadając na zidentyfikowany w tym zakresie problem oferuje udział w bezpłatnych zadaniach ukierunkowanych na edukację, włączenie oraz animację tych osób. Wskazywano, że poza problemem w dostępie komunikacyjnym do różnego rodzaju ofert, występuję również problem skorzystania z tych ofert ze względu na ich wysoki koszt np. udział w szkoleniach pozwalających na zmianę lub poprawę kwalifikacji, umiejętności, zajęcia pozalekcyjne, udział w koncercie.

Ponadto w ramach LSR wspierane będą działania mające na celu zakładanie nowych firm/rozwój firm istniejących/zakładanie zagród edukacyjnych – bezzwrotny ryczałt (przedsięwzięcia P.2.1, P.2.2., P.2.3). Podczas konsultacji społecznych wykazywano, że brak środków finansowych ogranicza rozwój przedsiębiorczości. przekazanie bezzwrotnego wsparcia pozwoli nie tylko na poprawę przedsiębiorczości i jakości życia właścicieli firm ale wpłynie na poprawę sytuacji materialnej zatrudnianych tam pracowników, jak i na zwiększenie i jakości oferowanych usług.

INNOWACYJNOŚĆ

uwzględniona w kryteriach wyboru operacji/projektów grantowych – definicja, zasady oceny.

W ramach LSR LGD zamierza premiować realizację projektów o charakterze innowacyjnym z uwagi na to, że wpływają one na postęp zarówno technologiczny, jak również ekonomiczny i społeczny, a rozwiązania innowacyjne często koncentrują się na zrównoważonym rozwoju, czyli takim, który uwzględnia aspekty ekonomiczne, społeczne i środowiskowe, które wpływają na jakość życia mieszkańców.

Przez innowacyjność rozumie się zmianę mającą na celu **wdrożenie nowego** na obszarze objętym LSR lub **znacząco udoskonalonego** produktu, usługi, procesu, organizacji (**innowacja autorska - produktowa**) lub **nowego sposobu wykorzystania** lub **zmobilizowania istniejących** lokalnych zasobów przyrodniczych, historycznych, kulturowych czy społecznych w kontekście lokalnym obszaru objętego LSR (**innowacja wzorowana - procesowa**).

Innowacyjność będzie rozpatrywana w odniesieniu do obszaru LSR jako całości lub jego części (gminy, miejscowości).

Zasady oceny - podczas oceny wg kryteriów wyboru Rada LGD będzie mogła przyznać **2 punkty**, jeśli projekt będzie miał innowacyjny charakter, 0 punktów w przypadku braku innowacyjnego charakteru projektu. Pokazanie innowacyjnego charakteru projektu będzie leżało po stronie Wnioskodawcy.

Za operacje nieinnowacyjne, tym samym niepunktowane w ramach kryterium uznawane będą innowacje pozorne (w rzeczywistości nie są to innowacje w skali LSR. Są to jedynie drobne zmiany oferujące rzekome nowości).

Kryterium to badane będzie na podstawie dodatkowego załącznika do dokumentacji konkursowej, który opublikowany zostanie wraz z ogłoszeniem o danym konkursie. Załącznik ten nie będzie zawierał ograniczeń w zakresie liczby znaków.

W kryteriach oceny operacji uwzględniona będzie innowacyjność realizowana w ramach **przedsięwzięć: P.2.1.Tworzenie nowych firm, P.2.2. Rozwój istniejących firm oraz P.2.3.Wsparcie rolników**.

LGD zachęcała będzie do realizacji operacji z uwzględnieniem rozwiązań innowacyjnych (dodatkowe punkty) ale też zachęcała będzie do realizacji takich operacji podczas organizacji np. wydarzeń promocyjnych, spotkań informacyjnych, podczas wdrażania zadań w ramach planu komunikacji z lokalną społecznością. Kładziony będzie nacisk na ukazywanie korzyści wynikających z wdrażania rozwiązań innowacyjnych – produktowych i/lub procesowych.

LGD będzie podejmowała działania ukierunkowane na animowanie w kierunku innowacji:

- **edukacja i szkolenia:** planuje się organizację wydarzeń dotyczących innowacyjności, podejścia innowacyjnego, kreatywnego, przedsiębiorczego, innowacyjnego podejścia do wykorzystania potencjału istniejącego, pomysł na rozwój tego potencjału;
- **promowanie** dobrych praktyk z wykorzystaniem rozwiązań innowacyjnych - z obszaru objętego LSR, poza tym obszarem; wymiana doświadczeń: publikacja na stronie www, profilu społecznościowym, przekaz słowny podczas spotkań, szkoleń, wydarzeń, organizacja wizyt lokalnych, studyjnych;
- **premiowanie** innowacyjnych projektów w ramach lokalnych kryteriów wyboru dla przedsięwzięć zaplanowanych w LSR.

PROJEKTY PARTNERSKIE, w tym z PARTNERAMI SPOZA OBSZARU LSR

W ramach LSR preferuje się realizację projektów partnerskich, w tym z partnerami spoza obszaru objętego LSR – potrzebę taką zidentyfikowano podczas konsultacji społecznych – spotkania branżowe z przedstawicielami KGW, OSP, MDP gdzie podnoszono rolę wzajemnej współpracy, wymiany doświadczeń, w tym wspieranie siebie wzajemnie w realizacji projektów, w których niekiedy podmioty będą pierwszy raz występowały

w roli Wnioskodawcy, a co za tym idzie realizatora zadań określonych w projekcie. Partner ma dawać gwarancję prawidłowej realizacji projektu oraz ma wspierać swoim doświadczeniem w realizacji projektu.

Szczególnie istotnym partnerem, spoza obszaru objętego LSR, są PUPy - Powiatowe Urzędy Pracy w Chełmnie, Grudziądzu oraz Wąbrzeźnie, których doświadczenie i kierunek działania jest spójny w zakresie potrzeb zidentyfikowanych w ramach LSR – takie projekty partnerskie mogą być realizowane np. przy aktywizacji kobiet szczególnie tych powracających na rynek pracy, przy aktywizacji osób młodych, po ukończonej szkole, bez zatrudnienia, przy realizacji wsparcia szkoleniowego, doradczego - wymiana doświadczeń, zaangażowanie wykwalifikowanej kadry do realizacji założeń projektu partnerskiego.

Uwzględniając taki wniosek z konsultacji społecznych w ramach LSR, ze środków FEKIP na lata 2021-2027 rekomendowane będzie (dodatkowo punktowane na etapie oceny projektu z kryteriami wyboru) wdrażanie projektów partnerskich.

Projekty partnerskie muszą być realizowane zgodnie z założeniami Ustawy z dnia 28 kwietnia 2022 r. o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021–2027.

Analiza potrzeb i potencjału LSR została opracowana w oparciu:

- dane Głównego Urzędu Statystycznego stan na dzień 31.12.2016 r oraz 31.12.2020 r.,
- Opracowania Kujawsko-Pomorskiego Biura Planowania Przestrzennego i Regionalnego o. Bydgoszcz przygotowane w oparciu o dane zebrane z JST tworzących LGD dotyczące wybranych aspektów stanu rozwoju infrastruktury społecznej oraz włączenia społecznego na terenie działania LGD „Vistula-Terra Culmensis”,
- dane własne.

Wnioski z analizy potrzeb i potencjałów oraz wymagane działania w obszarze społecznym i gospodarczym, z uwzględnieniem zasady dostępności

Wzrost liczby mieszkańców w wieku senioralnym wiąże się z rosnącymi oczekiwaniami w zakresie działań aktywizacyjno-integracyjnych oraz z usługami ukierunkowanymi na potrzeby wynikające z ich stanu zdrowia (np. zwiększone zapotrzebowanie na usługi rehabilitacyjne, opiekuńcze oraz świadczone w miejscu zamieszkania, na zajęcia aktywizujące, edukacyjne, integracyjne). Potrzeba wsparcia tej grupy osób (wsparcia w obszarze aktywizacji, włączenia społecznego, organizowania czasu wolnego, świadczenia usług na rzecz tej grupy odbiorców), została również zidentyfikowana podczas prowadzonego procesu konsultacji społecznych mających na celu ustalenie kierunków działania LGD w ramach LSR. Wydaje się zatem by LSR swoje działania kierowała m.in. na rzecz wsparcia tej grupy osób, tym bardziej, że grupa ta (seniorzy pow. 60 r.ż.) została zidentyfikowana jako grupa osób wymagająca szczególnego wsparcia. Na obszarze LGD identyfikuje się instytucje i podmioty, które świadczą usługi na rzecz osób starszych, często są to jednak okresowe usługi lub liczba tych instytucji jest ograniczona i nie jest w stanie zaspokoić potrzeb osób starszych, w tym z niepełnosprawnościami.

Koleją zidentyfikowaną grupą są osoby młode (do 24 r. ż.). W tej grupie zauważa się spadek populacji, jednak mając na względzie problemy i potrzeby zgłaszane podczas konsultacji społecznych, nie spadła potrzeba inwestowania

w tę grupę osób poprzez podejmowanie działań na rzecz edukacji, rozwoju, wsparcia czy też dostosowania placówek, szczególnie szkolnych na potrzeby rozwoju tej grupy ludności. Rosnące zainteresowanie aktywnymi formami spędzania czasu wolnego, zwiększanie się zaangażowania społecznego i poziomu integracji mieszkańców, jak i dostępność na te cele środków zewnętrznych pozwoli na niwelację tych słabych stron obszaru. Rozwiązaniem może okazać się interwencja w obszarze edukacji osób młodych. Niewielka liczba funkcjonujących młodzieżowych rad gminnych (tylko 3) pokazuje niską aktywność tej grupy odbiorców. Wsparcie osób młodych, szczególnie w zakresie poprawy edukacji jest niezbędne. Podczas procesu identyfikowania potrzeb obszaru, w tym potrzeb lokalnej społeczności, duży nacisk kładziono na edukację i włączenie społeczne osób młodych. Wydaje się zatem by LSR swoje działania kierowała m.in. na rzecz wsparcia tej grupy osób, tym bardziej, że grupa ta (dzieci i młodzież z wieku 06-24 lata.) została zidentyfikowana jako grupa osób wymagająca szczególnego wsparcia. LGD swoimi działaniami w ramach LSR podejmowała będzie inicjatywy na rzecz zwiększenia zaangażowania osób młodych w życiu publicznym np. poprzez zachęcanie do tworzenia klubów młodzieżowych, młodzieżowych rad gminnych. Mając także na względzie niskie wyniki w nauce wynikające z analizy wyników egzaminów ósmoklasistów należy podejmować działania zmierzające do motywowania do nauki, do edukacji, do rozwijania swoich pasji i zainteresowań. Jako, że na terenie LGD stwierdza się niewystarczający poziom oferty edukacyjno-kulturalnej (tylko 5 ośrodków kultury na 10 gmin, świetlice wiejskie bez stałej oferty dedykowanej lokalnej społeczności, tylko 1 lodowisko, 1 aula widowiskowa) należy wdrażać takie działania by zatrzymać osoby młode na obszarach wiejskich, by przygotować dla nich ofertę, w tym edukacyjną z wykorzystaniem świetlic wiejskich, tak by oferta dla nich została rozbudowana, dostosowana do ich potrzeb i oczekiwań, tak by zwiększył się poziom zaangażowania i udział w życiu społecznym. Osoby młode, ich potencjał, umiejętności należy rozwijać, tak by w przyszłości pozostali na obszarach wiejskich, podjęli aktywności zawodowe w tym tworzenie podmiotów działalności gospodarczej. Podczas konsultacji społecznych, szczególnie mocno zwracano uwagę na „uzależnienia od internetu”. Jest to problem powszechnie występujący i należy wdrożyć takie działania, by go zniwelować. Jednym z rozwiązań może być dostosowanie przestrzeni publicznej do potrzeb osób młodych, tak by otrzymali ofertę spędzania czasu wolnego poza domem, bez konieczności używania telefonów/komputerów. Niezbędnym jest zatem rozbudowa/poprawa infrastruktury technicznej, która odpowiadała będzie m.in. potrzebom osób młodych lub tylko tej grupie odbiorców (podczas spotkań z osobami młodymi zwracano uwagę, że brakuje takich miejsc, gdzie mogą się spotkać tylko osoby młode np. zagospodarowanych plaż gminnych, miejsc z leżakami, zadaszone strefy spotkań, skateparki, lodowiska itp.).

Kolejną grupą wymagającą wsparcia są osoby bezrobotne (szczególnie kobiety), wykluczone społecznie, żyjące w ubóstwie lub osoby niepełnosprawne. Ze względu na wysokie bezrobocie, wysoki odsetek osób korzystających z pomocy społecznej, małą liczbę miejsc pracy, osoby zamieszkujące obszar LGD znajdują się w trudnej sytuacji na rynku pracy. Tutaj szczególnie ważne jest wsparcie finansowe tych osób (wsparcie finansowe na założenie swojej firmy, dotacje do rozwijanych firm, by zwiększały zatrudnienie, jak i wsparcie w celu zwiększenia aktywizacji społeczno-zawodowej, ożywienia społecznego i gospodarczego. Na obszarze występuje niska aktywność społeczna, wykształcenie i kwalifikacje osób są niedostosowane do potrzeb rynku pracy, tak samo jak oferta edukacyjna, która jest niedostosowana i nie jest odpowiednio rozbudowana. Lokalna społeczność korzysta z różnych form wsparcia z pomocy społecznej, w tym głównie jest to wsparcie finansowe. W ramach LSR m.in. dla tej grupy odbiorców zrealizowane zostaną działania na rzecz aktywizacji, edukacji, udział w bezpłatnych zajęciach, w tym podnoszących/zmieniających ich kwalifikacje lub kompetencje, wsparcie przedsiębiorczości – środki na zakładanie nowych firm, tworzenie zagród edukacyjnych czy zatrudnienie w rozwijanej firmie, która stworzyła stanowisko pracy może być szansą na poprawę jakości życia/ zmianę sytuacji finansowej.

Stale zauważalny wysoki poziom bezrobocia może zostać zniwelowany poprzez wprowadzenie wsparcia w zakresie tworzenia i rozwoju firm. Dodatkowym narzędziem wpływającym na podjęcie zatrudnienia/otworzenia działalności gospodarczej mogą być działania aktywizujące, motywujące realizowane w ramach projektów grantowych.

Dodatkowo podczas oceny i wyboru operacji zastosowanie kryterium premiującego kobiety (kategoria grupy osób określonej jako grupa defaworyzowana) przyczyni się do zmniejszenia tej grupy w strukturze osób bezrobotnych. Na obszarze objętym LSR niezbędny jest, szeroko rozumiany, rozwój przedsiębiorczości rozumiany jako wsparcie na zakładanie nowych firm czy wsparcie na rzecz firm już istniejących. Własne małe firmy pozwalają na stworzenie samodzielnego stanowiska pracy, do samodzielnego zarządzania czasem pracy, powodują iż obszar postrzegany jako zaktywizowany, samowystarczalny. Rozwój gospodarstwa rolnego pozwoli na pozyskanie dodatkowego źródła dochodu i pozwoli na utrzymanie i prowadzenie małego gospodarstwa rolnego nadal. Wsparcie na rozwój agroturystyki w formie dodatkowej oferty edukacyjnej pozwoli na pozyskanie nowych klientów, na rozwój oferty edukacyjnej.

Wsparcia wymaga przedsiębiorczość na obszarze LSR, gdyż potencjał rozwojowy obszaru pozwoli na osiągnięcie zamierzonego celu – rozwoju przedsiębiorczości. Położenie przy autostradzie, drogach krajowych i wojewódzkich, bliskość dużych miast (Grudziądz, Chełmno, Toruń), atrakcyjne tereny pod rekreację, pod budownictwo mieszkaniowe mogą mieć niewątpliwie wpływ na powodzenie przedsiębiorców. Rosnąca potrzeba świadczenia usług mobilnych, w tym zauważany proces zwiększania aktywności lokalnej społeczności w zakresie korzystania z takich usług jak np. usługi kosmetyczne, rehabilitacji, fryzjerskie, stylizacji paznokcie mogą być szansą dla rozwoju przedsiębiorczości, w tym szczególnie firm o charakterze usług mobilnych. Ponadto potrzeba aktywności (szczególnie zauważalna po okresie ustania stanu epidemii COVID-19) jest szansą dla firm szkoleniowych, edukacyjnych, aktywizujących.

Niewątpliwie obszarem wymagających interwencji jest obszar infrastrukturalny. Pomimo, iż identyfikuje się znaczna liczbę obiektów użyteczności publicznej typu świetlice wiejskie, boiska i hale sportowe, place zabaw, miejsca rekreacji i wypoczynku to nadal jest potrzeba rozwoju tego rodzaju infrastruktury, która służyła będzie lokalnej społeczności. Istnieje potrzeba jej rozbudowy czy wymiany. Dostosowanie tych obiektów, szczególnie do potrzeb osób z niepełnosprawnościami jest celem nadrzędnym. Takie przystosowanie infrastrukturalne pozwoli na poszerzenie oferty edukacyjnej, aktywizującej lokalną społeczność. Nastąpi wzrost włączenia społecznego, w tym rozwój organizacji pozarządowych typu NGO, KGW, OSP, które przy wykorzystaniu tych obiektów będą wdrażały swoje działania. Na obszarze objętym LSR zauważa się znaczny wzrost KGW, co pozwala zakładać, że jest to dobra baza partnerów do realizacji zadań w ramach LSR. Członkami LGD są również organizacje pozarządowe typu NGO, KGW, OSP co stanowi potencjał do realizacji zadań na rzecz lokalnej społeczności.

Dostosowanie tych obiektów do potrzeb lokalnej społeczności jest szczególnie ważne, gdyż to ona będzie z nich korzystała. Zauważenie potrzeb dzieci i młodzieży oraz osób starszych jest również ważnym aspektem przy wdrażaniu tych przedsięwzięć. Dostosowanie tych obiektów do potrzeb społeczeństwa, w tym szczególnie potrzeb osób z niepełnosprawnościami jest działaniem realizującym potrzeby zarówno mieszkańców jak i przedsiębiorców i innych organizacji wiążących swoją działalność z obszarem LGD. Dobrze rozwinięta infrastruktura ma wpływ na jakość życia lokalnej społeczności, w tym ma na celu napływ mieszkańców, na zachęcenie osób młodych na wiązaniu swojej przyszłości z obszarem objętym LSR. Dobrze rozwinięta infrastruktura może mieć wpływ na działania aktywizujące w zakresie przedsiębiorczości – np. firmy eventowe, animujące, szkoleniowe, które będą mogły świadczyć swoje usługi w takich obiektach na rzecz lokalnej społeczności.

Ze względu na niewystarczająco rozwinięty stan obiektów pełniących funkcje społeczne, kulturalne i rekreacyjne oferta kulturalna, sportowa, rekreacyjna i edukacyjna nie jest oferowana na oczekiwanym poziomie. Zauważa się braki w prowadzeniu działań o charakterze środowiskowym – typu oferta świetlic wiejskich, środowiskowych, klubów seniora czy klubów młodzieżowych. Zauważa się znikome liczby funkcjonujących rad młodzieżowych czy gminnych rad seniorów. Na terenie wielu gmin takie ośrodki w ogóle nie funkcjonują. Na obszarze LGD baza edukacyjna jest na wysokim poziomie, jednak i w tej sferze zauważa się braki – szczególnie jeżeli chodzi o opiekę przedszkolną, żłobki a także zajęcia pozalekcyjne. Rosnące zainteresowanie aktywnymi formami spędzania czasu wolnego, zwiększanie się zaangażowania społecznego i poziomu integracji mieszkańców, jak i dostępność na te cele

środków zewnętrznych pozwoli na niwelację tych słabych stron obszaru. Rozwiązaniem może okazać się interwencja w obszarze prowadzenia kursów, szkoleń, wzrostu aktywizacji, w tym zawodowej, integracji, wzrostu działających na obszarze organizacji pozarządowych.

Przy wdrażaniu zadań w ramach LSR na rzecz lokalnej społeczności i z ich udziałem należy uwzględnić ich potrzeby i dostosować ofertę do ich oczekiwań oraz możliwości, w tym zaplanować takie działania edukacyjne by oferta była atrakcyjna a zarazem dostępna dla każdego zainteresowanego odbiorcy.

W toku konsultacji społecznych ustalono, iż w ramach LSR w pierwszej kolejności wszystkie działania winny być kierowane do grupy osób w niekorzystnej sytuacji, określonej jako grupa defaworyzowana.

Wsparcie dedykowane dla tej grupy w ramach LSR zaplanowano w formule:

- bezpośredniej (dedykowano konkretne przedsięwzięcia a w ramach nich konkretne rozwiązania) oraz
- pośredniej (premiowane będą na etapie oceny operacji/projektu z lokalnymi kryteriami te działania, które dedykowane będą lub realizowane przez osoby należące do tzw. grupy defaworyzowanej).

GRUPA OSÓB W NIEKORZYSTNEJ SYTUACJI – GRUPA DEFAWORYZOWANA

SENIORZY - os. w wieku pow. 60 r.ż.	DZIECI I MŁODZIEŻ ucząca się w wieku 06-24 lata	KOBIETY	OSOBY Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIAMI ORAZ ICH OPIEKUNOWIE	ROLNICY Z MAŁYCH GOSPODARSTW ROLNYCH
--	--	----------------	---	---

SENIORZY - w ramach LSR wspierane będą projekty/operacje, które ukierunkowane są na szeroko rozumianą aktywizację, edukację, włączenie społeczne seniorów, tj. osób pow. 60 r. ż.

Dlaczego seniorzy? Bo zidentyfikowano proces „starzejącego się społeczeństwa” na obszarze objętym LSR; osoby te często są wykluczone społecznie – trudności w odnalezieniu się w nowej sytuacji życiowej po zakończeniu pracy i/lub zawodowo (ograniczone możliwości kontynuacji pracy); grupa tych osób narażona jest na zwiększone problemy zdrowotne czy fizyczne; często dokucza im samotność (syndrom „opuszczonego gniazda”, śmierć współmałżonka/ oddalone miejsce zamieszkania od centrum wsi); trudności komunikacyjne, wynikające z ograniczeń fizycznych - ruchowych ale też koordynacyjnych (brak możliwości prowadzenia pojazdu) lub niewystarczająca liczba połączeń np. autobusowych ogranicza ich udział w życiu społecznym; bo istnieje potrzeba tworzenia klubów dla seniorów, gdzie znajdą ofertę dostosowaną do swoich potrzeb, w tym (zgodnie ze wskazaniem ze spotkań konsultacyjnych) ukierunkowanych na integrację tej grupy z młodszym pokoleniem, w tym wymiana doświadczeń, wspólne spędzanie czasu, wzajemna pomoc i zrozumienie; łagodzenie egocentryzmu pokoleniowego.

Formuła bezpośrednia: **P.1.1. Aktywni seniorzy** – tworzenie klubów seniora (sposób realizacji przedsięwzięcia opisano w rozdziale VI. Cele i wskaźniki).

Formuła pośrednia: **P.1.4. Mała infrastruktura** (premiowanie operacji dostosowanych do potrzeb osób starszych, montaż/wymiana urządzeń dostosowanych/dedykowanych do potrzeb osób starszych); **P.2.1. Tworzenie nowych firm, P.2.2. Rozwój istniejących firm oraz P.2.3. Wsparcie rolników** (premiowane będą te działania, które skierowane będą lub realizowane przez osoby należące do określonej grupy defaworyzowanej, w tym przypadku seniorów pow. 60 r.ż.).

DZIECI I MŁODZIEŻ UCZĄCA SIĘ W WIEKU 06-24 lata – w ramach LSR wspierane będą projekty ukierunkowane na szeroko rozumianą edukację, aktywizację, włączenie społeczne dzieci i młodzieży.

Dlaczego młodzi? Bo zidentyfikowano potrzebę ich rozwoju pozaszkolnego i zorganizowania im czasu wolnego na wsi (brak kina, teatru, innych dostępnych na stałe form aktywności, takie jakie są dostępne np. w mieście); bo należy „inwestować” w osoby młode, szczególnie w ich edukację i reagować na zwiększające się wykluczenie społeczne wynikające z „uzależnienia od świata wirtualnego”; bo należy zatrzymać osoby młode na terenie działania LGD w przyszłości; należy cały czas tworzyć dla nich miejsce atrakcyjne do mieszkania – pod względem zatrudnieniowym i funkcjonalnym; podczas konsultacji społecznych wskazano potrzebę integracji międzypokoleniowej, w tym naukę wzajemnego zrozumienia, poszanowania, szczególnie osób starszych i tych z niepełnosprawnościami – zniwelowanie „społecznej obojętności”; nauka zrozumienia innych i „inności” – wymiana doświadczeń; łagodzenie egocentryzmu pokoleniowego.

Formuła bezpośrednia: **P.1.2. Aktywne osoby młode** – tworzenie klubów młodzieżowych (sposób realizacji przedsięwzięcia opisano w rozdziale VI. Cele i wskaźniki).

Formuła pośrednia: **P.1.4. Mała infrastruktura** (premiowanie operacji dostosowanych do potrzeb dzieci i młodzieży, montaż/wymiana urządzeń dostosowanych/dedykowanych do potrzeb osób młodych).

KOBIETY - w ramach LSR wspierane będą projekty/operacje, które ukierunkowane są na szeroko rozumianą edukację, włączenie i aktywizację kobiet.

Dlaczego kobiety? Bo kobiety ze względu na stereotypowe postrzeganie mają mniejsze szanse na rynku pracy; bo postrzegane są stereotypowo jako „gospodynie domowe” „matki i opiekunki gospodarstwa domowego”; bo powrót na rynek pracy po urodzeniu dziecka często jest trudny i potrzeba jest często (ze względu na brak aktywności czy ciągłości zawodowej) zmiana lub podniesienie ich kwalifikacji lub umiejętności; bo kobiety są „fundamentem” działań społecznych i należy je wspierać, pokazywać alternatywy łączenia czasu rodzinnego z czasem zawodowym i czasem wolnym (pasje, zainteresowania, życie społeczne); promocja koncepcji work-life balance.

Formuła bezpośrednia: **P.1.3. Aktywne kobiety** - aktywizacja i wspieranie kobiet, w tym promowanie inicjatyw na rzecz równowagi między życiem zawodowym a prywatnym; przełamywanie stereotypów związanych z płcią (sposób realizacji przedsięwzięcia opisano w rozdziale VI. Cele i wskaźniki).

Formuła pośrednia: **P.2.1. Tworzenie nowych firm, P.2.2. Rozwój istniejących firm oraz P.2.3. Wsparcie rolników** (premiowane będą te działania, które skierowane będą lub realizowane przez osoby należące do określonej grupy defaworyzowanej, w tym przypadku kobiet).

OSOBY Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIAMI ORAZ ICH OPIEKUNOWIE – w ramach LSR na każdym jej etapie uwzględniane będą potrzeby tej grupy osób – udział w projektach jako uczestnik (P.1.1. Aktywni seniorzy, P.1.2. Aktywne osoby młode, P.1.3. Aktywne kobiety, tworzenie miejsc pracy przez/dla osób z niepełnosprawnościami (P.2.1. Tworzenie nowych firm, P.2.2. Rozwój istniejących firm, P.2.3. Wsparcie rolników); zastosowanie rozwiązań, w tym rozwiązań architektonicznych, które zlikwidują bariery pomiędzy niepełnosprawnością a pełnosprawnością (P.1.4. Mała infrastruktura).

Dlaczego osoby z niepełnosprawnościami i ich opiekunowie? Bo ta grupa osób doznaje często wykluczenia społecznego, szczególnie ze względu na ograniczoną mobilność, utrudnioną komunikację (werbalna, mentalna) ale trudności komunikacyjne wynikające z niewystarczającej liczby połączeń np. autobusowych ogranicza ich udział w życiu społecznym; nadal jest niewystarczająco rozbudowany system opieki i wsparcia finansowego tej grupy odbiorców; nieświadoma dyskryminacja otoczenia; niedostosowane pomieszczenia i oferta do osób z niepełnosprawnościami; potrzeba usamodzielniania się.

ROLNICY Z MAŁYCH GOSPODARSTW ROLNYCH – w ramach LSR wspierane będą projekty polegające na podejmowaniu działalności gospodarczych przez rolników ich rodziny zamieszkujące obszar objęty LSR i rozwoju w ten sposób małych gospodarstw rolnych.

Dlaczego rolnicy? Bo rolnicy z małych gospodarstw rolnych ze względu na ograniczenia finansowe mają trudności w zakresie rozwoju swojego gospodarstwa rolnego;; bo należy wykorzystać potencjał polskiej wsi; bo na obszarze LSR istnieje potrzeba wdrożenia działań edukacyjnych i poszerzenie oferty gospodarstwa rolnego o ofertę zagrody edukacyjnej jest szansą na podjęcie aktywności zawodowej rolników, bez konieczności opuszczania miejsca zamieszkania i prowadzenia gospodarstwa rolnego (będzie to praca na miejscu); bo rolnicy z małych gospodarstw mają z reguły ograniczone dochody i możliwości rozwojowe; bo obszar objęty LSR jest obszarem typowo rolniczym i ta grupa odbiorców podczas konsultacji społecznych wskazała potrzebę zaplanowania dla nich wsparcia, przy jednoczesnym zaznaczeniu, że poprzednia perspektywa nie dawała im takiej szansy i byli wtedy „wykluczeni” – chcą włączenia i aktywnego udziału w rozwoju obszarów wiejskich.

Formuła bezpośrednia: **P.2.3. Wsparcie rolników** – podejmowanie działalności gospodarczej przez rolników (sposób realizacji przedsięwzięcia opisano w rozdziale VI. Cele i wskaźniki).

Formuła pośrednia: **P.2.1. Tworzenie nowych firm, P.2.2. Rozwój istniejących firm oraz** (premiowane będą te działania, które skierowane będą lub realizowane przez osoby należące do określonej grupy defaworyzowanej, w tym przypadku kobiet).

PODSUMOWANIE

Powyższa analiza problemów, potrzeb oraz potencjałów i czynników rozwojowych obszaru objętego LSR, przeprowadzona w oparciu o dane jakościowe pozyskane w procesie partycypacyjnych metod tworzenia LSR oraz ilościowe pochodzące ze statystyk publicznych pozwoliła zidentyfikować:

➤ **POTRZEBY W ZAKRESIE:**

- **ROZWOJU POTENCJAŁU LUDZKIEGO** - edukacja, włączenie i aktywizacja, animacja, integracja, rozwój osobisty, nauka, podnoszenie lub zmiana umiejętności lub kwalifikacji; rozwój funkcji małych gospodarstw rolnych i ich właścicieli – rolników i ich rodzin; rozwój społeczeństwa przedsiębiorczego (wsparcie przedsiębiorczości),
- **ROZWOJU MAŁEJ INFRASTRUKTURY PUBLICZNEJ**, która ma służyć do edukacji, włączenia społecznego aktywizacji, integracji i animacji lokalnej społeczności.

➤ **PROBLEMY OBSZARU DO ROZWIĄZANIA W RAMACH LSR:**

- niska liczba regularnie odbywających się działań/zajęć w obiektach użyteczności publicznej typu: świetlice wiejskie, miejsca rekreacji, obiekty sportowe, biblioteki, w tym niska liczba działań ukierunkowanych na konkretne grupy odbiorców: dzieci i młodzież, seniorów, osoby z niepełnosprawnościami,
- niewystarczająca oferta ukierunkowana na rozwój potencjału ludzkiego, w tym zajęcia edukacyjne, aktywizujące, w tym kobiety, w tym szczególnie kobiety powracające na rynek pracy,
- niski poziom przedsiębiorczości wsparcie firm istniejących oraz środki na podejmowanie nowych działalności, w tym również przez rolników,
- niewystarczająco rozwinięta i dostosowana infrastruktura społeczna i rekreacyjna, w tym szczególnie dedykowana do osób z niepełnosprawnościami, w tym szczególnie do dzieci i młodzieży oraz do osób starszych, w tym ukierunkowana na aktywizację i możliwość prowadzenia działań edukacyjnych.

Rozdział V Spójność, komplementarność i synergia

LSR zawiera odpowiedź na problemy i potrzeby zgłaszane przez lokalną społeczność. Ukierunkowana jest na rozwiązanie konkretnych celów a w ramach tych celów poszczególnych przedsięwzięć. Założenia te tworzą jedną spójną całość poprawy jakości życia lokalnej społeczności obszaru objętego LSR, a co za tym idzie części obszaru województwa kujawsko-pomorskiego.

Podejście RLKS samo w sobie stanowi zasadę zintegrowania różnych funduszy, w tym podmiotów i realizatorów zadań. Zachęca do realizacji zadań w partnerskich z poszanowaniem głosu lokalnej społeczności – uwzględniając potrzeby i problemy zgłaszane oddolnie.

Podejście LEADER zastosowane w ramach wdrażania założeń LSR pozwoli na wsparcie rolników i poprawę jakości ich życia, pozwoli wesprzeć na korzystnych zasadach, w tym w mniejszej konkurencji (konkursy o charakterze lokalnym, nie wojewódzkim czy krajowym) osoby fizyczne, które będą chciały zakładać nowe firmy, czy też firmy, które chcą się rozwijać. Partycypacyjne planowanie LSR pozwoli wesprzeć szczególnie te osoby/grupę, które wymagają szczególnego wsparcia na obszarze LGD – projekty będą preferowały operacje dedykowane do tzw. grupy defaworyzowanej. Wdrażane działania, realizowane za pomocą konkursów jak i projektów grantowych pozwolą na rozwój społeczny, w tym wpłyną na wzrost potencjału członków lokalnych społeczności.

Określone cele i przedsięwzięcia wpływają na rozwiązanie zidentyfikowanych problemów i potrzeb lokalnej społeczności z wykorzystaniem różnych źródeł finansowania, w tym często przy wykorzystaniu potencjału partnerów, obszaru, lokalnych zasobów. Określone cele i przedsięwzięcia uwzględniają konteksty innych dokumentów, w tym o szczeblu lokalnym jak i ponad lokalnym, np. wojewódzkim czy krajowym.

Przedsięwzięcia w ramach LSR będą realizowały założenia (wskaźniki) określone w:

1. Planie Strategicznym dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023–2027,
2. Programie Fundusze Europejskie dla Kujaw i Pomorza na lata 2021-2027.

W ramach LSR określono następujące cele i przedsięwzięcia, które są zgodne z następującymi dokumentami:

C.1. AKTYWIZACJA I INTEGRACJA LOKALNEJ SPOŁECZNOŚCI					
Przedsięwzięcie w ramach LSR	Zakres przedsięwzięcia/cel, potrzeba	Spójność, komplementarność synergia z dokumentami strategicznymi:	Z innymi dokumentami:		
P.1.1. Aktywni seniorzy	wsparcie na rzecz edukacji, aktywizacji, animacji seniorów stworzenie oferty aktywizującej i włączającej lokalną społeczność	Program Fundusze Europejskie dla Kujaw i Pomorza na lata 2021-2027-priorytet nr 7: Fundusze europejskie na rozwój lokalny, typ: CP4.L - Wspieranie integracji społecznej osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, w tym osób najbardziej	Strategia rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do 2030 roku - Strategia Przyspieszenia 2030+: Cel główny: 1. Skuteczna edukacja, Cele operacyjne: 11. Podniesienie jakości kształcenia i wychowania 12. Edukacja dla gospodarki opartej na wiedzy i nowoczesnych technologiach	Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2023 Niski poziom rozwoju społecznego; Trwała marginalizacja	Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju Polska 2030 - Trzecia fala nowoczesności cel 3 - Poprawa dostępności i jakości edukacji na wszystkich etapach oraz podniesienie

		potrzebujących i dzieci.	13. Kształtowanie środowiska edukacyjnego;		konkurencyjności nauki.
P.1.2. Aktywne osoby młode	wsparcie na rzecz edukacji, aktywizacji, włączenia społecznego dzieci i młodzieży stworzenie oferty aktywizującej i włączającej lokalną społeczność	Program Fundusze Europejskie dla Kujaw i Pomorza na lata 2021-2027- priorytet nr 7: Fundusze europejskie na rozwój lokalny, typ: CP4.F - Wspieranie równego dostępu do dobrej jakości, włączającego kształcenia i szkolenia oraz możliwości ich ukończenia, w szczególności w odniesieniu do grup w niekorzystnej sytuacji, od wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem przez ogólne i zawodowe kształcenie i szkolenie, po szkolnictwo wyższe, a także kształcenie i uczenie się dorosłych, w tym ułatwianie mobilności edukacyjnej dla wszystkich i dostępności dla osób z niepełnosprawnościami	Cel główny: 2. Zdrowe, aktywne i zamożne społeczeństwo. Cele operacyjne: 21. Aktywność społeczna i rozwój społeczeństwa obywatelskiego, 22. Rozwój wrażliwy społecznie 23. Zdrowie 25. Sport i aktywność fizyczna.		
P.1.3. Aktywne kobiety	wsparcie kobiet ukierunkowane na ich aktywizację, włączenie społeczne, edukację stworzenie oferty aktywizującej kobiety, w tym zwiększające ich szanse na rynku pracy	Program Fundusze Europejskie dla Kujaw i Pomorza na lata 2021-2027- priorytet nr 7: Fundusze europejskie na rozwój lokalny, typ: CP4.C - Wspieranie zrównoważonego pod względem płci uczestnictwa w rynku pracy, równych warunków pracy oraz lepszej równowagi między życiem zawodowym a prywatnym, w tym			

		poprzez dostęp do przystępnej cenowo opieki nad dziećmi i osobami wymagającymi wsparcia w codziennym funkcjonowaniu.			
P.1.4.Mała infrastruktura	poprawa jakości i dostępu do małej infrastruktury publicznej	Plan Strategiczny Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2021-2027: Interwencja 13.1. LEADER/Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność (RLKS), zbieżne z celem interwencji: popraw dostępu do małej infrastruktury publicznej.	Strategia rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do 2030 roku - Strategia Przyspieszenia 2030+: - 142 - Cel główny: 4. Dostępna przestrzeń i czyste środowisko Cele operacyjne: 41. Infrastruktura rozwoju społecznego 43. Przestrzeń kulturowa 46. Infrastruktura techniczna 47. Czysta energia i bezpieczeństwo energetyczne.	Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2023 Niski poziom rozwoju społecznego; Trwała marginalizacja	
C.2. PRZEDSIĘBIORCZA LOKALNA SPOŁECZNOŚĆ					
Przedsięwzięcie w ramach LSR	Zakres przedsięwzięcia/cel, potrzeba	Spójność, komplementarność synergia z dokumentami strategicznymi:	Z innymi dokumentami:		
P.2.1.Tworzenie nowych firm	wsparcie osób fizycznych poprzez przyznanie wsparcia finansowego na zakładanie nowych firm i tworzenie miejsc pracy	Plan Strategiczny Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2021-2027: Interwencja 13.1. LEADER/Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność (RLKS), zbieżne z celem interwencji: : rozwój przedsiębiorczości, w tym rozwój biogospodarki lub zielonej gospodarki poprzez podejmowanie pozarolniczej działalności	Strategia rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do 2030 roku - Strategia Przyspieszenia 2030+: Cel główny: 3. Konkurencyjna gospodarka Cele operacyjne: 32. Innowacyjna gospodarka – nauka, badania i wdrożenia 33. Rozwój przedsiębiorczości 37. Nowoczesny rynek pracy	Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2023 Niski poziom rozwoju społecznego; Niski poziom przedsiębiorczości Trwała marginalizacja	Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju Polska 2030 - Trzecia fala nowoczesności cel 4 - Wzrost wydajności i konkurencyjności gospodarki; cel 6 - Rozwój kapitału

		gospodarczej przez osoby fizyczne			ludzkiego poprzez wzrost zatrudnienia i stworzenie „workfare state”.
P.2.2. Rozwój istniejących firm	wsparcie istniejących firm ukierunkowane na ich rozwój i tworzenie miejsc pracy	Plan Strategiczny Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2021-2027: Interwencja 13.1. LEADER/Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność (RLKS), zbieżne z celem interwencji: rozwój przedsiębiorczości, w tym rozwój biogospodarki lub zielonej gospodarki poprzez rozwijanie pozarolniczej działalności gospodarczej.			
P.2.3. Wsparcie rolników	wsparcie małych gospodarstw rolnych i ich właścicieli, rozwój przedsiębiorczości	Plan Strategiczny Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2021-2027: Interwencja 13.1. LEADER/Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność (RLKS), zbieżne z celem interwencji: rozwój pozarolniczych funkcji małych gospodarstw rolnych w zakresie tworzenia zagród edukacyjnych.	Strategia rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do 2030 roku - Strategia Przyspieszenia 2030+: Cel główny: 3. Konkurencyjna gospodarka Cele operacyjne: 33. Rozwój przedsiębiorczości 34. Rozwój sektora rolno-spożywczego		

Tabela nr 18. Tabela obrazująca powiązanie celów LSR z innymi dokumentami – opracowanie własne.

Zadania wdrażane w ramach LSR muszą być zgodne z prawem krajowym i unijnym, w tym m.in. z:

- a) kartą praw podstawowych Unii Europejskiej i Konwencją o prawach osób niepełnosprawnych,
- b) zasadą równości kobiet i mężczyzn uwzględniając zapisy Wytycznych dotyczących zasad równościowych w funduszach unijnych na lata 2021-2027 odnośnie neutralnego charakteru wobec zasady równości w przypadku wydatków z projektu,
- c) zasadą niedyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną uwzględniając zapisy Wytycznych dotyczących zasad równościowych w funduszach unijnych na lata 2021-2027 odnośnie neutralnego charakteru wobec zasady równości w przypadku wydatków z projektu,
- d) zasadą zrównoważonego rozwoju i zasadą „nie czynić poważnych szkód” (DNSH),
- e) inicjatywą Nowy Europejski Bauhaus.

We wszystkich planowanych i realizowanych przedsięwzięciach zakłada się udział przedstawicieli różnych sektorów w podejmowaniu działań, interwencji ukierunkowanych na osiągnięcie wspólnych celów rozwoju obszaru. Działania wdrażane w ramach LSR będą monitorowane przez LGD zarówno w procesie podejmowania decyzji o wyborze operacji zgodnych z LSR, jak prowadzenia ewaluacji pod kątem osiąganych wskaźników produktów, rezultatów i oddziaływania na rozwój obszaru. W celach oraz przedsięwzięciach ważne jest osiągnięcie jak największych efektów poprzez połączenie wysiłków partnerów z różnych sektorów oraz równoczesne wykorzystanie zasobów przyrodniczych, kulturowych, społecznych i gospodarczych. Rozwój społeczny został ściśle powiązany z rozwojem gospodarczym, standard życia powiązany z jakością życia mieszkańców. Możliwości rozwoju społecznego mieszkańców LGD: dostępu do edukacji, kultury, kultywowania tradycji, rozwijania umiejętności i zainteresowań, są mocno powiązane z możliwościami rozwoju zawodowego i gospodarczego, a tym samym z poziomem życia mieszkańców wsi. Zastosowanie zintegrowanego podejścia do rozwoju obszaru LGD daje realne szanse na rozwiązanie części problemów zgłaszanych przez mieszkańców oraz osiągnięcie wytyczonych celów szczegółowych. LSR zakłada realizację operacji partnerskich (zintegrowanie różnych sektorów) co jest preferowane podczas oceny poszczególnych projektów/operacji w ramach lokalnych kryteriów.

Rozdział VI Cele i wskaźniki

Konsultacje społeczne, wyniki i wnioski z procesu budowania LSR posłużyły do określenia wizji rozwoju oraz strategicznych celów rozwojowych obszaru działania LGD „Vistula - Terra Culmensis” na najbliższe lata.

Określono cele, które wynikają ze zdiagnozowanych potrzeb i potencjału obszaru LSR oraz wskazano planowane przedsięwzięcia służące osiągnięciu poszczególnych celów, w ramach których będą realizowane zadania w ramach LSR.

Opis przedsięwzięć planowanych do realizacji w ramach LSR

Cel:

C.1. AKTYWIZACJA I INTEGRACJA LOKALNEJ SPOŁECZNOŚCI

Obszar tematyczny tego celu ukierunkowany jest na potrzebę realizacji działań na rzecz drugiego człowieka, na rzecz rozwoju potencjału ludzkiego w zakresie: aktywizacji, w tym aktywizacji zawodowej, w zakresie rozwoju swoich pasji, zainteresowań ale też umiejętności czy kompetencji, z zakresu animacji, integracji, w tym integracji międzypokoleniowej.

Cel ten ukierunkowany jest również na tworzenie warunków do prowadzenia działań animacyjnych i aktywizacyjnych poprzez wspieranie inicjatyw na rzecz poprawy małej infrastruktury publicznej przyczyniającej się do aktywizacji i integracji lokalnej społeczności.

W realizacji tego celu wykorzystane zostaną lokalne zasoby jakimi są – potencjał osobowy i kadrowy organizacji pozarządowych, w tym KGW, OSP, w tym potencjał ludzki w postaci lokalnej społeczności, do której dedykowane będą poszczególne przedsięwzięcia w ramach LSR; potencjał instytucjonalny – JSPF, w tym posiadane grunty i nieruchomości.

Nazwa przedsięwzięcia	Sposób realizacji przedsięwzięcia
<p style="text-align: center;">P.1.1.</p> <p style="text-align: center;">Aktywni seniorzy</p> 	<p>Działania na rzecz integracji seniorów (osób pow. 60 r. ż), pozwalające uchronić tę grupę społeczną przed izolacją i wykluczeniem społecznym.</p> <p>W ramach przedsięwzięcia realizowane będą projekty grantowe polegające na tworzeniu i funkcjonowaniu klubów seniora, które ukierunkowane będą na integrację seniorów, na wspieranie i rozwój ich aktywności, w tym integracja z lokalną społecznością, rodziną, spotkania międzypokoleniowe.</p> <p>Projekty te przyczynić się mają do rozwiązania zdiagnozowanych na etapie tworzenia LSR problemów i potrzeb obszaru: niska aktywność społeczna, niska liczba regularnie odbywających się działań/zajęć w obiektach użyteczności publicznej typu: świetlice wiejskie, miejsca rekreacji, obiekty sportowe, biblioteki, w tym niska liczba działań ukierunkowanych na konkretne grupy odbiorców: seniorów oraz osoby z niepełnosprawnościami; niewystarczające środki finansowe na organizację czasu wolnego dla osób starszych, zagrożenie trwałą marginalizacją, szczególnie na obszarach określonych jako „problemowe”.</p> <p>Forma realizacji: projekty grantowe (LGD jest realizatorem Projektu grantowego, grantem jest wsparcie, którego LGD udziela podmiotom wybranym w drodze konkursu, na realizację celów wynikających z Projektu grantowego). LGD ogłasza konkurs, z LGD podpisywana jest umowa.</p> <p>Główne źródło finansowania: FEEdKIP na lata 2021-2027 - priorytet nr 7: Fundusze europejskie na rozwój lokalny.</p> <p>Forma finansowania: ryczałt.</p> <p>Wartość dofinansowania kosztów kwalifikowalnych: max. 95%</p> <p>Wkład własny: min. 5%.</p> <p>Wartość projektu grantowego: min. 20.000,00 zł, max. 100.000,00 zł – LGD zastrzega sobie prawo na potrzeby poszczególnych konkursów by te kwoty w ramach programowo określonych kwot minimalnych i maksymalnych ustalać indywidualnie. Każdorazowo dokumentacja konkursowa będzie zawierała warunki, które będą określały m.in. wartość minimalną i maksymalną danego projektu grantowego.</p> <p>Typ Wnioskodawcy: wszystkie podmioty z wyłączeniem osób fizycznych (nie dotyczy osób prowadzących działalność gospodarczą lub oświatową na podstawie odrębnych przepisów).</p> <p>Preferencje (dodatkowo punktowane na etapie oceny projektu z lokalnymi kryteriami):</p> <ul style="list-style-type: none"> - premiowane będą te działania, które realizowane będą na rzecz mieszkańców z obszarów tzw. gmin problemowych, o których mowa w Rozdziale IV „Analiza potrzeb i potencjału LSR”, - premiowane będą projekty partnerskie, realizowane zgodnie z założeniami <i>Ustawy z dnia 28 kwietnia 2022 r. o zasadach realizacji zadań</i>

	<p><i>finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021–2027- takie podejście pośrednio realizować ma założenia celu - integracja, wymiana doświadczeń, aktywizacja, ze szczególnym udziałem KGW oraz OSP jako Partnerów;</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - premiuwane będą te projekty, które w swojej ofercie uwzględniają zadania prowadzone przez przedstawicieli KGW i/lub OSP, - premiuwane będą projekty grantowe, których realizację zaplanowano w budynkach obiektów użyteczności publicznej, które służą mieszkańcom gminy i są ogólnodostępne a działalność tych obiektów ma na celu integrację środowiska lokalnego, inicjowanie aktywności mieszkańców działających na rzecz wsi, wspieranie inicjatyw lokalnych oraz prowadzenie działalności kulturalno-oświatowej i sportowo-rekreacyjnej. Takimi miejscami są świetlice wiejskie czy inne obiekty pełniące funkcje świetlic wiejskich, sale gimnastyczne, obiekty instytucji kultury np. centrów/domów kultury. <p>Założenia te są zbieżne z założeniami priorytetu nr 7: Fundusze europejskie na rozwój lokalny określonego w FEdKIP na lata 2021-2027.</p> <p><i>Przedsięwzięcie będzie realizowane zgodnie z założeniami określonymi w FEdKIP na lata 2021-2027.</i></p>
<p style="text-align: center;">P.1.2.</p> <p style="text-align: center;">Aktywne osoby młode</p> 	<p>Wsparcie dzieci i młodzieży uczącej się w wieku 06-24 lata poza edukacją formalną</p> <p>W ramach przedsięwzięcia realizowane będą projekty grantowe polegające na tworzeniu i funkcjonowaniu edukacyjnych klubów młodzieżowych, w ramach których możliwa jest realizacja różnorodnego obszaru tematycznego, uwzględniającego zainteresowania, zdolności, potrzeby, predyspozycje dzieci i młodzieży w tym zajęcia filmowe, muzyczne, artystyczne, sportowe, z robotyki, programowania; nawiązujące swoim zakresem m.in. do lokalnej tożsamości i kultury, a także polegające na wsparciu edukacji społecznej i obywatelskiej dzieci i młodzieży m.in. poprzez realizację spotkań, warsztatów i wizyt studyjnych.</p> <p>Projekty te przyczynić się mają do rozwiązania zdiagnozowanych na etapie tworzenia LSR problemów i potrzeb obszaru: niska aktywność społeczna, niska liczba regularnie odbywających się działań/zajęć w obiektach użyteczności publicznej typu: świetlice wiejskie, miejsca rekreacji, obiekty sportowe, biblioteki, w tym niska liczba działań ukierunkowanych na konkretne grupy odbiorców: dzieci i młodzież; niewystarczające środki finansowe na organizację zadań na rzecz dzieci i młodzieży, zagrożenie trwałą marginalizacją, szczególnie na obszarach określonych jako „problemowe”.</p> <p>Każdy projekt grantowy zakładać musi wsparcie obejmujące co najmniej trzy różne obszary tematyczne.</p> <p>Forma realizacji: projekty grantowe (LGD jest realizatorem Projektu grantowego, grantem jest wsparcie, którego LGD udziela podmiotom wybranym w drodze konkursu, na realizację celów wynikających z Projektu grantowego). LGD ogłasza konkurs, z LGD podpisywana jest umowa.</p> <p>Główne źródło finansowania: FEdKIP na lata 2021-2027 - priorytet nr 7: Fundusze europejskie na rozwój lokalny.</p> <p>Forma finansowania: ryczałt.</p> <p>Wartość dofinansowania kosztów kwalifikowalnych: max. 95%</p> <p>Wkład własny: min. 5%.</p> <p>Wartość projektu grantowego: min. 20.000,00 zł, max. 100.000,00 zł – LGD zastrzega</p>

	<p>sobie prawo na potrzeby poszczególnych konkursów by te kwoty w ramach programowo określonych kwot minimalnych i maksymalnych ustalać indywidualnie. Każdorazowo dokumentacja konkursowa będzie zawierała warunki, które będą określały m.in. wartość minimalną i maksymalną danego projektu grantowego.</p> <p>Typ Wnioskodawcy: wszystkie podmioty z wyłączeniem osób fizycznych (nie dotyczy osób prowadzących działalność gospodarczą lub oświatową na podstawie odrębnych przepisów).</p> <p>Preferencje (dodatkowo punktowane na etapie oceny projektu z lokalnymi kryteriami):</p> <ul style="list-style-type: none"> - premiowane będą te operacje, których oferta skierowana będzie do osób spełniających przesłankę grupy defaworyzowanej, w tym przypadku osób z niepełnosprawnościami; - premiowane będą te działania, które realizowane będą na rzecz mieszkańców z obszarów tzw. gmin problemowych, o których mowa w Rozdziale IV „Analiza potrzeb i potencjału LSR”; - premiowane będą projekty partnerskie, realizowane zgodnie z założeniami <i>Ustawy z dnia 28 kwietnia 2022 r. o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021–2027</i> - takie podejście pośrednio realizować ma założenia celu - integracja, wymiana doświadczeń, aktywizacja, ze szczególnym udziałem OSP jako Partnerów, - premiowane będą te projekty, które w swojej ofercie uwzględniają zadania prowadzone przez przedstawicieli OSP, - premiowane będą projekty grantowe, których realizację zaplanowano w budynkach obiektów użyteczności publicznej, które służą mieszkańcom gminy i są ogólnodostępne a działalność tych obiektów ma na celu integrację środowiska lokalnego, inicjowanie aktywności mieszkańców działających na rzecz wsi, wspieranie inicjatyw lokalnych oraz prowadzenie działalności kulturalno-oświatowej i sportowo-rekreacyjnej. Takimi miejscami są świetlice wiejskie czy inne obiekty pełniące funkcje świetlic wiejskich, sale gimnastyczne, obiekty instytucji kultury np. centrów/domów kultury. <p>Założenia te są zbieżne z założeniami priorytetu nr 7: Fundusze europejskie na rozwój lokalny określonego w FEdKIP na lata 2021-2027.</p> <p><i>Przedsięwzięcie będzie realizowane zgodnie z założeniami określonymi w FEdKIP na lata 2021-2027.</i></p>
<p>P.1.3. Aktywne kobiety</p> 	<p>Aktywizacja i wspieranie kobiet, w tym promowanie inicjatyw na rzecz równowagi między życiem zawodowym a prywatnym; przełamywanie stereotypów związanych z płcią.</p> <p>W ramach przedsięwzięcia realizowane będą projekty grantowe polegające na wsparciu kobiet (wymiana doświadczeń, warsztaty motywujące, psychologiczne, coaching, kręgi wsparcia) próbujących godzić życie zawodowe z rodzinnym, wzmacniające poczucie własnej wartości i motywację do przełamywania stereotypów dot. roli kobiet i rozwoju osobistego; zwiększenie udziału oraz wzmocnienie pozycji kobiet na rynku pracy poprzez działania wspierające rozpoczęcie, utrzymanie lub powrót do zatrudnienia, takie jak: wsparcie prawne, z zakresu rozwoju osobistego, motywujące, psychologiczne, wzmacniające poczucie własnej wartości.</p>

Projekty te przyczynić się mają do rozwiązania zdiagnozowanych na etapie tworzenia LSR problemów i potrzeb obszaru: niska aktywność społeczna, niewystarczające środki finansowe na organizację zadań na rzecz kobiet, w tym szczególnie tych powracających na rynek pracy, zagrożenie trwałą marginalizacją, szczególnie na obszarach określonych jako „problemowe”, potrzeba wsparcia kobiet, szczególnie tych powracających na rynek pracy.

Forma realizacji: projekty grantowe (LGD jest realizatorem Projektu grantowego, grantem jest wsparcie, którego LGD udziela podmiotom wybranym w drodze konkursu, na realizację celów wynikających z Projektu grantowego). LGD ogłasza konkurs, z LGD podpisywana jest umowa.

Główne źródło finansowania: FEdKIP na lata 2021-2027 - priorytet nr 7: Fundusze europejskie na rozwój lokalny.

Forma finansowania: ryczałt.

Wartość dofinansowania kosztów kwalifikowalnych: max. 95%

Wkład własny: min. 5%.

Wartość projektu grantowego: min. 20.000,00 zł, max. 100.000,00 zł – LGD zastrzega sobie prawo na potrzeby poszczególnych konkursów by te kwoty w ramach programowo określonych kwot minimalnych i maksymalnych ustalać indywidualnie. Każdorazowo dokumentacja konkursowa będzie zawierała warunki, które będą określały m.in. wartość minimalną i maksymalną danego projektu grantowego.

Typ Wnioskodawcy: wszystkie podmioty z wyłączeniem osób fizycznych (nie dotyczy osób prowadzących działalność gospodarczą lub oświatową na podstawie odrębnych przepisów).

Preferencje (dodatkowo punktowane na etapie oceny projektu z lokalnymi kryteriami):

- premiowane będą te działania, które realizowane będą na rzecz mieszkańców z obszarów tzw. gmin problemowych, o których mowa w Rozdziale IV „Analiza potrzeb i potencjału LSR”.
- premiowane będą **projekty partnerskie**, realizowane zgodnie z założeniami *Ustawy z dnia 28 kwietnia 2022 r. o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021–2027* - takie podejście pośrednio realizować ma założenia celu - integracja, wymiana doświadczeń, aktywizacja, ze szczególnym udziałem **KGW jako Partnerów**,
- premiowane będą te projekty, które w swojej ofercie uwzględniają zadania prowadzone przez przedstawicieli OSP, których członkiniami są również kobiety (przełamywanie stereotypów związanych z płcią / zawód strażaka stereotypowo przypisywany jest do zawodów męskich a wykonywanie jego przez kobiety jest objawem łamania tych stereotypów),
- premiowane będą projekty grantowe, których realizację zaplanowano w budynkach obiektów użyteczności publicznej, które służą mieszkańcom gminy i są ogólnodostępne a działalność tych obiektów ma na celu integrację środowiska lokalnego, inicjowanie aktywności mieszkańców działających na rzecz wsi, wspieranie inicjatyw lokalnych oraz prowadzenie działalności kulturalno-oświatowej i sportowo-rekreacyjnej. Takimi miejscami są świetlice wiejskie czy inne obiekty pełniące funkcje

	<p>świetlic wiejskich, sale gimnastyczne, obiekty instytucji kultury np. centrów/domów kultury.</p> <p>Założenia te są zbieżne z założeniami priorytetu nr 7: Fundusze europejskie na rozwój lokalny określonego w FEdKIP na lata 2021-2027.</p> <p><i>Przedsięwzięcie będzie realizowane zgodnie z założeniami określonymi w FEdKIP na lata 2021-2027.</i></p>
<p>P.1.4.</p> <p>Mała infrastruktura</p> 	<p>Mała infrastruktura publiczna na rzecz aktywizacji i integracji lokalnej społeczności.</p> <p>W ramach przedsięwzięcia zakłada się poprawę dostępu do małej infrastruktury publicznej poprzez wsparcie operacji polegających na budowie, przebudowie obiektów małej infrastruktury publicznej ukierunkowanej na rozwój wspólnot i społeczności lokalnej, na edukację, włączenie społeczne, ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb dzieci i młodzieży jak i seniorów oraz osób z niepełnosprawnościami. Operacje te służą mają zaspokajaniu potrzeb społeczności lokalnej.</p> <p>Projekty te przyczynić się mają do rozwiązania zdiagnozowanych na etapie tworzenia LSR problemów i potrzeb obszaru: niewystarczająco rozwinięta i niedostosowana infrastruktura społeczna i rekreacyjna, w tym szczególnie dedykowana do osób z niepełnosprawnościami i do osób starszych, niska aktywność społeczna, niewystarczające środki finansowe na dostosowanie obiektów/miejsc małej infrastruktury publicznej do potrzeb lokalnej społeczności.</p> <p>Forma realizacji: konkurs (LGD ogłasza konkurs, operacje wybrane przekazuje do Zarządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego (ZW), Beneficjent ostateczny podpisuje umowę z ZW).</p> <p>Główne źródło finansowania: PS WPR na lata 2021-2027 - środki Planu Strategicznego Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2021-2027: Interwencja 13.1. LEADER/Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność (RLKS).</p> <p>Forma finansowania: dotacja w postaci refundacji kosztów kwalifikowalnych.</p> <p>Wartość dofinansowania: do 75% kosztów kwalifikowalnych (z czego pomoc finansowana z EFRROW wynosi maksymalnie 55% kosztów kwalifikowalnych, a pozostałe 20% kosztów kwalifikowalnych ze środków budżetu państwa).</p> <p>Typ Wnioskodawcy: JSFP - jednostki sektora finansów publicznych, które są członkami LGD.</p> <p>Preferencje (dodatkowo punktowane na etapie oceny projektu z lokalnymi kryteriami):</p> <ul style="list-style-type: none"> - premiowane będą te operacje, które w ramach inwestycji zaplanowane mają zastosowanie rozwiązań, w tym rozwiązań architektonicznych, które zlikwidują bariery pomiędzy niepełnosprawnością a pełnosprawnością (wsparcie dedykowane dla osób z niepełnosprawnościami), - premiowane będą te operacje, które przewidują zastosowanie rozwiązań sprzyjających ochronie środowiska i klimatu, - premiowane będą te operacje, które realizowane będą na rzecz mieszkańców z obszarów tzw. gmin problemowych, o których mowa w Rozdziale IV „Analiza potrzeb i potencjału LSR”.

	<p>Założenia te są zbieżne z założeniami PS WPR na lata 2021-2027 - środki Planu Strategicznego Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2021-2027: Interwencja 13.1. LEADER/Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność (RLKS).</p> <p>Przedsięwzięcie będzie wdrażane zgodnie z „Wytycznymi szczegółowymi w zakresie przyznawania wypłaty i zwrotu pomocy finansowej w ramach Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023–2027 dla interwencji I.13.1 LEADER/Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność (RLKS) – komponent Wdrażanie LSR.”</p>
--	--

Cel:
C.2. PRZEDSIĘBIORCZA LOKALNA SPOŁECZNOŚĆ

Cel ten zakłada rozwój społeczeństwa przedsiębiorczego – wsparcie ukierunkowane na aktywizację zawodową, podejmowanie oraz rozwój działalności gospodarczych i pozarolniczych - aktywizacja rolników oraz ich rodzin. Cel ten niewątpliwie jest pośrednio powiązany z założeniami celu C.1, „Aktywizacja i integracja lokalnej społeczności”, gdyż wspierać będzie te rodzaje przedsiębiorczości, które będą miały wpływ na szeroko rozumianą aktywizację lokalnej społeczności - wsparcie przedsiębiorczości ukierunkowanej na potrzeby i oczekiwania lokalnej społeczności, w tym szczególnie dzieci i młodzieży oraz osób starszych i z niepełnosprawnościami. Ponadto dzięki temu rodzajowi wsparcia nastąpi też aktywizacja lokalnej społeczności rozumiana jako wynik podjętej decyzji o założeniu swojej firmy, o rozwoju swojej firmy czy też w przypadku rolników i ich rodzin, którzy podejmą pozarolniczą działalność, co spowoduje rozwój małych gospodarstw rolnych. Aktywizacja osób fizycznych w zakresie przedsiębiorczości.

W realizacji tego celu wykorzystane zostaną lokalne zasoby jakimi są – potencjał ludzki - osoby, które będą zakładane nowe firmy, potencjał instytucjonalny – istniejące lokalne firmy oraz istniejące małe gospodarstwa rolne.

Nazwa przedsięwzięcia	Sposób realizacji przedsięwzięcia
<p style="text-align: center;">P.2.1. Tworzenie nowych firm</p> 	<p>Rozwój przedsiębiorczości poprzez podejmowanie pozarolniczej działalności gospodarczej przez osoby fizyczne.</p> <p>W ramach przedsięwzięcia realizowane będą operacje polegające na podejmowaniu działalności gospodarczych przez osoby fizyczne zamieszkujące obszar objęty LSR.</p> <p>Operacje te przyczynić się mają do rozwiązania zdiagnozowanych na etapie tworzenia LSR problemów i potrzeb obszaru: wysokie bezrobocie, niski poziom przedsiębiorczości, niska aktywność społeczna.</p> <p>Wsparcie to będzie miało bezpośredni wpływ na tworzenie się nowych firm i niwelowanie w ten sposób bezrobocia, na poprawę warunków życia samego Wnioskodawcy i jego rodziny, ale też będzie miało wpływ na lokalną społeczność, wymagającą szczególnego wsparcia w ramach LSR. Zakłada się, iż rodzaje działalności gospodarczej ukierunkowane będą na zaspokajanie potrzeb lokalnej społeczności, w tym z zakresu aktywizacji i edukacji, szczególnie dzieci i młodzieży, seniorów oraz osób z niepełnosprawnościami.</p> <p>Forma realizacji: konkurs (LGD ogłasza konkurs, operacje wybrane przekazuje do Zarządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego (ZW), Beneficjent ostateczny podpisuje umowę z ZW).</p>

	<p>Główne źródło finansowania: PS WPR na lata 2021-2027 - środki Planu Strategicznego Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2021-2027: Interwencja 13.1. LEADER/Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność (RLKS).</p> <p>Forma finansowania: ryczałt.</p> <p>Wartość dofinansowania: do 65% kosztów kwalifikowalnych, jednak nie mniej niż 50.000,00 zł i nie więcej niż 130.000,00 zł kosztów kwalifikowalnych.</p> <p>Typ Wnioskodawcy: pełnoletnie osoby fizyczne zamieszkujące obszar objęty LSR.</p> <p>Preferencje (dodatkowo punktowane na etapie oceny operacji z lokalnymi kryteriami):</p> <ul style="list-style-type: none"> - premiovane będą operacje złożone przez osoby należące do tzw. grupy defaworyzowanej – grupy osób, która znajduje się w niekorzystnej sytuacji, o której mowa w Rozdziale IV Analiza potrzeb i potencjału LSR, - premiovane będą operacje realizowane przez osoby młode, tj. takie operacje, których Wnioskodawca na dzień złożenia wniosku nie ma ukończonych 24 lat, - premiovane będą operacje, które zakładają stosowanie rozwiązań innowacyjnych opisanych w Rozdziale VII „Sposób wyboru i oceny operacji oraz sposób ustanawiania kryteriów wyboru”, - premiovane będą te operacje, których Wnioskodawca potwierdzi zamieszkiwanie na terenie obszarów tzw. gmin problemowych, o których mowa w Rozdziale: IV „Analiza potrzeb i potencjału LSR”, - premiovane będą operacje ukierunkowane na mobilne świadczenie usług, - premiovani będą Ci Wnioskodawcy, którzy na dzień złożenia wniosku nie prowadzili działalności gospodarczej (nie widnieją w rejestrze CEIDG), - premiovani będą Ci Wnioskodawcy, którzy posiadają kwalifikację/doświadczenie w zakresie merytorycznym związanym z rodzajem planowanej do utworzenia działalności gospodarczej, - premiovane będą operacje zapewniające tworzenie nowych miejsc pracy, <p>Założenia te są zbieżne z założeniami PS WPR na lata 2021-2027 - środki Planu Strategicznego Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2021-2027: Interwencja 13.1. LEADER/Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność (RLKS).</p> <p>Przedsięwzięcie będzie wdrażane zgodnie z „Wytycznymi szczegółowymi w zakresie przyznawania wypłaty i zwrotu pomocy finansowej w ramach Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023–2027 dla interwencji I.13.1 LEADER/Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność (RLKS) – komponent Wdrażanie LSR.”</p>
<p style="text-align: center;">P.2.2. Rozwój istniejących firm</p>	<p>Rozwój przedsiębiorczości poprzez rozwijanie pozarolniczej działalności gospodarczej.</p> <p>W ramach przedsięwzięcia realizowane będą operacje polegające na wsparciu mikro i małych przedsiębiorstw lub osób fizycznych, które wykonują działalność gospodarczą. Operacje te przyczynić się mają do rozwiązania zdiagnozowanych na etapie tworzenia LSR problemów i potrzeb obszaru: wysokie bezrobocie, niski poziom przedsiębiorczości, niska aktywność społeczna.</p> <p>Wsparcie to będzie miało bezpośredni wpływ na rozwój przedsiębiorczości i zniwelowanie w ten sposób bezrobocia, na poprawę sytuacji samego Wnioskodawcy oraz jego rodziny, ale też będzie miało wpływ na lokalną społeczność, wymagającą szczególnego wsparcia w ramach LSR. Zakłada się, iż wsparcie kierowane będzie do podmiotów a tym samym do operacji, których realizacja przyczyni się do zaspokajania potrzeb lokalnej</p>

społeczności, w tym szczególnie kobiet, dzieci i młodzieży oraz seniorów.

Forma realizacji: konkurs (LGD ogłasza konkurs, operacje wybrane przekazuje do Zarządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego (ZW), Beneficjent ostateczny podpisuje umowę z ZW).

Główne źródło finansowania: PS WPR na lata 2021-2027 - środki Planu Strategicznego Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2021-2027: Interwencja 13.1. LEADER/Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność (RLKS).

Forma finansowania: dotacja w postaci refundacji kosztów kwalifikowalnych.

Wartość dofinansowania: do 65% kosztów kwalifikowalnych, jednak nie mniej niż 50.000,00 zł i nie więcej niż 350.000,00 zł kosztów kwalifikowalnych.

Typ Wnioskodawcy:

1. osoby fizyczne wykonujące działalność gospodarczą zarejestrowaną na obszarze objętym LSR lub
2. mikro i małe przedsiębiorstwa
  - których miejsce wykonywania działalności gospodarczej, oznaczone adresem wpisanym do Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej, znajduje się na obszarze objętym LSR.

Preferencje (dodatkowo punktowane na etapie oceny operacji z lokalnymi kryteriami):

- premiovane będą operacje zapewniające tworzenie nowych miejsc pracy,
- premiovane będą operacje, które zakładają stosowanie rozwiązań innowacyjnych opisanych w Rozdziale VII „Sposób wyboru i oceny operacji oraz sposób ustanawiania kryteriów wyboru”,
- premiovane będą te operacje, których miejsce wykonywania działalności gospodarczej, na dzień złożenia wniosku, oznaczone będzie adresem wpisanym do Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej, znajduje się na obszarze tzw. gmin problemowych, o których mowa w Rozdziale IV „Analiza potrzeb i potencjału LSR”,
- premiovane będą operacje, których Wnioskodawcami są podmioty, które w okresie 3 lat poprzedzających dzień złożenia WOPP wykonywały łącznie przez co najmniej 730 dni działalność gospodarczą, do której stosuje się Prawo przedsiębiorców.

Założenia te są zbieżne z założeniami PS WPR na lata 2021-2027 - środki Planu Strategicznego Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2021-2027: Interwencja 13.1. LEADER/Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność (RLKS).

Przedsięwzięcie będzie wdrażane zgodnie z „Wytycznymi szczegółowymi w zakresie przyznawania wypłaty i zwrotu pomocy finansowej w ramach Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023–2027 dla interwencji I.13.1 LEADER/Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność (RLKS) – komponent Wdrażanie LSR.”

P.2.3. Wsparcie rolników

Rozwój pozarolniczych funkcji małych gospodarstw rolnych (powierzchnia do 10 ha) w zakresie tworzenia zagród edukacyjnych.

W ramach przedsięwzięcia realizowane będą operacje polegające na podejmowaniu działalności gospodarczych przez rolników ich rodziny zamieszkujące obszar objęty LSR i rozwoju w ten sposób małych gospodarstw rolnych. Operacje polegać mają na dostosowaniu małego gospodarstwa do świadczenia usług edukacyjnych zgodnie ze standardami określonymi przez CDR O/Kraków.

Zagrody edukacyjne to przedsięwzięcie, gdzie realizowane są przynajmniej dwa cele edukacyjne spośród niżej wymienionych:

- edukacja w zakresie produkcji roślinnej,
- edukacja w zakresie produkcji zwierzęcej,
- edukacja w zakresie przetwórstwa produktów rolnych,
- edukacja w zakresie świadomości ekologicznej i konsumenckiej,
- edukacja w zakresie dziedzictwa kultury materialnej wsi, tradycyjnych zawodów, rękodzieła i twórczości ludowej.

Zagroda edukacyjna musi posiadać zwierzęta gospodarskie, uprawy rolnicze przeznaczone do prezentacji dla odbiorców, których główną grupę stanowią dzieci i młodzież.

Realizacja tej operacji zakłada:

- stworzenie koncepcji usług w zakresie stworzenia oferty zagospodarowania czasu wolnego i gospodarski doświadczeń,
- dokonanie oceny planowanego przedsięwzięcia pod kątem spójności z założeniami Ogólnopolskiej Sieci Zagród Edukacyjnych,
- wymaga przystąpienia do Ogólnopolskiej Sieci Zagród Edukacyjnych prowadzonej przez CDR o/Kraków.

Usługi czasu wolnego – działalność niemająca charakteru materialnego, którą rolnik może zaoferować odwiedzającym gospodarstwo rolne w celu dostarczenia im określonych korzyści lub zaspokojenia ich potrzeb w czasie, który wolny jest od pracy zarobkowej, systematycznego kształcenia, zaspokojenia elementarnych potrzeb fizjologicznych oraz obowiązkowych czynności domowych, natomiast spożytkowany na cele rodzinne, wypoczynek, szeroko pojęte życie społeczne i pozostałą aktywność, w celu odnowy sił fizycznych, regeneracji sił psychicznych (rozrywka), rozwoju kulturalnego (rozwój osobowości, kwalifikacji, wiedzy)

Gospodarka doświadczeń – celowe projektowanie w gospodarstwie rolnym wyjątkowości oraz oryginalności doznań i doświadczeń, jako niezależnej wartości, zmierzających do zaspokojenia ludzkich potrzeb oferowane przez rolnika w postaci niepowtarzalnych i autentycznych atrakcji, niedostępnych poza obszarami wiejskimi, które konsument uznaje za unikalne, osobiste, niezapomniane i trwałe, a jednocześnie angażujące go na poziomie emocjonalnym, fizycznym, intelektualnym, a nawet duchowym. Liczą się doświadczenia i działania związane z procesem ich nabywania, a nie sama konsumpcja – na pierwszy plan wysuwa się doznanie i osobisty rozwój.

Operacja nie obejmuje kosztów inwestycji w produkcję rolniczą lub przetwórczą.

Operacje te przyczynić się mają do rozwiązania zdiagnozowanych na etapie tworzenia LSR problemów i potrzeb obszaru: wysokie bezrobocie, niski poziom przedsiębiorczości, niska aktywność społeczna, ograniczone środki na działania na rzecz rolników w zakresie rozwoju ich gospodarstw w kontekście zaangażowania całej rodziny i realizacji działań z wykorzystaniem istniejącego potencjału polskiej wsi.

Wsparcie to będzie miało bezpośredni wpływ na rozwój pozarolniczych funkcji gospodarstw rolnych jak i na poprawę warunków i jakości życia rolników i ich rodzin ale też będzie miało wpływ na lokalną społeczność, wymagającą szczególnego wsparcia w ramach LSR. Zakłada się, iż wsparcie ukierunkowane będzie dla podmiotów, których realizacja operacji przyczyni się do zaspokajania potrzeb lokalnej społeczności, w tym szczególnie kobiet, dzieci i młodzieży oraz seniorów. Operacja ta przyczyni się do podniesienia prestiżu zawodu rolnika i upowszechnienia wiedzy na temat pochodzenia żywności, do różnicowania pozarolniczej działalności na obszarach wiejskich oraz do zachowania dziedzictwa kulturowego wsi.

Forma realizacji: konkurs (LGD ogłasza konkurs, operacje wybrane przekazuje do Zarządu

	<p>Województwa Kujawsko-Pomorskiego (ZW), Beneficjent ostateczny podpisuje umowę z ZW).</p> <p>Główne źródło finansowania: PS WPR na lata 2021-2027 - środki Planu Strategicznego Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2021-2027: Interwencja 13.1. LEADER/Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność (RLKS).</p> <p>Forma finansowania: ryczałt.</p> <p>Wartość dofinansowania: do 85% kosztów kwalifikowalnych, jednak nie mniej niż 50.000,00 zł i nie więcej niż 130.000,00 zł kosztów kwalifikowalnych.</p> <p>Typ Wnioskodawcy: rolnik lud domownik będący właścicielem lub współwłaścicielem małego gospodarstwa rolnego, w którym prowadzona jest działalność rolnicza.</p> <p>Preferencje (dodatkowo punktowane na etapie oceny operacji z lokalnymi kryteriami):</p> <ul style="list-style-type: none"> - premiowane będą operacje, które zakładają stworzenie stanowiska pracy dla osoby należącej do tzw. grupy defaworyzowanej – grupy osób, która znajduje się w niekorzystnej sytuacji, o której mowa w Rozdziale IV Analiza potrzeb i potencjału LSR, - premiowane będą te operacje, których Wnioskodawcą będą młode kobiety (do 24 r. ż) prowadzące/współprowadzące gospodarstwo rolne, - premiowane będą operacje, które zakładają stosowanie rozwiązań innowacyjnych opisanych w Rozdziale VII „Sposób wyboru i oceny operacji oraz sposób ustanawiania kryteriów wyboru”, - premiowane będą te operacje, których Wnioskodawca potwierdzi realizację operacji na terenie obszarów tzw. gmin problemowych, o których mowa w Rozdziale IV „Analiza potrzeb i potencjału LSR”. <p>Założenia te są zbieżne z założeniami PS WPR na lata 2021-2027 - środki Planu Strategicznego Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2021-2027: Interwencja 13.1. LEADER/Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność (RLKS).</p> <p>Przedsięwzięcie będzie wdrażane zgodnie z „Wytocznymi szczegółowymi w zakresie przyznawania wypłaty i zwrotu pomocy finansowej w ramach Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023–2027 dla interwencji I.13.1 LEADER/Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność (RLKS) – komponent Wdrażanie LSR.”</p>
--	--

KONSEKWENCJA INTERWENCJI W RAMACH POSZCZEGÓLNYCH PRZEDSIĘWZIĘĆ

Zadania zaplanowane w ramach LSR tworzą spójną logikę interwencji – zadania zrealizowane w ramach poszczególnych celów określone przez samą lokalną społeczność są gwarantem realizacji LSR na rzecz edukacji, włączenia i aktywizacji lokalnej społeczności.

Zakłada się realizację założeń LSR na bazie dwóch bezpośrednich źródeł finansowania w ramach następujących programów:

- PS WPR na lata 2021-2027 - środki Planu Strategicznego Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2021-2027: Interwencja 13.1. LEADER/Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność (RLKS);
- FEDKIP na lata 2021-2027 - środki w ramach priorytetu nr 7: Fundusze europejskie na rozwój lokalny.

Środki tych programów ukierunkowane są na szeroko rozumianą aktywizację lokalnej społeczności i rozwój obszarów wiejskich. Założenia tych programów, a szczególnie – konkretnych działań dedykowanych na rozwój lokalny kierowany przez społeczność pozwolą w dłuższej perspektywie zniwelować określone podczas spotkań z mieszkańcami i podmiotami z obszaru LGD problemy i odpowiedzieć na określone potrzeby. Instrumenty te pozwolą zrealizować zidentyfikowane potrzeby, o których mowa w rozdziale IV. Analiza potrzeb i potencjału LSR.

Cele, przedsięwzięcia w ramach poszczególnych celów, założenia (wskaźniki rezultatu) i termin (harmonogram) ich osiągnięcia, grupy docelowe, w tym przypisany budżet do każdego celu jak i forma w jakiej formule te zadania będą realizowane szczegółowo wykazuje się w Załączniku nr:

- **1. Cele i przedsięwzięcia.**
- **2. Plan działania.**

Tabela nr 19. MATRYCA CELÓW I PRZEDSIĘWZIĘĆ LSR

Nr	Przedsięwzięcie	Wskaźnik produktu	Jednostka miary	Wartość	Wskaźnik rezultatu	Jednostka miary	Wartość
Cel 1. AKTYWIZACJA I INTEGRACJA LOKALNEJ SPOŁECZNOŚCI							
P.1.1	Aktywni seniorzy	liczba osób starszych objętych wsparciem w klubach seniora, gospodarstwach opiekuńczych i Uniwersytetach Trzeciego Wieku	osoba	500	liczba osób, których sytuacja społeczna uległa poprawie po opuszczeniu programu	osoba	150
		całkowita liczba osób objętych wsparciem	osoba	500	liczba objętych wsparciem klubów seniora, gospodarstw opiekuńczych i Uniwersytetów Trzeciego Wieku	sztuka	20
P.1.2	Aktywne osoby młode	liczba osób znajdujących się w niekorzystnej sytuacji, objętych wsparciem w ramach edukacji pozaformalnej	osoba	600	liczba uczniów, którzy nabyli kwalifikacje po opuszczeniu programu.	osoba	240
		liczba uczniów szkół i placówek systemu oświaty prowadzących kształcenie ogólne objętych wsparciem;	osoba	600			
		liczba uczniów i słuchaczy szkół i placówek kształcenia zawodowego objętego wsparciem*	osoba	0			
		liczba dzieci/uczniów o specjalnych potrzebach rozwojowych i edukacyjnych, objętych wsparciem*	osoba	0			
P.1.3	Aktywne kobiety	liczba osób objętych wsparciem w zakresie równości kobiet i mężczyzn	osoba	200	liczba osób, które podniosły poziom wiedzy w zakresie równości kobiet i mężczyzn dzięki wsparciu w programie.	osoba	120
P.1.4	Mała infrastruktura publiczna	liczba nowych lub zmodernizowanych obiektów małej infrastruktury publicznej	sztuka	10	R.41PR łączenie obszarów wiejskich w Europie: odsetek ludności wiejskiej korzystającej z lepszego dostępu do usług i infrastruktury dzięki wsparciu z WPR.	osoba	1000
Cel 2. PRZEDSIĘBIORCZA LOKALNA SPOŁECZNOŚĆ							
P.2.1	Tworzenie nowych firm	liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa	sztuka	10	R.37 Wzrost gospodarczy i zatrudnienie na obszarach wiejskich: nowe miejsca pracy objęte wsparciem w ramach projektów WPR.	sztuka	10
P.2.2.	Rozwój istniejących firm	liczba operacji polegająca na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa	sztuka	2	R.37 Wzrost gospodarczy i zatrudnienie na obszarach wiejskich: nowe miejsca pracy objęte wsparciem w ramach projektów WPR.	sztuka	2
P.2.3	Wsparcie rolników	liczba operacji polegających na utworzeniu zagród edukacyjnych	sztuka	3	R.39 Rozwój gospodarki wiejskiej: liczba przedsiębiorstw rolnych, w tym przedsiębiorstw zajmujących się biogospodarką, rozwiniętych dzięki wsparciu w ramach WPR.	sztuka	3

* na etapie opracowania LSR nie wystąpiły przesłanki wskazujące na potrzebę objęcia wsparciem tej grupy osób. W przypadku kiedy osoby takie przystąpią do projektu, wskaźnik ten zostanie oszacowany i uwzględniony w ramach LSR.

Rozdział VII Sposób wyboru i oceny operacji oraz sposób ustanawiania kryteriów wyboru

1. OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA WEWNĘTRZNEJ ORGANIZACJI PRACY LGD, W TYM PRZYJĘTYCH ROZWIĄZAŃ FORMALNO-INSTYTUCJONALNYCH WRAZ ZE ZWIĘZŁĄ INFORMACJĄ WSKAZUJĄCĄ SPOSÓB POWSTAWANIA POSZCZEGÓLNYCH PROCEDUR, ICH KLUCZOWE CELE I ZAŁOŻENIA.

LGD na potrzeby dokonania oceny i wyboru operacji w ramach Wdrażania LSR (operacje wdrażane w ramach poszczególnych przedsięwzięć, ze wszystkich źródeł finansowania LSR) opracuje niedyskryminujące jasne i przejrzyste procedury oceny tych operacji/projektów w ramach ogłaszanych konkursów.

Obecnie LGD prowadziła ocenę i wybór operacji/projektów w oparciu opracowane procedury, które formalizowały poszczególne etapy oceny i wyboru operacji/projektów, zatem w tym zakresie LGD ma wiedzę i doświadczenie. Procedury te sprawdziły się, zapisy tych dokumentów zostaną wykorzystane we wdrażaniu obecnej LSR. Przewiduje się opracowanie dwóch procedur, dla każdego źródła finansowania inna, ze względu na odmienne warunki i zobowiązania każdego z funduszy.

Przewiduje się zastosowanie programu elektronicznego do oceny wniosków. Takie rozwiązanie ułatwi proces oceny w tym szczególnie podczas niestacjonarnego posiedzenia Rady LGD. LGD obecnie stosowało takie rozwiązanie, które się sprawdziło.

Opis przyjętych rozwiązań - kluczowe cele i założenia procedur oceny i wyboru operacji w ramach LSR. Celem opracowanych przez LGD procedur jest zapewnienie w całym okresie realizacji LSR jednolitego systemu naboru, oceny i wyboru operacji/projektów grantowych w ramach LSR, z uwzględnieniem specyfiki poszczególnych funduszy, w ramach których LSR jest finansowana.

Mając na względzie dwa różne źródła finansowania przedsięwzięć w ramach LSR, LGD opracuje dwie procedury oceny i wyboru tj.: procedura oceny i wyboru operacji w ramach środków PS WPR oraz procedura oceny i wyboru projektów grantowych w ramach środków FEEdKiP uwzględniając specyfikę i zasady poszczególnych programów finansowania przedsięwzięć.

Dokument ten zostanie opracowany przez Zarząd LGD, z uwzględnieniem dotychczasowych doświadczeń (w tym rekomendacji w zakresie ich skorygowania/zmodyfikowania) zdobytych przez LGD w okresie programowania 2014-2020, a przede wszystkim z uwzględnieniem wymogów poszczególnych programów.

Procedury te zostaną zgodnie ze Statutem LGD przyjęte przez Zarząd LGD, a następnie w terminie 60 dni od dnia podpisania umowy ramowej na realizację założeń LSR przekazane do Zarządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego celem ich akceptacji.

Rada LGD dokonuje oceny i wyboru operacji tylko i wyłącznie w oparciu o procedury zaakceptowane przez Zarządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego.

Zgodnie ze Statutem LGD organem decyzyjnym, do którego wyłącznej kompetencji należy ocena i wybór operacji/projektów grantowych do finansowania jest Rada LGD. Rada LGD rozpatruje wnioski o dofinansowanie operacji/projektów grantowych i podejmuje decyzje o dofinansowaniu podczas swoich posiedzeń zgodnie z Regulaminem Organizacyjny Rady LGD. Regulamin ten określa szczegółowo tryb zwoływania oraz pracy Rady LGD, w tym podejmowania decyzji.

Rada LGD działa w oparciu o Regulamin Organizacyjny Rady LGD zaakceptowany przez Zarządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego.

Każda z procedur określała będzie minimum następujące zasady:

- proces przeprowadzenia naboru: zasady uzgodnienia terminu ustalania konkursu, zasady ogłaszania naboru wniosków (terminy naboru, miejsce i forma składania wniosków, forma konkursu), zasady wycofania wniosku, organy/institucje odpowiedzialne za poszczególne etapy;
- proces oceny i wyboru operacji/projektów: proces weryfikacji wstępnej, zasady zwołania posiedzenia rady, zasady głosowania, zasady ustalania kwoty wsparcia, zasady oceny operacji/projektu z LSR oraz z lokalnymi kryteriami, postępowanie w przypadku uzyskania równej ilości punktów,
- proces następujący do zakończenia wyboru operacji/projektu: sposób informowania o wynikach oceny, wskazanie miejsca opublikowania wyników, zasady przekazania dokumentów do ZW (o ile dotyczy), zasady rozpatrywania złożonych protestów, zasady ponownej oceny, zasady zmiany zawartej umowy.

2. SPOSÓB USTANAWIANIA I ZMIANY KRYTERIÓW WYBORU ZGODNIE Z WYMOGAMI OKREŚLONYMI DLA PROGRAMÓW, W RAMACH KTÓRYCH PLANOWANE JEST FINANSOWANIE LSR Z UWZGLĘDNIENIEM POWIĄZANIA KRYTERIÓW WYBORU Z DIAGNOZĄ OBSZARU, CELAMI I WSKAŹNIKAMI.

LGD na potrzeby dokonania oceny operacji w ramach Wdrażania LSR (operacje wdrażane w ramach poszczególnych przedsięwzięć, ze wszystkich źródeł finansowania LSR) opracuje niedyskryminujące jasne i przejrzyste kryteria wyboru operacji/projektów grantowych.

Opis przyjętych rozwiązań - kluczowe cele i założenia kryteriów wyboru operacji/projektów grantowych w ramach LSR.

Kryteria wyboru operacji/projektów grantowych, poza kryteriami dostępu danego programu, pozwolą wybrać do realizacji takie operacje/projekty, które przyczynią się do realizacji założeń LSR – jej celów i określonych przedsięwzięć do realizacji tych celów.

Kryteria te będą miały przyznane wagi punktowe, które wnioskodawca musi osiągnąć w takim stopniu, by uzyskać minimalną liczbę punktów, która każdorazowo będzie wskazana w ogłoszeniu o naborze. Tylko uzyskanie minimalnej liczby punktów kwalifikuje wnioskodawcę do ubiegania się o środki.

Kryteria te będą premiowały te operacje/projekty grantowe, które w największym stopniu przyczynią się do realizacji założeń LSR – będą odpowiadały na zdiagnozowane podczas konsultacji społecznych potrzeby i problemy lokalnej społeczności, jak również będą realizowały w większym, aniżeli jest to wymagane, stopniu założenia danego programu.

Dokument ten zostanie opracowany przez Zarząd LGD, z uwzględnieniem dotychczasowych doświadczeń (w tym rekomendacji w zakresie ich skorygowania/zmodyfikowania) zdobytych przez LGD w okresie programowania 2014-2020, a przede wszystkim z uwzględnieniem wymogów poszczególnych programów.

Kryteria te zostaną zgodnie ze Statutem LGD przyjęte przez Zarząd LGD, a następnie w terminie 60 dni od dnia podpisania umowy ramowej na realizację założeń LSR przekazane do Zarządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego celem ich akceptacji.

Kryteria oceny projektów grantowych będą uwzględniały, poza kryteriami opracowanymi przez LGD, ocenę zgodności projektu z kryteriami wyboru projektów ustanowione dla priorytetu nr 7: Fundusze europejskie na rozwój lokalny w ramach FEDKIP na lata 2021-2027.

Rada LGD dokonuje oceny i wyboru operacji tylko i wyłącznie w oparciu o kryteria wyboru operacji/projektów grantowych zaakceptowane przez Zarządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego.

W Rozdziale VI Cele i wskaźniki zostały wskazane preferencje (dodatkowo punktowane na etapie oceny projektu z lokalnymi kryteriami) dla każdego rodzaju przedsięwzięcia w ramach dwóch celów LSR.

3. PROCEDURA ZMIANY PROCEDUR ORAZ KRYTERIÓW WYBORU

Procedury oraz kryteria wyboru operacji, jak i zmiana samej LSR, mogą ulegać pewnym modyfikacjom lub zmianom na skutek zmieniających się uwarunkowań społeczno-gospodarczych obszaru objętego LSR, w wyniku monitoringu wdrażania LSR i oceny osiągania założonych w LSR celów, jak również w przypadku wystąpienia trudności w procesie oceny i wyboru zgłoszonych przez członków Rady LGD, a także na wezwanie Zarządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego.

Zamiany te będą podejmowane zgodnie ze statutem LGD, przekazane do akceptacji Zarządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego i zaktualizowane podlegać będą publikacji na stronie internetowej LGD.

Dokumenty te (procedury, kryteria wyboru operacji) dostępne będą na stronie internetowej LGD: www.lgdvistula.org oraz publikowane będą każdorazowo wraz z dokumentacją konkursową jako dokumenty strategiczne, niezbędne do zapoznania. Przystępując zatem do ubiegania się o przyznanie pomocy w ramach LSR należy każdorazowo zapoznać się z zapisami ww. dokumentów, w których opisano w sposób szczegółowy zasady oceny (w tym terminy) i wyboru operacji/projektów grantowych.

Rozdział VIII Plan działania

Plan działania wskazuje szczegółowo harmonogram osiągania poszczególnych założeń LSR (wskaźników) w przedziałach czasowych – rocznych - w latach 2024-2029, dla określonych w LSR przedsięwzięć, co w konsekwencji przełoży się na osiągnięcie założonych celów. Taki plan ukazuje czas realizacji kluczowych efektów Wdrażania LSR.

Plan działania został ułożony w taki sposób by w pewnym okresie czasu ogłaszane konkursy odpowiadały na potrzeby i oczekiwania lokalnej społeczności, a realizowane/osiągane wskaźniki wykazywały wymierne efekty realizacji LSR.

Wskazane rodzaje przedsięwzięć, oszacowane dla przypisanych im wskaźników - wartości docelowe zostały opracowane na podstawie potrzeb/inicjatyw/pomysłów zgłaszanych przez lokalną społeczność na etapie tworzenia LSR (podczas konsultacji społecznych) jak i zgłoszonych do „Bazy pomysłów w ramach LSR”, prowadzonej za pośrednictwem strony internetowej LGD. Plan działania uwzględnia zatem propozycje (pomysły) zebrane w toku konsultacji z lokalną społecznością.

Zgodnie ze zidentyfikowanymi potrzebami określono harmonogram realizacji zadań na rzecz rozwiązania określonych potrzeb i problemów.

W pierwszej kolejności - w pierwszym roku realizacji LSR, ze względu na zgłaszane potrzeby w największym zakresie, zostaną wdrożone działania na rzecz seniorów, następnie na rzecz dzieci i młodzieży. LSR przewiduje, że działania te (konkursy) wdrażane będą cyklicznie, tak by w okresie 2024-2028 zadania na rzecz tych grup były wdrażane cyklicznie. Grupy te zgodnie ze zdiagnozowanymi potrzebami wymagają cyklicznego, systematycznego wsparcia.

Mając na względzie potrzebę dostosowania małej infrastruktury publicznej do potrzeb lokalnej społeczności, szczególnie dzieci i młodzieży, osób starszych i osób z niepełnosprawnościami, w tym dostosowanej do aktywizacji tych osób planuje się wdrożenie przedsięwzięcia z zakresu małej infrastruktury publicznej również już w pierwszym roku realizacji założeń LSR.

Również w pierwszym roku planuje się uruchomienie wsparcia na rzecz rozwoju przedsiębiorczości poprzez podejmowanie pozarolniczej działalności gospodarczej. Utworzone działalności gospodarcze świadczyć mają usługi na rzecz lokalnej społeczności ukierunkowane na potrzeby i oczekiwania lokalnej społeczności, w tym szczególnie kobiet, dzieci i młodzieży oraz osób starszych i z niepełnosprawnościami. Samo podejmowanie działalności – zakładanie nowych firm jest celem samym w sobie – nastąpi aktywizacja osób fizycznych, poprawi się ich sytuacja na rynku pracy, zmniejszy się poziom bezrobocia, oferta usług zostanie poszerzona, nastąpi szeroko rozumiana poprawa jakości życia mieszkańców obszaru objętego LSR. Zakłada się, iż rodzaje działalności gospodarczej ukierunkowane będą na zaspokajanie potrzeb lokalnej społeczności, w tym z zakresu aktywizacji i animacji, szczególnie kobiet, dzieci i młodzieży oraz seniorów i osób z niepełnosprawnościami.

W roku kolejnym zakłada się kontynuację działań na rzecz dzieci i młodzieży oraz seniorów i osób z niepełnosprawnościami, ale również rozpoczęcie realizacji działań na rzecz aktywizowania kobiet, szczególnie tych powracających na rynek pracy. W tym też roku planuje się kontynuację działań na rzecz rozwoju przedsiębiorczości poprzez rozwijanie pozarolniczej działalności gospodarczej. Kontynuacja działań na rzecz rozwoju przedsiębiorczości i wzmocnienia aktywności w tym zakresie przyczyni się do realizacji celów LSR. Zakłada się, iż wsparcie kierowane będzie do podmiotów, a tym samym do projektów, których realizacja przyczyni się do zaspokajania potrzeb lokalnej społeczności, w tym szczególnie kobiet, dzieci i młodzieży oraz seniorów i osób z niepełnosprawnościami.

Wsparcie istniejących firm przyczyni się do zmniejszenia poziomu bezrobocia, oferta usług na rzecz lokalnej społeczności zostanie poszerzona, nastąpi szeroko rozumiana poprawa jakości życia mieszkańców obszaru objętego LSR.

W kolejnych latach: 2026-2028 – planuje się kontynuację działań na rzecz aktywizacji i integracji kobiet, dzieci i młodzieży oraz seniorów i osób z niepełnosprawnościami.

Takie podejście powoduje, że poszczególne przedsięwzięcia, finansowane z dwóch odmiennych źródeł, tworzą spójną całość - logikę interwencji na rzecz osiągnięcia założonych celów:

C.1. AKTYWIZACJA I INTEGRACJA LOKALNEJ SPOŁECZNOŚCI

C.2. PRZEDSIĘBIORCZA LOKALNA SPOŁECZNOŚĆ

a realizacja tych celów pozwala osiągnąć wizję rozwoju obszarów wiejskich, która ukierunkowana jest na: edukację, włączenie i aktywizację.

Szczegółowy opis Planu działania stanowi załącznik nr :

- **2: Plan działania.**

Rozdział IX Plan finansowy LSR

Zakłada się realizację założeń LSR na bazie dwóch bezpośrednich źródeł finansowania w ramach następujących programów:

- PS WPR na lata 2021-2027 - środki Planu Strategicznego Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2021-2027: Interwencja 13.1. LEADER/Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność (RLKS);
- FEEdKIP na lata 2021-2027 - środki w ramach priorytetu nr 7: Fundusze europejskie na rozwój lokalny.

Środki tych programów ukierunkowane są na szeroko rozumianą aktywizację lokalnej społeczności i rozwój obszarów wiejskich. Założenia tych programów, a szczególnie – konkretnych działów dedykowanych na rozwój lokalny kierowany przez społeczność pozwolą w dłuższej perspektywie rozwiązać określone podczas spotkań z mieszkańcami i podmiotami problemy i odpowiedzieć na potrzeby. Instrumenty te pozwolą zrealizować zidentyfikowane potrzeby, o których mowa w rozdziale IV. Analiza potrzeb i potencjału LSR.

Poszczególne źródła finansowania LSR wzajemnie się uzupełniają. Możliwe do wykorzystania z dwóch programów środki pozwolą osiągnąć założenia LSR – zaktywizowanie lokalnej społeczności, szczególnie dzieci i młodzieży, seniorów, osób z niepełnosprawnościami oraz kobiet w kontekście ich rozwoju, integracji, wymiany doświadczeń ale też zaktywizowanie do podejmowania i rozwoju przedsiębiorczości, w tym aktywizowanie rolników i ich rodzin, zachęcenie do tworzenia/poprawy miejsc – małej infrastruktury publicznej – ukierunkowanych na aktywizację, na zapewnienie oferty oraz infrastruktury do spędzania czasu wolnego.

Dodatkowe źródła finansowania LSR pozyskiwane będą na realizację założonych celów, przedsięwzięć, tak by zaplanowane założenia zrealizować na zwiększonym poziomie.

Planuje się ubieganie o środki w ramach:

- Programu Działaj Lokalnie, które pozwolą na realizację celu 1. „Aktywizacja i integracja lokalnej społeczności”, przedsięwzięcia: P.1.1. „Aktywni seniorzy”, P.1.2. „Aktywne osoby młode”, P.1.3 „Aktywne kobiety”. Głównym celem Programu jest wspieranie i aktywizowanie lokalnych społeczności na terenach wiejskich i w małych miastach poprzez projekty obywatelskie, które służą pobudzaniu aspiracji rozwojowych i poprawie jakości życia oraz przyczyniają się do budowy kapitału społecznego.

- Program "Odporność oraz rozwój ekonomii społecznej i przedsiębiorczości społecznej" na lata 2022 – 2025, które pozwolą na realizację celu 1. „Aktywizacja i integracja lokalnej społeczności”, przedsięwzięcia: P.1.1. „Aktywni seniorzy”, P.1.2. „ Aktywne osoby młode”, P.1.3 „Aktywne kobiety”. Wsparcie można uzyskać na przedsięwzięcia mieszczące się w trzech obszarach: reintegracji osób zagrożonych wykluczeniem społecznym w przedsiębiorstwach społecznych i podmiotach zatrudnienia socjalnego; budowania potencjału przedsiębiorstw społecznych i podmiotów ekonomii społecznej do realizacji zdeinstytucjonalizowanych usług społecznych; wzmocnienia odporności i rozwój przedsiębiorstw społecznych i podmiotów ekonomii społecznej.

Środki te zostały podzielone na tzw.:

WDRAŻANIE LSR – środki dedykowane na ogłaszane konkursy w ramach poszczególnych celów.

ZARZĄDZANIE LSR – środki dedykowane na obsługę realizacji założeń LSR, w tym szczególnie ukierunkowane na skuteczną realizację zadań w ramach WDRAŻANIA LSR.

Założenia LSR – jej cele, potrzeby przewidują finansowanie zadań, które finansowane mogą być również z innych źródeł aniżeli wskazane powyżej.

LGD działając jako Stowarzyszenie nastawiona jest na pozyskiwanie środków, z wszelkich możliwych źródeł, które pozwolą realizować zadania statutowe Stowarzyszenia, ale też które przyczynią się do realizacji założeń LSR, nawet gdy bezpośrednie źródła finansowania LSR wydają się wystarczające.

Możliwe źródła finansowania LSR to m.in. środki krajowe, z funduszy norweskich, amerykańskich czy szwajcarskich, środki z Funduszu Sprawiedliwej Transformacji, z Krajowego Plan Odbudowy i Zwiększania Odporności (KPO), środki programów transgranicznych, a także środki z innych fundacji, instytucji.

Ze względu na brak podpisanych umów na realizację zadań w ramach LSR z udziałem innych środków, aniżeli główne źródła finansowania LSR, nie wykazano konkretnie przypisanych im celów ani nie założono budżetu tych źródeł w projekcji finansowej LSR.

LSR otwarta jest na realizację projektów partnerskich.

Szczegółowo sposób finansowania LSR określają załączniki nr:

- **3: Budżet LSR oraz**
- **4. Plan wykorzystania budżetu LSR.**

Rozdział X Monitoring i ewaluacja

Monitoring i ewaluacja to dwa podstawowe narzędzia kontroli i oceny umożliwiające wprowadzenie działań naprawczych, w czasie realizacji LSR. Oba narzędzia pozwalają na bieżąco eliminować zagrożenia i wprowadzać uaktualnienia podczas realizowania LSR. Dlatego też Zarząd i Biuro LGD będą kładły duży nacisk na skuteczny monitoring i ewaluację, które zapewnią, iż w procesie realizacji LSR będzie można na bieżąco reagować na pojawiające się ograniczenia. Narzędzia te posłużą do skutecznego śledzenia efektów podejmowanych działań, przede wszystkim w odniesieniu do przyjętych celów i wskaźników określonych w LSR.

Monitoring będzie prowadzony wewnętrznie przez pracowników Biura LGD na bieżąco, a przedmiotem monitorowania będą:

Przedmiot monitoringu	Cel monitoringu	Źródła pozyskania danych	Metody pozyskania danych	Czas i okres pomiaru	Podmiot wykonujący badanie
WSKAŹNIKI REALIZACJI LSR	stopień realizacji wskaźników	dane pozyskane z ZW, od Beneficjentów/Grantobiorców, dane własne	Ankiety monitorujące	2023-2029/ na bieżąco	Pracownicy Biura LGD
BUDŻET LSR	stopień wykorzystania funduszy	dane pozyskane z ZW, dane własne	Zestawienia z ZW, własne np. listy operacji/projektów wybranych		
PROJEKTY/OPERACJE WDRAŻANE W RAMACH LSR	stopień realizacji założeń LSR – celów promocja dobrych praktyk	dane własne			

REALIZACJA PLANU KOMUNIKACJI	Stopień i skuteczność komunikacji z lokalną społecznością	dane własne	Dane własne Statystyki Wydruki np. ze strony internetowej Listy obecności inne		
------------------------------	---	-------------	--	--	--

Dane z Monitoringu będą stanowiły podstawową bazę informacyjną do przeprowadzenia ewaluacji założeń LSR.

Ewaluacja.

Ewaluację przeprowadza się w celu ustalenia efektywności programów i oszacowania skali oddziaływania LSR w odniesieniu do założonych w niej celów, a także analizy wpływu na rozwiązywanie zidentyfikowanych problemów LSR. Ewaluacja to obiektywna ocena realizacji założeń LSR – jej celów, wskaźników, kanałów komunikacji, stosowanych zasad i procedur. Ewaluacja obejmować będzie zarówno Wdrażanie LSR jak i Zarządzanie LSR.

Zarząd LGD jest odpowiedzialny za określenie terminu, sposobu i zakresu jej przeprowadzenia oraz sporządzenie raportów z całości działań w ramach wdrażania LSR.

Ze względu na wieloletni proces realizacji LSR wdrożony zostanie etapowy proces ewaluacji tj.:

Ewaluacja ex-ante - tą formę ewaluacji zrealizowano na etapie diagnozowania potrzeb, problemów i potencjału społeczności lokalnej obszaru LSR, przy wykorzystaniu badań własnych, danych zastanych, a przede wszystkim partycypacyjnych metod konsultacji. Ewaluacja ta stanowiła podstawę do opracowania niniejszej LSR.

Ewaluacja on-going - ocena zrealizowanych zadań w ramach realizacji LSR, pozwalająca na podsumowanie pewnego okresu ale jeszcze przed zakończeniem realizacji zadań w ramach wdrażania LSR, tak by LGD mogło zastosować działania naprawcze (o ile wystąpią) i określić stan realizacji LSR, zaktualizować założenia LSR – ewaluacja ta będzie wykonana **minimum jeden raz w okresie realizacji LSR.**

Ewaluacja ex-post – **po zakończeniu realizacji LSR/pod koniec realizacji LSR**, tak by określić stopień osiągnięcia założonych celów i wskaźników.

Przedmiot ewaluacji	Cel ewaluacji	Źródła pozyskania danych	Metody pozyskania danych	Czas i okres pomiaru	Podmiot wykonujący badanie
WSKAŹNIKI REALIZACJI LSR	stopień realizacji wskaźników	dane pozyskane z ZW, od Beneficjentów/ Grantobiorców, dane własne	Ankiety monitorujące	Ewaluacja wewnętrzna min. 2 razy w latach 2023-2029	Pracownicy Biura LGD
BUDŻET LSR	stopień wykorzystania funduszy	dane pozyskane z ZW, dane własne	Zestawienia z ZW, własne np. listy operacji/projektów wybranych		Zarząd LGD
PROJEKTY/OPERACJE WDRAŻANE W RAMACH LSR	stopień realizacji założeń LSR – celów promocja dobrych praktyk	dane własne			Ewaluator zewnętrzny
REALIZACJA PLANU KOMUNIKACJI	Stopień i skuteczność komunikacji z lokalną społecznością	dane własne	Dane własne Statystyki Wydruki np. ze strony internetowej Listy obecności inne		

Organem odpowiedzialnym za przeprowadzenie ewaluacji – wewnętrznej jest Zarząd LGD, który może zlecić również przeprowadzenie badania ewaluatorom z zewnątrz (ewaluacja zewnętrzna) i który czuwa nad jego przebiegiem i prezentacją raportu ewaluacyjnego, a następnie nad wykonaniem zaleceń lub działań naprawczych, wynikających z badania ewaluacyjnego.

Sposób wykorzystania wyników z ewaluacji i analizy danych monitoringowych

Dane z monitoringu i ewaluacji wewnętrznej będą:

- a) stanowiły podstawę do opracowania sprawozdania z realizacji LSR,
  - b) mogły zostać wykorzystane przez ewaluatorów, w tym zewnętrznych do opracowania Ewaluacji ex-post, która przeprowadzona w ostatnim roku wdrażania LSR umożliwi w jak największym stopniu określenie czy LSR była wdrażana prawidłowo oraz czy sposób funkcjonowania LGD przebiegał w sposób gwarantujący wypełnienie wszystkich nałożonych na nią zadań i zobowiązań, wynikających przede wszystkim z zapisów umowy ramowej. Ewaluacja wskaże także ewentualne problemy i będzie podstawą do wypracowania działań/rozwiązań naprawczych. Jej wyniki posłużą także do planowania strategii na kolejny okres programowania.
-

Wykaz wykorzystanej literatury:

1. Plan Strategiczny dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027 zatwierdzony przez komisję Europejską w dniu 31.08.2022 r.;
2. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1060 z dnia 24 czerwca 2021 r. ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego Plus, Funduszu Spójności, Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji i Europejskiego Funduszu Morskiego, Rybackiego i Akwakultury, a także przepisy finansowe na potrzeby tych funduszy oraz na potrzeby Funduszu Azylu, Migracji i Integracji, Funduszu Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Instrumentu Wsparcia Finansowego na rzecz Zarządzania Granicami i Polityki Wizowej;
3. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz ustanawiającego przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006;
4. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1305/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) i uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1698/2005;
5. Ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o rozwoju lokalnym z udziałem lokalnej społeczności (Dz. U. z 2022 r. poz. 943 z późn. zm.);
6. Ustawa z dnia 7 kwietnia 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach (Dz. U. z 2020 r. poz. 2261);
7. Ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 (Dz. U. z 2022 r. poz. 2422 z późn. zm.);
8. Lokalna Strategia Rozwoju Lokalna Strategia Rozwoju Kierowanego przez Społeczność (LSR) na lata 2016-2023 dla obszaru Lokalnej Grupy Działania „Vistula-Terra Culmensis - Rozwój przez Tradycję”;
9. EWALUACJA ZEWNĘTRZNA realizacji LSR - Lokalnej Strategii Rozwoju Kierowanego przez Społeczność na lata 2016-2023 dla obszaru Lokalnej Grupy Działania „Vistula-Terra Culmensis - Rozwój przez Tradycję” /Omikron Mariusz Wachowicz /2022;
10. „O roli tradycji we współczesnej działalności kół gospodyń wiejskich/ Magda Biejał, Katarzyna Wójcikowska/2015;
11. Kierunki aktywności kół gospodyń wiejskich/Wioletta Olejniczak/Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie/2021;
12. Ochotnicze Straże Pożarne Zadania – Samorząd – Bezpieczeństwo Raport z badań/Tadeusz Kocowski, Maciej Błażewski/2018;
13. OSP – potencjał młodych Raport z badań Ochotniczych Straży Pożarnych i młodzieży w nich działającej/ Beata Charycka i Marta Gumkowska Badania Klon/Jawor, Stowarzyszenie Klon/Jawor/2021;
14. Prawne uwarunkowania prowadzenia działalności edukacyjnej w gospodarstwach rolnych/ dr Jerzy Raciborski AWF w Krakowie/2020;
15. Rola i znaczenie aktywności społecznej seniorów/Dorota Rynkowska/2016;
16. Aktywność społeczna seniorów– oczekiwania, możliwości, wyzwania/Martyna Kawińska/2021.

Wykaz tabel:

Tabela nr 1. Wykaz gmin tworzących obszar objęty LSR.

Tabela nr 2. Wykaz spotkań Zespołu roboczego ds. opracowania LSR - opracowanie własne

Tabela nr 3. Wykaz spotkań bezpośrednich przeprowadzonych w terenie - opracowanie własne na podstawie list obecności

Tabela nr 4. Wykaz spotkań bezpośrednich – „spotkania branżowe” - opracowanie własne na podstawie list obecności

Tabela nr 5. Wykaz spotkań bezpośrednich – „diagnoza pogłębiona z osobami młodymi” - opracowanie własne na podstawie list obecności

Tabela nr 6. Wykaz spotkań w, których LGD brała udział opracowanie własne

Tabela nr 7. Analiza przyjęcia bądź odrzucenia wniosków i uwag z procesu konsultacji – opracowanie

Tabela nr 8. Tabela obrazująca przyrost naturalny i przyrost rzeczywisty - opracowanie własne na podstawie danych GUS stan na 31.12.2020 r.

Tabela nr 9. Liczba mieszkańców LGD którzy ukończyli 60 rok życia z podziałem na płeć - opracowanie własne na podstawie danych GUS

Tabela nr 10. Wyniki egzaminów ósmoklasisty w 2020 r. - opracowanie własne na podstawie danych Informatycznego Centrum Edukacji i Nauki – www.mapa.wyniki.edu.pl

Tabela nr 11. Wykaz organizacji pozarządowych działających na obszarze LGD stan na 14.04.2023 r. – opracowanie własne

Tabela nr 12. Tabela obrazująca wielkość pozyskanych środków przez poszczególne grupy grantobiorców – opracowanie własne.

Tabela nr 13. Poziom bezrobocia dla powiatów na obszarze LGD- opracowanie własne na podstawie danych GUS

Tabela nr 14. Opracowanie: Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2023; Strategia rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do 2030 roku – Strategia Przyspieszenia 2030+

Tabela nr 15. Tabela obrazująca potencjał techniczny obszaru objętego LSR – opracowanie własne. Tabela nr 16.

Liczba kilometrów ścieżek rowerowych na obszarze LGD – opracowanie własne na podstawie danych GUS stan na 31.12.2020 r.

Tabela nr 17. Gospodarstwa rolne na obszarze LGD - opracowanie własne na podstawie danych GUS

Tabela nr 18. Tabela obrazująca powiązanie celów LSR z innymi dokumentami– opracowanie własne.

Tabela nr 19. MATRYCA CELÓW I PRZEDSIĘWZIĘĆ LSR.

Wykaz wykresów:

Wykres nr 1. Liczba mieszkańców obszaru LGD powyżej 60 roku życia w 2016 r. oraz w 2020 r.

Wykres 2. Wyniki egzaminów ósmoklasisty z języka angielskiego - opracowanie Kujawsko-Pomorskiego Biura Planowania Przestrzennego i Regionalnego o. Bydgoszcz

Wykres 3. Wyniki egzaminów ósmoklasisty z matematyki - opracowanie Kujawsko-Pomorskiego Biura Planowania Przestrzennego i Regionalnego o. Bydgoszcz

Wykres 4. Wyniki egzaminów ósmoklasisty z języka polskiego - opracowanie Kujawsko-Pomorskiego Biura Planowania Przestrzennego i Regionalnego o. Bydgoszcz

Wykres nr 5. Dofinansowanie pozyskane przez poszczególne grupy grantobiorców w ramach grantów na aktywizację i animację w ramach LSR 2016-2023

Wykres nr 6. Struktura zarejestrowanych osób bezrobotnych w podziale na Kobiety i Mężczyzn

Wykres 7. Gminy i miasta problemowe zidentyfikowane na poziomie krajowym - opracowanie Kujawsko-Pomorskiego Biura Planowania Przestrzennego i Regionalnego o. Bydgoszcz

Wykres 8. Gminy i miasta problemowe zidentyfikowane na poziomie regionalnym - opracowanie Kujawsko-Pomorskiego Biura Planowania Przestrzennego i Regionalnego o. Bydgoszcz

Wykres nr 9..Udział osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą w ogólnej liczbie osób w wieku produkcyjnym – opracowanie własne na podstawie danych GUS stan na 31.12.2020 r.

Lokalna Strategia Rozwoju
dla obszaru działania
Lokalnej Grupy Działania (LGD)
„Vistula-Terra Culmensis-
Rozwój przez Tradycję”
na lata 2023-2029

została opracowana
w ramach działania

**19. Wsparcie dla rozwoju lokalnego w ramach inicjatywy LEADER,
poddziałanie 19.2. Wsparcie przygotowawcze
Programu Rozwoju obszarów Wiejskich na lata 2014-2020.**

Cel operacji w ramach PROW 2014-2020:

6B Wspieranie lokalnego rozwoju na obszarach wiejskich.

Zakres operacji realizowanej w ramach poddziałania:

**Podnoszenie kompetencji podmiotów zaangażowanych w tworzenie LSR
i społeczności lokalnych, szkolenie i tworzenie sieci kontaktów
oraz wypracowanie mechanizmów współpracy i włączania lokalnych społeczności
w celu przygotowania i wdrożenia LSR.**